

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Institutt for språk og kultur

Inn i de mørke alléer

En masteroppgave om oversettelse av fortellingen *Mítina ljubóv* av Iván Alekséjevitsj Búnin

Jan Ove Odden

Masteroppgave i russisk språk og litteratur, RUS-3920, mai 2022

Innhold

Forord	1
1 Innledning	3
1.1 Búnins posisjon før og nå	5
1.2 Problemstilling	5
1.3 Kilder til teoretisk og praktisk tilnærming	6
1.4 Metode	7
1.5 utfordringer underveis	8
1.6 Oppgavestruktur	9
2 Temaer i Búnins prosa	10
2.1 Bonden, landeieren og landsbyen i Búnins tidlige prosa	10
2.2 Bønder og landeiere i Búnins dystre periode	11
2.3 Kjærlighet og død	13
2.4 Búnins «minnepalass»	14
2.5 Landsbygda, kjærligheten og døden i <i>Mítina ljubóv</i>	15
2.6 Búnins realisme og skrivestil	17
2.7 Modernismens påvirkning på Búnin	19
3 Oversetterteori	20
3.1 Oversettelse ord-for-ord eller tekstens mening?	20
3.2 Schleiermacher og den kompetente leseren	20
3.3 Eugene Nida og Bibelen	21
3.4 Kan ord-for-ord-oversettelse likevel ha noe for seg?	22
3.5 Kan de ulike teoriene forenes?	23
3.6 Flytting, strykning, tillegg og erstatning	24
3.7 Mitya's Love som referansetekst	25
4 Å oversette Búnins lyriske prosa	26

4.1	Fra kjærlighet til sjalusi i Moskvá.....	26
4.2	Destruktiv kjærlighet i landsbyen	27
4.3	Tid og rom.....	29
4.5	Opprømsing og gjentakelse	31
4.6	Ordvalg.....	33
4.7	Tankestrekk	34
5	Replikkene i fortellingen.....	36
5.1	Tiltaleformer.....	36
5.2	Mítja og Kátja.....	37
5.3	Protásov	38
5.4	Sónja.....	40
5.5	Formannen.....	41
5.6	Aljónka	42
6	De lyriske partiene i fortellingen.....	45
6.1	Diktutdrag.....	45
6.2	Naturmalerier	48
6.3	Gjentagelse	50
6.4	Metaforer	51
6.5	Kontrast	53
7	Oppsummering og avslutning	55
	Appendiks.....	58
	Referanseliste	112

Forord

Arbeidet med fortellingen *Mítina ljubóv* (1924) av Iván Alekséjevitsj Búnin (1870 – 1953) ble atskillig mer interessant enn jeg ventet på forhånd. Búnin står på sett og vis i skyggen av flere av de store forfatterne fra den realistiske perioden. Det gjelder særlig Lev Tolstójk, Iván Turgénev og Antón Tsjékhov. Derfor var det overraskende å finne såpass mye variert og nytt stoff om ham. Siden dette er en oppgave om oversettelse, har det ikke vært mulig å følge alle de spennende innfallsvinklene i denne teksten. Jeg vil likevel nevne noen av tolkningene som vi finner i dag. James B. Woodward (1970) og Thomas G. Marullo (1998) har tatt utgangspunkt i Búnins interesse for buddhismen, og tolket blant annet *Mítina ljubóv* i lys av den. Vicky W. Polansky (1999) har tolket fortellingen som en lengsel etter det gudommelige – i ortodoks kristendom, mens A. F. Zweers (1980) har skrevet om den med spesiell vekt på døden. Avgrensning av oppgaven gjør at det i praksis ikke er mulig å ta opp alle disse temaene. Navn på forfatterne og titler på verkene står i notene nederst på sida.¹

I alle større verk om Búnin gjentas det at han var den siste av de store realistene i russisk litteratur. Det er likevel to relativt nye idéer det har vært viktig å se nærmere på, fordi de nettopp har konsekvenser for oversettelsen. Begge tar utgangspunkt i at Búnins forfatterskap forandret seg etter at han emigrerte fra Russland i 1920. Den første idéen går ut på at han forsøkte å bevare minnet om Russland før revolusjonen i diktningen sin. Den andre er at den litterære stilen hans forandret seg over tid. I tillegg til at han skrev i den realistiske tradisjonen, blir det hevdet at han ble påvirket av europeisk modernisme. Mary Petruszewicz mener at repeterende bruk av symbolske bilder, minner om fortiden, tankestrøm, og at de ubevisste og irrasjonelle tilstandene i sjelen var trekk fra modernistisk litteratur som påvirket Búnin i emigrasjon (1996, s. 8-9).

Impresjonistiske virkemidler preger også deler av *Mítina ljubóv*. Virkemidlene er såpass tydelige i fortellingen at de også får konsekvenser for oversettelsen. Selve termen

¹ Marullo, T. G. (1998) *If You See the Buddha. Studies in the fiction of Ivan Bunin*. Polansky V. W. (1999) *The Scratch on the Mirror: Ivan Bunin's Search for the Divine*. Woodward, J. B. (1970) *Eros and Nirvana in the Art of Bunin*. Zweers A. F. (1980) *The Function of the Theme of Death in the Works of Ivan Bunin*.

impresjonisme er ikke brukt særlig mye i litteraturen om Búnin, og det kan være fordi han er så knyttet sammen med de andre realistene at det ikke er blitt undersøkt så nøye. De fleste kritikerne har vært opptatt av sammenhengen mellom kjærlighet, sex og død, og mindre av hvordan fortellingen har blitt formidlet. Impresjonismen i litteraturen oppsto mot slutten av 1800-tallet, delvis påvirket av impresjonismen i malekunsten. Vi finner impresjonistiske virkemidler hos så forskjellige forfattere som realisten Jonas Lie og nyromantikeren Hans E. Kinck. Modernisten Marcel Proust er kjent for sin impresjonistiske stil i landskapsbeskrivelsene (Ridderstrøm, 2020, s. 7).

Jeg har oversatt tekster fra russisk tidligere, men da var det først og fremst for å lære språk og grammatikk, nå ble det krevd en helt annen presisjon. Man må tenke på mottageren av teksten, og flyten i språk og setninger må være så nøyaktig som mulig. Det har gjort det nødvendig å sette seg inn i oversetterteori, og ikke minst, være bevisst på hvilke teorier jeg ønsket å følge. Det har hjulpet meg til å forstå at en oversetter må gjøre mange gjennomtenkte valg.

Alle titler i oppgaven er oppgitt med latinske bokstaver, men sitater fra ulike verk av Búnin på russisk er gjort med kyrilliske bokstaver. Ved transkripsjon av russiske navn til norsk er det brukt Norsk språkråds (I dag Språkrådet) oversikt fra 1995. Trykket i de ulike navnene er markert med aksenttegn. Der det ikke er oppgitt navn på oversetter fra russisk til norsk, er oversettelsen gjort av meg.

Veilederen min, Yngvar B. Steinholt, har vært dyktig til å hjelpe meg å utvikle teksten min. Han har gitt konstruktive tilbakemeldinger som ledet til fornuftige veier videre. Dette passet meg godt, fordi diskusjon om oppgaven har gjort meg mer bevisst, og forhåpentligvis forbedret det endelige resultatet. Eventuelle feil og mangler tar jeg på min kappe. Gjennom disse to årene har det vært mange interessante forelesninger i russisk litteratur, språk og kultur ved UiT. Takk til foreleserne Andrei Rogatchevski, Laura Janda, Svetlána Sokolóva, Tore Nettet og Elena Bjørgve.

1 Innledning

Iván Alekséjevitsj Búnins liv var rikt på både framgang og tilbakeslag. Han ble født i Vorónezj i 1870, og etablerte seg som forfatter i begynnelsen av 1890-årene. Han skrev dikt og prosa, noe han fortsatte med i store deler av livet. I 1894 møtte han Lev Tolstóij i Moskvá, og det hadde stor innflytelse på hans litterære karriere. Búnin mente at *Ánna Karénina* var det største prosaverket i russisk litteratur. I desember 1895 møtte han Antón Tsjékhov og de forble venner til Tsjékhovs død i 1904. Búnin vant Púsjinprisen flere ganger, blant annet for oversettelsen av Henry W. Longfellow's *The Song of Hiawatha* (1855) og for sin egen diktsamling *Listopád* (1901). Sistnevnte ble godt mottatt av så forskjellige forfattere som Maksím Górkij og symbolistdikteren Aleksánder Blok (Connolly, 1982, s. 8-9). I 1909 ble han også innvalgt som en av tolv æresmedlemmer i det Russiske vitenskapsakademiet.

Romanen *Derévnja* (1909/1910) ble svært kontroversiell, men gjorde også Búnin mer kjent som forfatter. Bakgrunnen for romanen var opprør, pogromer og drap de russiske bøndene gjorde seg skyldige i under 1905-revolusjonen. Selv om slike handlinger ikke omtales direkte i romanen, avsluttes den med en visjon av Russland som glir dypere inn i kaos og ødeleggelse. Noen kritikere så på Búnin som en representant for intelligentsiaen, med sin frykt og uvitenhet om den russiske bonden. Górkij forsvarte ham, og mente at romanen tok opp reelle problemer på den russiske landsbygda (Connolly, 1982, s. 49).

I årene etter 1900 begynte Búnin å reise til fjernere strøk. Sammen med livsledsagersken Véra Muromtsóva-Búnina dro han til mange steder i Europa, Midtøsten og Det fjerne Østen. Særlig buddhismen gjorde sterkt inntrykk på ham. Spørsmålene som buddhismen ga svar på, var livets forgjengelighet og den gnagende angsten over dødens uunngåelighet (Connolly, 1982, s. 80). Reisene utvidet nok horisonten hans, fordi flere av novellene mellom 1910 og 1918 finner sted utenfor Russland. *Brátja* (1915) handler om en fattig rickshaw-kjører i Ceylon som begår selvmord fordi hans elskede har blitt konkubine til en europeisk skipsagent. I *Sny Tsjanga* (1916) følger hovedhandlingen bevisstheten til en hund. Novella er nok inspirert av Tolstóij's *Khólstomer*, der hovedkarakteren er en hest. Den alkoholisererte sjøkapteinen i *Sny Tsjanga* synes å uttrykke samme livsholdning som Búnin selv når han sier: «I've been across the entire globe. Life is the same everywhere!... People have neither God, nor conscience, nor any practical goal in life, nor love, nor friendship, nor honesty – not even simple pity» (Rogatchevski, 2008, s. 300).

Med første verdenskrig, den russiske revolusjon og den påfølgende borgerkrigen startet den mest dramatiske perioden i livet til Búnin. Med sin bakgrunn fra de russiske landeierne, støttet han de hvite i borgerkrigen. I 1920, da bolsjevikene nærmet seg Odésa, flyktet han med en av de siste båtene med kurs mot Istanbul. Han bosatte seg sør i Frankrike, der den lille landsbyen Grasse ble hans faste bosted. Han reiste aldri tilbake til Russland, men ble en av mange emigranter i Vest-Europa. Et av lyspunktene i tiden i eksil var tildelingen av Nobels litteraturpris i 1933. Andre verdenskrig ble også en vanskelig tid, der ekteparet Búnin levde fattig og nesten glemt i det tyskokkuperte Frankrike. Der slet de med dårlig helse og overlevde på almisser og det hagen ga dem av grønnsaker. Nobelprispengene var da brukt opp for lenge siden.

Andre viktige forandringer i Búnins levetid var de nye impulsene innen litteratur og annen kunst. Mange av de russiske forfatterne som debuterte rundt 1900 ble påvirket av symbolisme og modernistiske retninger som futurisme og akmeisme. Fra midten av 1890-tallet hadde han gode relasjoner til symbolistforfatterne Bálmont og Brjúsov, og diktsamlingen *Listopád* ble utgitt på symbolist-forlaget Skorpíon. Búnin brøt etter hvert med symbolistene, og begynte å utgi dikt og prosa på forlaget Znánie, der Górkij var hovedredaktør. Siden det var en allmenn oppfatning at Búnin skrev i den realistiske tradisjonen, var det nok ikke mange som undersøkte innflytelsen på ham i eksil heller. Petruszewicz mener at siden Búnin mislikte symbolistene i Russland, forsøkte han heller ikke å imitere dem senere. Det betyr ikke nødvendigvis at han avviste modernismen (Petrusewicz, 1996, s. 3). Hun påpeker at litteraturen hans i det franske eksilet hadde elementer av både realisme og modernisme (1996, s. 4). Til tross for at han oversatte litteratur fra både fransk og engelsk, og at han levde over 30 år i Vest-Europa, ble det i liten grad undersøkt om hans kunstneriske utvikling ble påvirket av europeisk modernisme (1996, s. 5).

1.1 Búnins posisjon før og nå

Som «emigrantforfatter» havnet Búnin på sett og vis mellom flere stoler, og som en uforsonlig antikommunist, ble hans verk stort sett ansett som ideologisk kontroversielle i Sovjetunionen. Da Stálin strammet grepet om kulturen etter 1928, ble Búnins bøker fjernet fra sovjetiske bibliotek og ødelagt (Hettlinger, 2007, s. xv). Sovjetiske aviser rapporterte ikke en gang om tildelingen av Nobelprisen i litteratur (Marullo, 1995, s. 4). Búnin ble rehabilitert posthumt i 1955, og etter det har han hatt en selvskreven plass i den russiske litterære kánon. I dag leses hans viktigste verk på linje med Turgénev og Tsjékhov (Hettlinger, 2007, s. xvii).

Etter at Búnin mottok Nobelprisen i litteratur i 1933, ble *Mitjas kjærlighet* og *Herren fra San Francisco* gitt ut på norsk samme år, og *Landsbyen* i 1934. I 1976 kom *Kjærlighetens grammatikk og andre fortellinger* ut på norsk, oversatt av Marit Bjerkeng Nielsen. *Herren fra San Fransisco og andre fortellinger* ble oversatt av Geir Kjetsaa, og gitt ut i 1985. Flere av Búnins betydeligste verk, som romanen *Zjizn Arsenjéva* (fullstendig utgitt 1952) og novellesamlingen *Tjómnye alléi* (1946) er fortsatt ikke oversatt og utgitt på norsk.

1.2 Problemstilling

En grunn til at det er relativt få oversettelser av Búnin til andre språk, kan være oppfatningen om at tekstene er vanskelig å oversette. Kryzyski skriver at hans utsøkte bruk av det russiske språket og subtiliteten i stilen kan gå tapt ved oversettelse (1971, s. 8). Connolly understreker enda tydeligere hva som er utfordringene med prosaen hans: Det rytmiske og hentydende språket i hans lyriske prosa lider som fin poesi når det blir oversatt, og det som en gang var livlig og flytende blir ofte flatt og tørt (1982, s. 135). Marit Bjerkeng Nielsen skriver «Man kan spørre seg om en forfatter som Iván Búnin overhodet kan ytes rettferdighet i en oversettelse» (1976, s. 8).

Her har jeg lyst til å gjengi hva den norske Marcel Proust-oversetteren Anne-Lisa Amadou skrev om temaet. Hun hevdet «at vi må bort fra den utbredte oppfatningen at oversettelse er umulig. Den tanken beror nemlig på et ønske om objektivt sammenfall med originalen, noe som er meningsløst, for oversettelse er alltid fortolkning og blir derfor nødvendigvis et annet verk» (Amadou i Gundersen, 1981). Selv om Búnins språk i *Mítina ljúbov* er vanskelig, må utgangspunktet være at det er mulig å oversette til norsk. Analysen må heller finne ut hva som skaper problemer for oversetteren. Problemstillingen formuleres derfor på denne måten:

I hvilken grad er det mulig å beholde nyansene i Búnins lyriske prosa ved en oversettelse fra russisk til norsk?

Både Kryzyski og Connolly er konkrete på hva de mener er det praktiske problemet med å oversette Bunin til et annet språk. Spørsmålet er om «nyansene» lar seg oversette og om det «livlige og flytende» i den lyriske prosaen ender opp som «flatt og tørt» på norsk?

1.3 Kilder til teoretisk og praktisk tilnærming

Hovedkilder om Búnins liv og verk er *The works of Ivan Bunin* av Serge Kryzyski (1971), *Ivan Bunin* av Julian W. Connolly (1982) og *Ivan Bunin From the other shore, 1920 – 1933* av Thomas Gaiton Marullo (1995). *The Cambridge History of Russian Literature* (1992) har hjulpet meg med oversikt over den litteraturhistoriske sammenhengen.

Artiklene *Nostalgia and the Myth of the Belle Époque in Franco-Russian Literature* (2013) av Natália Stárostina og *Fiction as Mapmaking: Moscow as Ivan Bunin's Russian Memory Palace* (2014) av Angela Brintlinger, mener begge at Búnin hadde et prosjekt om å bevare minnet om det gamle Russland etter at han bosatte seg i Frankrike i 1920.

Doktorgradsoppgaven til Mary Petruszewicz, *Into the Heart of Darkness: Ivan Bunin and the Modernist Poetics of Memory* (1996), stiller spørsmål om Búnin og modernismen. Den ga meg svar på spørsmål jeg hadde begynt å tenke på i oversettelsesarbeidet, men ikke helt klart å formulere.

Idéene som Friedrich Schleiermacher formulerte i *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens fra 1813* om forholdet mellom forfatter og leser har vært viktig for å utvikle mine tanker om det samme. Jeg har brukt Richard Crouter (2016) og Verena Lindemanns (2016) artikler om Schleiermachers tekst i oppgaven. Bibeloversetteren Eugene Nidas *Contexts in translating* (2002) legger vekt på den praktiske tilnærmingen til oversettelse. Anne-Lisa Amadous oversettelse av Marcel Prousts flerbindsverk *På sporet av den tapte tid* (1913-1927), har på lik linje med Nida påvirket min holdning til oversettelsen av *Mítina ljubóv*. *Introducing Translating Studies* (2016) av Jeremy Munday er verket som har gitt meg oversikt over de viktigste teoriene om oversettelse fra Ciceros tid og fram til dagens oversettere.

Valerij Bérkovs nettversjon av *Stor Russisk-Norsk Ordbok* (2011) har vært utrolig nyttig som oppslagsverk. Her fins størsteparten av de nødvendige oppslagsordene. I tillegg har *Norstedts stora ryska ordbok* (2012) og *Oxford Russian Dictionary* (2007) blitt brukt for å dobbeltsjekke enkelte ord. Der dette ikke har vært nok, har spesielt *Bolsjój Tolkóvy Slovár Rússkogo Jazyká* (2000) vært god å ha. Av og til har det vært nødvendig å sjekke skrivemåter på enkelte av Búnins ord. Da har *Slovár Akadémii Róssijskoj* (1971), og *Tolkóvyj Slovár Zjivógo Velikorússkago Jazyká Vladímira Daljá* (1954) ofte inneholdt disse ordene. Búnin bruker en del ordtak og språk fra landsbygda. Noe av dette har det vært mulig å finne i *Bolsjój Slovár Rússkikh Pogovórok* (2008) og *Bolsjój Slovár Naródnjkh Sravnénij* (2008). *Russisk grammatikk* (2008) av Terje Mathiassen og *Russisk Grammatik* (2004) av Annie Christensen ble fortløpende konsultert under oversettelsesarbeidet.

1.4 Metode

Oversettelsesarbeidet ble gjort over et lengre tidsrom, fordi dette ble en tidkrevende prosess. I første gjennomgang brukte jeg stort sett bare Bérkovs elektroniske ordbok og Annie Christensens grammatikk. *Mítina ljubóv* er utgitt på «Izdátelstvo ímeni tsjekhóva» i New York i 1953. Fortellingen foreligger også i nettutgave, slik at det har vært mulig å kopiere setninger inn i Word-dokument. Jeg kopierte bare inn lange setninger med mange ukjente ord, eller setninger med mange leddstillinger. De ordene jeg ikke forsto, ble deretter tatt fra Word-dokumentet og kopiert inn i nettutgaven av Bérkovs ordbok. De norske ordene skrev jeg så inn i en kladdebok for hånd. Siden mange russiske ord og uttrykk har flere mulige betydninger på norsk, gjorde skriveboka det enklere å holde oversikt over innholdet. Jeg kunne ha fire fem norske varianter for hvert russiske ord, opptil flere steder i enkelte setninger. Da ble det rene puslespillet å komme fram til riktig betydning. Det var utfordrende å jobbe med teksten på setningsanalysenivå og estetisk nivå på samme tid.

Arbeidet med oversettelsen endte opp i et råutkast, med en god del mangler. Det hendte svært så ofte at jeg ikke fant oppslagsordet, fordi jeg ikke kjente igjen bøyingsmønsteret til enkelte ord. For å holde tilfredsstillende tempo, gikk jeg heller videre enn å bruke for mye tid på de ordene og konstruksjonene jeg ikke løste i første omgang. Ord og setninger jeg ikke lyktes med, ble markert med rødt i den russiske utgaven av fortellingen. Ofte kopierte jeg inn den russiske røde versjonen i den norske oversettelsen også, slik at det ble enkelt å gå tilbake

senere. Noen ganger vendte jeg tilbake til uløste ord og setninger etter kort tid, og da skjedde det stadig vekk at problemene løste seg.

I andre gjennomgang av teksten var oppgaven å etterprøve oversettelsen og komme videre med de vanskelige ordene og passasjene som gjenstod. På dette stadiet var fortsatt Bérkovs elektroniske ordbok førstevalget, men etter hvert ble de andre ordbøkene oftere tatt i bruk. I etterpåklokskapens navn ble jeg nok for opptatt av å formulere meg godt på norsk på dette stadiet, og overså enkelte viktige nyanser på russisk. Etter at teksten var gått gjennom for andre gang, var det store partier jeg var fornøyd med. Ved tredje gangs gjennomlesning fokuserte jeg spesielt på de partiene jeg hadde markert. Det dreide seg om passasjer jeg forsto, men ikke hadde formulert godt nok på norsk tidligere. Det sto også igjen enkeltord og setninger jeg slet med å forstå. Eksempel på sistnevnte var gjerne ordtak og uttrykk. Man finner ikke alle ordtakene fra fortellingen i oppslagsverk, delvis fordi Búnin lager sine egne eller vrir på eksisterende ordtak.

1.5 utfordringer underveis

Siden *Mítina ljubóv* er såpass lang, har selve arbeidet med oversettelsen vært tid-og arbeidskrevende. Det har blitt mange runder med å se over og finne bedre løsninger på mange setninger. Det er ikke få ganger jeg har angret på at jeg ikke valgte en kortere tekst. Angeren har gitt seg, fordi fortellingen er så variert og rik på språklige utfordringer. Derfor har jeg stadig oppdaget noe nytt som ga meg inspirasjon til å fortsette arbeidet.

Etter en stund begynte oppgaven å leve sitt eget liv, og jeg måtte bare følge på som best jeg kunne. Da jeg startet arbeidet, var Búnin én i en rekke av forfattere i den realistiske tradisjonen. Planen var å sette forfatterskapet inn i denne konteksten, lære om oversetterteori og oversette fortellingen til norsk. Det ga en ny og spennende dimensjon til oppgaven da jeg fant stoff av Stárostina og Brintlinger, som forklarte at Búnin prøvde å bevare minnene fra det gamle Russland i diktningen. Doktorgradsoppgaven til Petruszewicz om modernisme i Búnins prosa fant jeg relativt sent, men skjønnte at dette passet med min forståelse av fortellingen. Det betydde også at jeg måtte se på tolkningen av oversettelsen med nye øyne og skrive om deler av oppgaven. Til slutt forsto jeg at impresjonisme også preget stilen i fortellingen. Det betydde enda mer stoff, nytt søkelys på tolkningen og nye runder med bearbeidelse av oppgaven min.

1.6 Oppgavestruktur

Hovedformålet med kapittel 2 fram til 2.3 er å vise utviklingen av de temaene som Búnin skrev om allerede fra begynnelsen i forfatterskapet. Det dreier seg om livet på landsbygda, kjærligheten og døden. Del 2.4 handler om Búnins prosjekt om å bevare minnet av Russland fra før revolusjonen. Hvis vi skal tro artiklene av Stárostina og Brintlinger, var *Mítina ljubóv* en av de første tekstene han skrev med dette som utgangspunkt. Del 2.5 går nærmere inn på hvordan Búnin skrev om landsbygda, kjærligheten og døden i *Mítina ljubóv*. I del 2.6 behandles skrivestilen hans innenfor rammen av realisme og impresjonisme, mens del 2.7 handler om modernismens påvirkning.

Kapittel 3 tar for seg oversetterteori. Friedrich Schleiermachers tanker om å føre leseren nærmere forfatteren (og teksten) er idealet jeg forsøker å etterleve. Eugene Nida har en praktisk tilnærming til oversettelse, og det er flere av hans idéer jeg prøver å følge for å få et best mulig resultat. Det samme gjelder for Anne-Lisa Amadou, som særlig har påvirket de lange naturbeskrivelsene vi finner så mange av.

Kapittel 4 til 6 er viet min analyse av oversettelsen av fortellingen. I del 4.1 og 4.2 analyserer jeg utvalgte setninger fra handlingen i Moskvá og landsbyen. Fra 4.3 og utover ser jeg på tid og rom, opprømsing, gjentakelse, ordvalg og tankestrek. Kapittel 5 er viet replikkene til de ulike karakterene, mens kapittel 6 går nærmere inn på de lyriske innslagene i fortellingen. Til slutt følger oppsummering og avslutning i kapittel 7.

2 Temaer i Búnins prosa

Da Iván Búnin begynte sin forfatterkarriere, var gullalderen for den russiske realismen allerede over. Fjódor Dostojévskij og Iván Turgénev var døde, mens Lev Tolstójk vekslet mellom å skrive mesterverk som *Smert Ivána Iljítsja* (1886), *Krejtseróva sonáta* (1889), og å utvikle sin morallære og sitt radikale kunstsyn. Politiske og litterære spørsmål om nihilismen, forholdet mellom kjønnene og troen på Gud var stilnet noe etter at den reformvennlige tsar Aleksánder II ble myrdet, og den etterfølgende tsar Aleksánder III gikk tilbake til undertrykkelsespolitikken. De politiske stridsspørsmålene forsvant likevel ikke på 1880-tallet, og et av de viktigste var diskusjonen om det politiske og kulturelle potensialet til bøndene på landsbygda. På den ene siden sto Tolstójk, som så dem som kilden til alt godt, mens andre så på landsbygda som tilbakestående og et hinder for kulturell framgang (Connolly, 1992, s. 334).

Den realistiske litteraturen mot århundreskiftet besto hovedsakelig av to motstridende bevegelser. Den ene trodde på framgang og hadde som mål å lede til sosial endring. Dette synet fant vi hos Maksím Górkij. Han viste en typisk russisk medfølelse for sine karakterer, som ofte var fattige mennesker. Antón Tsjékhov befant seg i den andre gruppen. Han skrev om menneskets eksistensielle strev, og det handlet ofte om ensomme individer. Typene han skrev om var universelle, og at de kom fra den fattige delen av adelen var mindre viktig (Bristol 1992, s. 389). Tsjékhov ble kalt kronikøren av landeierklassen, en lege som kunne sette diagnose på samfunnets plager, men som ikke hadde resept på noen kur (Connolly, 1992, s. 333-334). Det er i denne tradisjonen Iván Búnin også begynte sin forfattergjerning.

2.1 Bonden, landeieren og landsbyen i Búnins tidlige prosa

I de første årene av forfatterkarrieren hadde Búnin stor sympati med den russiske bonden. I novellene fra den tiden skrev han om sult og nød blant bøndene, hvordan noen brøt opp og reiste inn til byene, eller emigrerte til Sibir. Industrialisering og bymennesker som invaderte landsbyene så han som en trussel mot både bønder og landeiere. I disse novellene var skildringer av bønder og landeiere i de russiske landsbyene påvirket av Tolstójk og Turgénev, med deres positive syn på den russiske bonden. De la ofte vekt på bøndenes menneskelighet, deres følelse av verdighet og visdom. Særlig Tolstójk hadde en tendens til å sentimentalisere bøndene (Kryzytski, 1971, s. 39).

I novella *Tánka* fra 1892, møter vi en lutfattig familie der familiemoren sender de sultne barna ut for å leke, fordi hun ikke har noe de kan spise. Den velstående Antón Pávlovitsj synes synd på «Tánka», tar henne med hjem og gir henne sukker og svsker. Han tenker på alle de gudsforlatte landsbyene i Russland, og sammenligner med nevøen som er i Firenze, og sønnen som er forvist til Sibir. Allerede i denne novella skiller Búnin de ulike personene fra hverandre i dialogene, slik at alle snakker på sitt eget karakteristiske vis.

Connolly legger vekt på at det ikke bare var bøndernes tradisjonelle levevis som forandret seg negativt fra slutten av 1800-tallet, men også landeierne. De to klassene hadde levd side om side i mange generasjoner og påvirket hverandre gjensidig (Connolly, 1982, s. 25). Denne nedgangen blant landeierne viste Búnin blant annet i *Antonóvskije jábloki* (1900). Fortelleren viser livet slik det ble levd på store eiendommer i Russland, fra barndommen hans til «nåtiden». Han har sett hvordan de velhavende godseierne har dødd ut, og blitt erstattet av små fattige landeiere. Mot slutten av fortellingen gjør smågodseierne som de alltid hadde gjort: «Og nok en gang, som i tidligere tider, reiser smågodseierne på besøk til hverandre, drikker opp sine siste penger, tilbringer dager i trekk ute på de snedekkede markene» (*Antonov-epler*. Oversettelse av Bjerkeneg Nielsen, 1976, s. 26).

2.2 Bønder og landeiere i Búnins dystre periode

Búnins syn på den russiske bonden forandret seg altså etter revolusjonen i 1905. Zinaída Gíppius (1869-1945) var også russisk emigrant, og mest kjent som symbolistforfatter og litteraturkritiker. Hun hadde høye tanker om romanen *Derévnja*, særlig i dens skildring av bøndene som tyver, fylliker, svindlere og mordere, så skamløse at de ikke en gang stoler på hverandre (Gíppius i Pachmuss, 1966, s. 338). En slik fremstilling av bonden kan ligne på Tsjékhovs, men forskjellen på de to er at Tsjékhov tross alt så på dem som mennesker som led og gråt som andre mennesker, og at det ikke var noen ting i livet deres som ikke kunne rettferdiggjøres (Kryzyski, 1971, s. 76). *Derévnja* innleder Búnins dystre periode, og slik blir de trøstesløse forholdene i landsbyen Durnóvka² beskrevet:

Akk, for et land! Ja, for et land! Svart jord til en meters dyp, ja den herligste svarte muld. Men allikevel — hungersnød omtrent hvert femte år! Byen var kjent over hele Russland for sin

² «Дурно» betyr «dårlig», «slett», «ille».

kornhandel, men fantes der kanskje hundre mennesker i den som spiste sig mett på dette korn? Og nu markedet? Tiggere, åndssvake blinde og krøplinger — et så forferdelig syn at man blev angst og syk av det — et helt regiment! (*Landsbyen*. Oversettelse av Christensen, 1934, s. 17)

Búnin kritiserte Tolstójk og Turgénevs skildring av landeierklassen, fordi de bare beskrev de øvre samfunnslagene. Ifølge Búnin var de fleste adelige enkle mennesker, og mer typisk russiske enn disse forfatterne framstilte dem. Siden landeiernes sjel ble formet i det samme miljøet som bøndene, så Búnin på egenskapene deres som nokså like. Selv om det var en forskjell i materiell levestandard, var livsstilen hos landeiere og bønder mer eller mindre den samme. Búnin mente at bøndenes og landeiernes liv var mer knyttet sammen enn i noe annet europeisk land (Connelly, 1982, s. 52).

Sukhodól (1912), som betyr «Den tørre dalen», forteller om det innbyrdes sammenvevde livet mellom landeierne og tjenerne deres. Frigjøringen av de livegne hadde ført til utarming av landsbygda, noe som igjen førte til konflikter. Derfor er ikke skildringen i *Sukhodól* preget av idyllisk landsbyliv, men heller et samfunn på randen av kollaps. Hastigheten på denne kollapsen økes av indre tilbøyeligheter i landeierne selv. Fortellingen viser de ekstreme motsetningene i den russiske sjel, der beboerne er i stand til de mest ekstravagante utskielser, fra ussel selvoppofrelse til brutal selvhevdelse (Connolly, 1982, s. 57). Kryzyski mente at Búnin visste utmerket godt allerede mens han skrev de tidlige fortellingene på 1890-tallet, at det tradisjonelle landsbylivet var tapt for alltid. Det eneste å beklage var at selv minnene om fortiden snart ville være tapt. Derfor er *Sukhodól* først og fremst en måte å ta tilbake «den tapte tiden» fra russisk landsbyliv (Kryzyski, 1971, s. 100). R. Poggioli hevdet at *Sukhodól* gjenskapte den håpløse følelsen når selv de siste minnene svinner hen. Det gir fortellingen en tragisk patos som ingen verk av Búnin oppnådde verken før eller senere (Poggioli i Kryzyski, 1971, s. 100). Búnin kom selv fra den fattige delen av landadelen, og han var stolt av bakgrunnen sin. Det avholdt ham ikke fra å gi en nådeløs skildring av sin egen klasse.

2.3 Kjærlighet og død

Temaene kjærlighet og død går igjen i store deler av Búnins forfatterskap, og fremstillingen av dem varierer i stor grad. I *Grammátika ljubví* (1915), møter vi også en landeier, men her er fokus i større grad på kjærlighet enn død. Hovedpersonen i fortellingen er landeieren Ívlev, som er på vei hjem fra de fjerne utkantene i sitt distrikt. På veien hjem kjører han av ren nysgjerrighet innom eiendommen til den nylig avdøde godseieren Khvosjtsjínskij. Han hadde vært besatt av kjærlighet til tjenestepiken Lúsjka. Da hun døde allerede som ung, falt alt sammen for godseieren. Han låste seg inne i huset på hennes rom, og satt på sengen hennes i tjue år. Han reiste ikke bort eller viste seg på godset. Písarev, som var Khvosjtsjínskijs eneste venn, forsikret at han ikke var gal, men bare fra en annen tid.

Kjærlighet og voldsom død henger også sammen i mange av Búnins noveller og fortellinger. I *Legkóe dykhánie* (1916) blir den unge jenta Ólga Mestsjérskaja drept av en sjalu elsker. Før drapet blir Ólga innkalt av klasseforstanderen fordi hun som bare er en vanlig gymnasiast, kler seg som en voksen kvinne. Hun avbryter klasseforstanderen og sier: «— Unnskyld, madame, men der tar de nok feil: Jeg er allerede kvinne. Og vet de hvem som er skyld i det? Pappas venn og nabo og Deres bror Alekséj Mikhájlovitsj Maljútin. Det skjedde ute på landet i fjor sommer ...» (*Et lett åndedrett*. Oversettelse av Kjetsaa, 1985, s. 57-58). Noen måneder etter denne samtalen ble Olga drept av en kosakkoffiser. Han hevdet at hun hadde forført ham og lovet å gifte seg med ham, men i stedet avviste hun ham og sa at det hele var en spøk. Hun hadde vist ham dagboka der hun hadde skrevet om forholdet til Maljútin, og offiseren drepte henne av sjalusi.

Det er ikke alle kjærlighetsforholdene hos Búnin som ender med døden eller drap, men forholdene ender aldri godt. Uansett hvilken form kjærligheten tar, endrer essensen seg lite: menneskelig kjærlighet er en følelse av skarp intensitet som bare finner varig oppfyllelse i drømmer; i faktisk erfaring ender det uunngåelig i desillusjon, tap, forstyrrelser eller død (Connolly, 1982, s. 66).

2.4 Búnins «minnepalass»

Før vi går videre til *Mítina ljubóv*, er det nødvendig å ta en liten omvei. Som vi har sett hevder flere at Búnin hadde et prosjekt om å bevare minnet om det førrevolusjonære Russland i diktningen etter at han bosatte seg i Frankrike. Noe lignende ble også nevnt i talen av professor Wilhelm Nordenson i den svenske Nobelkomiteen da Iván Búnin mottok Nobelprisen i litteratur i 1933. Professoren begrunnet tildelingen slik: «You have given us the most valuable picture of Russian society as it once was, and well do we understand the feelings with which you must have seen the destruction of the society with which you were so intimately connected» (Nordenson i Brintlinger, 2014, s. 36).

Stárostina vektlegger at nostalgi og myter er drivkraften bak Búnins diktning etter at han forlot Russland. Ifølge henne ble nostalgi sammenvevd med myteskapning og hjalp forfattere til å «gjenoppfinne» seg selv og til å omskrive historien til landet sitt. Hun mener at Búnin lagde sin egen mytologi av det gamle Russland, og ikke skilte mellom sine egne nostalgiske minner av fortiden og kompleksiteten i den russiske historien (Stárostina, 2013, s. 27).

Svetlána Boym mener at denne reflekterende nostalgien representerer fortiden som den kan ha vært, men at den er klar over et gap mellom den personlige mytologien og den historiske fortiden (Boym i Stárostina, 2013, s. 27).

Brintlinger mener at Búnins ambisjoner var mer kompliserte og ambisiøse enn bare nostalgi fra en forfatter som hadde mistet hjemlandet sitt. En viktig forandring fra det tidligere forfatterskapet, var at fra 1924 og utover ble Moskvá en viktig arena for mange av novellene og fortellingene. Etter hvert som bolsjevíkene ødela religiøse helligdommer og historiske monumenter, fortsatte Búnin å gjenskape navn på steder og fremheve aspekter ved det religiøse og sekulære livet i Russland. I tekstene fra 1920-tallet og fram til sin død beskrev han luktene, lydene, været og årstidene i Moskvá. Han navnga også landemerkene, selv i historier der den virkelige dramatiske handlingen finner sted utenfor Moskvá (Brintlinger, 2014, s. 38-39).

2.5 Landsbygda, kjærligheten og døden i *Mítina ljubón*

Búnin fortsatte altså å skrive om de samme temaene i *Mítina ljubón*, som han gjorde før eksilet i Frankrike. Det som derimot forandret seg, og som både Stárostina og Brintlinger er inne på, er måten han skrev om disse temaene. Litt mer presist kan man si at han forandret måten han skrev om landsbyen, bøndene og landeierne, men kjærligheten har samme dårlige kår som før. Det er påfallende hvor harmonisk både landsbyen og forholdet mellom landeierne og bøndene blir skildret. Ifølge Orlando Figes gjenskaper Búnin et drømmeland i sine fortellinger. Han tryller fram en visjon av det gamle landlige Russland som aldri har eksistert – et solrikt, lykkelig land av jomfruelige skoger og grenseløse stepper der bøndene jobbet hardt og lykkelig, i harmoni med naturen og adelen. Kontrasten til *Derévnja* kunne ikke ha vært sterkere (Figes, 2002, s. 541).

Gården til Mítjas mor er ikke så stor, og det er mye som tyder på at familien tilhører de relativt ubemidlede landeierne. Hun er likevel såpass driftig at hun kan sende barna til Moskvá og byer i nærheten for å ta utdannelse. Vi finner også flere spor av familien fra tidligere tider i fortellingen. I kapittel X, da faren til Mítja ligger død i hallen, er han iført sin gamle adelige uniform. I kapittel XVI, da Mítja er på vei tilbake fra postkontoret, kjører han innom et fraflyttet gods. I et slags syn ser han for seg at han står på den enorme falleferdige balkongen, sammen med Kátja som sin nye kone. Et stort fraflyttet gods passer godt med det Búnin har skrevet tidligere. De velhavende godseierne har blitt erstattet av mindre velhavende landeiere på små gods.

Formannen på gården til Mítjas mor blir stort sett fremstilt som en driftig og flink person. Han omtaler henne på en ærbødig måte, og er hjelpsom overfor Mítja. Han har noen negative trekk, for han kan være uforskammet og beregnende. En gang drikker han seg full og da anlegger han en frekkere tone mot Mítja. Det jobber også flere unge bondejenter som dagarbeidere på gården, og alle blir beskrevet på en positiv måte. De omgås Mítja fritt og utvungent og er ikke redde for å si det de mener. Det eldre ekteparet Trífon og Fedósja bøyer seg dypt for Mítja. Det er nok en etterlevning av tidligere tiders respekt for de høyere samfunnslagene. I kapittel VII, da Mítja ankommer landsbyen etter hjemreisen fra Moskvá, får vi et glimt av den tradisjonelle bondestanden: «Ved stua stod en bonde som så ut som han var fra oldtiden, og kikket ut i den merkelige skumringen: bare føtter, lurvete jakke, lue av saueull på et langt glatt hår ...».

Plotet i fortellingen er enkel. Vi skjønner tidlig at forholdet mellom Kátja og Mítja blir vanskelig. Kátja er en moderne ung dame som prioriterer egen karriere framfor et kjærlighetsforhold. På sett og vis er det ikke så rart at han er sjalu, fordi Mítja har hele tiden en følelse av at hun er mer erfaren på kjærlighetsfronten enn ham. Da han reiser hjem til landsbygda for å komme til hektene etter det problematiske forholdet, går det bedre de neste dagene. Det tar likevel ikke lang tid før han tenker på henne natt og dag. Disse maniske tankene gjør ham stadig mer ute av seg, og han tenker etter hvert på å skyte seg. Formannen på gården ser at han kjeder seg, derfor hjelper han Mítja med å komme i kontakt med Aljónka, en av bondejentene i landsbyen. Etter at de har ligget med hverandre, og Mítja mottar brevet med det endelige avslaget fra Kátja, driver frustrasjonen ham til selvmord.

Zinaída Gíppius brukte svært positive ord om de første delene av *Mítina ljubón*, og mente at den forteller en utsøkt historie. De første kapitlene er opplyst av et magisk, forvandlende, delikat lys, der Búnins bilder nekter å blekne i leserens minne (Gíppius i Pachmuss, 1966, s. 345). Slutten av fortellingen derimot, mener hun er grov, vulgær og «usann mot livet». Det er så lite individualitet i både Kátja og Mítja, at eros ikke kan bygge sin bro mellom dem. Hele Mítjas vesen består bare av grove sanseinntrykk og biologiske drifter. Derfor kan ikke kjærligheten hans for Kátja være ekte, men er kun et biologisk ønske om enhver kvinne han måtte støte på. Hadde hans lidenskap for Kátja vært ekte kjærlighet, ville hans moralske fall med Aljónka vært umulig (Gíppius i Pachmuss, 1966, s. 345).

Gíppius hevdet videre at Mítja er dømt til å dø av sin seksuelle drift, fordi fysisk kjærlighet og død er relatert ved at de begge er upersonlige: gjennom sin avhengighet til sex er menneskeheten evig slavebundet av døden. Fortellingen er en evig seier for lysten over kjærligheten, for døden over livet. Búnin dreper sin Mítja selv før selvmordet, han dreper ham i en hytte i Aljónkas armer (Gíppius i Pachmuss, 1966, s. 345). Hun mener altså at selve ordet «kjærlighet» er misvisende i fortellingen. Forholdet mellom Mítja og Kátja dreier seg rett og slett ikke om kjærlighet, men mer om fysisk begjær. F. Stepun er uenig med henne, og hevder at alle har sin egen erfaring med kjærlighet, og har dermed sin egen virkelighet. Derfor mener han at Búnin har rett og Gíppius tar feil om dette spørsmålet (Stepun i Kryzyski, 1971, s. 173). Gíppius har mange viktige tanker om *Mítina ljubón*, men etter min mening stiller hun for strenge krav til en ung uerfaren student om ekte og ren kjærlighet. Min forståelse av Mítja er av en gutt som gradvis blir mer og mer besatt av drømmen om Kátja. Når fortellingen ender

med at han tar selvmord, er det et uttrykk for menneskets irrasjonelle handlinger som vi aldri helt kan forstå.

2.6 Búnins realisme og skrivestil

Как сказать обо всей этой
красоте, как передать эти краски,
за этим жёлтым лесом дубы, их цвет,
от которого изменяется окраска неба³

(Búnin i Bonámi, 2014, s. 8)

Selv om de fleste kritikere og forskere hevdet at Búnin forholdt seg til realismen gjennom hele forfatterskapet, har litteraturen han skrev likevel blitt karakterisert på svært ulikt vis. Som vi ser i dette sitatet, var han klar over dette:

[T]here was never a writer who was more quiet and fixed in his views than I. ... I was the singer of fall, of sadness, of noblemen's nests.' ... Later they assigned me tags that were diametrically opposed. First I was a 'Decadent,' then a 'Parnassian' and a 'cold master.' ... I was a Symbolist, a mystic, a realist, a neorealist, a godseeker, a naturalist, and God knows what else. (Marullo, 1998, s. 5)

Gíppius var en av de som tidlig så at Búnin hadde fellestrekk med de tidligere realistene, men også hadde sin helt unike stil. Hun mente at Búnin hovedsakelig var interessert i å portrettere naturen, menneskene og hendelsene, heller enn å tolke og analysere. Hans beskrivelser av landsbyen og bøndene er langsomme, detaljerte og omhyggelig nøyaktige (Gíppius i Pachmuss 1966, s. 337-338). Hun la også vekt på at hans naturbeskrivelser var så levende tegnet, at leseren nesten kan erfare selve utsikten, lydene og luktene de framkaller (Gíppius i Pachmuss 1966, s. 342).

Búnins forhold til plotet var også annerledes enn hos de fleste andre forfattere. Han var ofte mer opptatt av å skape en nostalgisk og melankolsk følelse i prosaen, enn å utvikle et plot.

³ «Hvordan fortelle om all denne /skjønnheten, hvordan formidle disse fargene, / bak denne eikeskogen, blomstene deres, / hvordan fargen på himmelen endres»

Han foretrakk lange passasjer med hentydende beskrivelser framfor dramatiske hendelser, fordi han mente at beskrivelsen av den delikate endringen og utviklingen av følelser i menneskets sjel var det viktigste (Lee, 1993, s. 125). Han behandlet heller ikke plotet på den tradisjonelle måten, med stigende spenning, klimaks og så synkende spenning.

Komposisjonen er mer preget av meditative og lyriske digresjoner som forstørrer inntrykket i scenen (Lee, 1993, s. 125-126). Helge Ridderstrøm mener at hentydende beskrivelser framfor dramatiske hendelser, og meditative og lyriske digresjoner er typiske for impresjonisme i litteraturen (2020, s. 5). Andre impresjonistiske trekk er framheving av tempo, flyktighet gjennom setninger uten bindeord, og presens partisipp i ord for bevegelse, som for eksempel «gående» og «nølende». Melodiøst språk med gjentakelser, allitterasjoner, assonans og anaforer er også typisk (Ridderstrøm, 2020, s. 5-6). Flere av disse virkemidlene blir også brukt i *Mítina ljubóv*.

Vsévolod Kéldysj påpeker at Búnin var den første store realisten der skjønnhet stod i sentrum i litteraturen (Kéldysh i Bonámi, 2014, s. 12), og da er det gjerne de vakre naturbeskrivelsene som trekkes fram. Búnin var spesielt interessert i malekunst, og det er særlig naturmaleriene til Isaák Levitán (1860-1900) som er blitt sammenlignet med både diktene og den lyriske prosaen hans. Naturens fargerikdom, overgangsfasene gjennom døgnet og den endeløse variasjonen og skjønnheten var noe de to hadde til felles (Bonámi, 2014, s. 37).

Impresjonistiske trekk i naturskildringer er gjerne beskrivelser av farger og flyktige inntrykk framfor detaljerte beskrivelser. Det er gjerne mange ord for lys og mørke, og nyanserte adjektiv med fargekombinasjoner (Ridderstrøm, 2020, s. 5). Slike beskrivelser finner vi også i *Mítina ljubóv*. Følgende utdrag fra kapittel XIII er typisk for mange av naturbeskrivelsene i fortellingen:

Og alt dette: en stor og praktfull topp på et lønnetre, et lysegrønt høydedrag i alléen, epletrærnes hvithet som på et bryllupsslør, pæretrær, hegg, solen, den blå himmelen og alt det som vokste i nederste del av hagen, i senkningen langs sidealléene og stiene og under fundamentet på den sørlige veggen av huset, — syrinbusker, akasier og ripsbusker, borrar, nesler, burot — alt var slående i sin tetthet, friskhet i alle de nye vekstene. (Russisk tekst s. 171-172)

Naturen skildres her i korte riss, nesten som på et maleri. Fortelleren begynner øverst i lønnetreet. Deretter følger «blikket» alléen ned mot hagen, og vi kan «se» alt som vokser der.

Beskrivelsen dveler ikke ved noe, men går fra eple- og pæretrær videre til busker og andre vekster. Det veksles mellom beskrivende adjektiv som «blå» og «lysegrønt», men også substantiv som «hvithet», «tetthet» og «friskhet» gir korte «inntrykk» av motivene.

2.7 Modernismens påvirkning på Búnin

Som nevnt mente Mary Petrusiewicz at det var flere trekk fra modernistisk litteratur som påvirket Búnin i emigrasjon. Et av de mest brukte symbolene i fortellingene fra 1920-tallet og utover er «mørke alléer». Hun mener at disse mørke alléene tidligere har blitt tolket som konkrete bilder, heller enn «besettende» symboler (Petrusewicz, 1996, s. 3). Búnins skifte fra konkrete til symbolske bilder er et av hovedargumentene for å plassere ham i den europeiske modernistiske tradisjonen (1996, s. 9). Andre symboler som gikk igjen var «livmoren», «merkelige framstillinger av spedbarn» og «det røde disige lyset fra solnedgangen eller månen» (1996, s. 23).

Symbolske bilder som gir minner om fortiden kjenner vi fra Marcel Proust, og hans ubevisste minner (*mémoire involontaire*). Hos Proust er dette for eksempel knyttet til Madeleine-kake, der smaken av den førte minnet tilbake til barndommen. Proust mente at fortiden er en plass utenfor rekkevidde av intellektet, men er til stede i et materielt objekt, eller i den følelsen som vekket det i oss. På forhånd kan vi ikke vite hvilke objekter det er snakk om (Petrusewicz, 1996, s. 22-23). I *Mítina ljúbov* er det Kátjas hansker som tydeligst peker mot (en nær) fortid, i det duften av dem utløser minnene hos Mítja.

En annet modernistisk trekk i Búnins litteratur fra 1920-årene er bruk av tankestrøm. Fredrick Karls definisjon er at den visker ut grensene mellom det rasjonelle og irrasjonelle, det logiske og ulogiske og det intuitive og mekaniske. William James oppfattet tankestrøm som minner, tanker og følelser utenfor den primære bevisstheten. Det er en teknikk som må bli tolket etter en ordning av ord, lyder, farger og rytme. Búnin forsøkte å visualisere og formidle ubevisste prosesser gjennom symbolske bilder, og derfor prøvde han å gjenskape tankestrøm som repeterende, hallusinerende bilder (Petrusewicz, 1996, s. 9-10). Det kan virke som om Mítjas tankestrøm har elementer av både modernisme og impresjonistiske virkemidler. Flere av tankestrømmene består av enkeltord, som gir disse korte øyeblikksbildene som er så typisk for fortellingen.

3 Oversetterteori

Stárostinas og Brintlingers tekster om minnene fra et førrevolusjonært Russland har vært viktige for å avgjøre oversetter-strategien jeg valgte. Derfor var målet mitt at oversettelsen skulle hjelpe til med å bevare denne nostalgien og minnene Stárostina og Brintlinger skriver om. Middelet er oversetterteorien som de neste sidene handler om.

3.1 Oversettelse ord-for-ord eller tekstens mening?

Vestlig oversetterteori har kretset rundt begrepene ord-for-ord-oversettelse (bokstavelig) eller oversettelse av meningen (sense-for-sense, eller «fri oversettelse»). Dette skillet går tilbake til Cicero og St. Jerome. Sistnevnte oversatte Bibelen til latin, og for å forsvare seg mot anklager om ukorrekt oversettelse, beskrev han strategien når han oversatte fra gresk som at han gjenga meningen, og ikke ord-for-ord. Grunnen til at St. Jerome avviste ord-for-ord oversettelse var at dette ofte ga teksten en absurd mening som «dekket over» den opprinnelige meningen. Dessuten ble slike oversettelser forbundet med utdannede mennesker, som ikke evnet noe annet enn å oversette direkte (Munday, 2016, s. 32).

3.2 Schleiermacher og den kompetente leseren

I 1813 holdt Friedrich Schleiermacher sin berømte forelesning «Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens». Til forskjell fra andre teoretikere i sin tid, skilte han mellom de som oversatte kommersielle tekster, og «oversetteren» som arbeidet med kunstneriske- og vitenskapelige tekster. Schleiermacher gikk videre fra den strikte inndelingen mellom bokstavelig og fri oversettelse, og hevdet at det bare var to veier for den «sanne» oversetteren. Enten lar oversetteren skribenten være i fred så mye som mulig og beveger leseren mot ham, eller så lar han leseren være i fred så mye som mulig og beveger forfatteren mot ham (Crouter, 2016, s. 16).

Flere har tolket utsagnet av Schleiermacher som at han foretrakk ord-for-ord oversettelse, men Lindemann mener at det slett ikke er tilfelle. Hun hevder at Schleiermacher ikke tok stilling til metoden, men var opptatt av at oversetteren må bringe forfattere og lesere sammen ved å hjelpe sistnevnte med å oppnå en korrekt og komplett forståelse, og dermed få så mye glede av forfatteren som mulig. Derfor konkluderer Lindemann med at Schleiermacher foretrakk å føre leseren mot forfatteren, og ikke omvendt (2016, s. 116-117). Oversettere som forsøker å flytte forfatteren inn i leserens verden, står i fare for å oversette verket som om det

var skrevet på leserens språk og tid. Da er det bare metoden med å føre leseren mot forfatteren som kan gi en reell tilnærming mellom de to (Lindemann, 2016, s. 116).

Ifølge Schleiermacher skal oversetteren som er ekspert i sitt eget morsmål, hjelpe den mindre kompetente, men intelligente tyske leseren å verdsette den originale teksten. For å oppnå dette, må man bruke en «fremmedgjørings-metode» i oversettingen. Denne metoden legger vekt på verdien av det fremmede, ved å «bøye» ordbruken i morsmålet for å sikre troskap til originalteksten. Da kan man importere fremmede konsepter og kultur til tysk, eller andre språk (Munday, 2016, s. 48).

3.3 Eugene Nida og Bibelen

Amerikaneren Eugene Nida (1914-2011) var bibeloversetter og underviste mange uerfarne studenter i emnet og skrev egne bøker om oversettelse. En viktig grunn til dette var at så mange av oversettelsene (ofte til mindre språkgrupper) varierte så mye i kvalitet. Nida utviklet en vitenskapelig tenkemåte rundt oversettelse som ble kritisert både i samtiden og i ettertid. Likevel har han hatt stor innflytelse, og flere kjente oversettere er inspirert av ham. Nida tok utgangspunkt i semantikk og pragmatikk i tillegg til Chomskys syntaktiske strukturer (Munday, 2016, s. 62).

Nida mente at det på bakgrunn av form og innhold i tekstene er mulig å beskrive fem ulike typer «oversettelsesproblemer», som riktig nok kan overlape hverandre. De ulike typene som passer inn i denne oppgaven er:

- i. Tekster der ord, grammatikk og struktur representerer de vanlige og daglige erfaringene. Slikt språk finner vi i vanlige brev, reklame, forretningsbrev – og i noveller. Disse tekstene inneholder kjente ord og bruker få figurative uttrykk.
- ii. Tekster med tallrike idiomatiske uttrykk og innhold som krever figurativ tolkning, for eksempel myter, parabler, ordspråk, lyrisk poesi, sanger og symbolske romaner (Nida, 2002, s. 91).

Nida mente også at mange oversettere misforstår bruken av grammatiske ordklasser i arbeidet med tekster. De tror for eksempel at substantiv må oversettes med substantiv og verb med verb, men slike setninger blir ofte unaturlige. For å forstå meningen i grammatiske relasjoner er det viktigere å ta i betraktning det han kaller «referanse-klasser». De viser betydningen av

ord på en klarere måte, ved å dele dem opp i grupper. Disse gruppene kan være enheter: (gutt, tre, hus, innsjø), aktiviteter/hendelser: (tenke, spise, snakke, svømme), tilstander: (død, sliten, syk, sint), prosesser, eller skifte i tilstand: (vokse, å bli syk, utvide seg), karakteristikk av de foregående klassene: (lang, rund, sakte, liten, kanskje), sammenbindingsord, som konjunksjoner eller subjunksjoner: (og, eller, men, unntatt) og ved hjelp av overganger: (likevel, dessuten, tilsvarende) eller ved hjelp av preposisjoner: (i, rundt, gjennom, for). Fordelen med slike referanseklasser av ord er at de tvinger oversetteren til å tenke over hva som egentlig skjer i teksten (Nida, 2002, s. 55-56).

3.4 Kan ord-for-ord-oversettelse likevel ha noe for seg?

Den norske oversetteren Anne-Lisa Amadou (1930-2002) brukte store deler av sin oversetterkarriere på romansyklusen *På sporet av den tapte tid* av Marcel Proust. I 1992 skrev hun at oversettelsen skal bære spor av originalen og gi signaler om den, den skal være et møte med det fremmede, men uten at oversetteren forkludrer sitt eget språk. Videre sier hun at «En oversatt tekst av Proust, Joyce eller Simon er ikke en tekst som skal se ut som om den kunne være skrevet av en norsk forfatter. Den er en tekst som viser det norske språket etter at det har vært utsatt for et drastisk møte med et fremmed språk» (Amadou, 1992, s. 106). I 1991 skrev hun:

Vi er nødt til å omskrive, ofte tilføye ledd, med det resultat at setningen blir både lengre og mer komplisert enn originalens. Det bør den helst ikke være, for over alle andre krav står kravet om lydhørhet overfor setningsmelodien. Og her kan det være spørsmål om helt hårfine graderinger, en lang setning kan stå og falle med om pausemarkeringen finner sitt riktige trykk, et sted mellom punktum og komma. (Amadou, 1991, s. 87)

Amadou er tydelig på at hun vil bevare så mye som mulig fra Proust. Dette kan vi se i et utdrag fra *Veien til Swann*, det første bindet fra romansyklusen hun oversatte:

Denne angst ved å vite at den man elsker hengir seg til forlystelser et sted hvor man selv ikke er, og hvor man ikke kan komme, var det kjærligheten som hadde lært ham å kjenne, kjærligheten som den på en måte er forutbestemt for og som en dag bemektiger seg den og gir den retning; men når denne angsten, som i mitt tilfelle, dukker opp før kjærligheten ennå har gjort sin inntreden i livet, da svever den fritt og ubefestet omkring, uten bestemt anvendelse, en dag i den ene følelses tjeneste, dagen etter i den andres, snart som sønnlig hengivenhet,

snart som vennskap for en kamerat. (Oversettelse Amadou (1985)/revidert av Gundersen (2014) s. 38-39)

Dette utdraget er ikke av de aller lengste fra *På sporet av den tapte tid*, men er ganske typisk med sine innskutte bisetninger. Oversetteren kunne godt gjort dette utdraget «mer leservennlig», men da ville det særegne med stilen til Proust også bli borte.

3.5 Kan de ulike teoriene forenes?

Schleiermachers teorier er over 200 år gamle, og det kan virke merkelig å bruke dem som rettesnor. Jeg mener likevel at idéen om å føre leseren nærmere forfatteren og teksten har noe allmenngyldig over seg. Det samme gjelder hans tanker om den «intelligente leseren». Et slikt uttrykk ville nok ikke bli brukt i dag, men leserne av Proust og Búnin vet at det kreves mer å lese slik litteratur enn ren underholdningslitteratur. Nå er kanskje ikke *Mítina ljúbov* like krevende å lese som *På sporet av den tapte tid*, men det er kanskje ikke i første rekke gjennomsnittsleseren som går i gang med å lese ukjent russisk litteratur.

I forbindelse med Nidas tanker om oversettelse, er det ikke nødvendigvis alle hans teorier som blir anvendt i min oversettelse, men hans klare idéer har gitt større forståelse for de ulike delene av en tekst, og hvordan man kan tenke om ordklasser og referanseklasser. Det er inspirerende at en erfaren oversetter som Amadou var så opptatt av de små detaljene. Det betyr at de er viktige! Denne opptattheten av språkets nyanser, viser etter min mening at hun gikk langt i å oversette ord-for-ord. Oversettelsene hennes endte derimot ikke opp med absurd mening, som St. Jerome brukte for å rettferdiggjøre fri oversettelse. Resultatet av arbeidet ble nok heller preget av at hun hadde så stor innsikt i språket hun oversatte fra.

Schleiermacher og Amadous tanker om oversettelse går begge i samme retning. Når Amadou prøver å beholde Prousts språk og syntaks, betyr det at hun fører leseren mot forfatteren. Nida går ikke nødvendigvis i en annen retning, men jeg forstår ham slik at det viktigste for ham er å gjøre gode oversettelser, uten å binde seg til en bestemt teori. Ved å bruke hans referanseklasser er ikke målet å beholde hvert eneste ord, komma eller semikolon fra kildeteksten. Derfor finner man også flere punktum i min måltekst enn i kildeteksten.

3.6 Flytting, strykning, tillegg og erstatning

Jeg har brukt tre enkle rettesnorer for å kvalitetssikre oversettelsesarbeidet så godt som mulig. Den første har vært ordvalget. Den norske teksten må bety det samme som den russiske, slik at når ordboka oppgir flere betydninger, må man prøve å finne det ordet man synes passer best i sammenhengen. Betydning er derfor viktig i seg selv, men ordet må også passe inn i selve setningsstrukturen slik at språket får god flyt. I noen tilfeller dreier det seg ikke om riktig eller feil ord, men om at enkelte ord er mer dekkende enn andre. Her må det nødvendigvis være åpent for en viss bruk av skjønn.

Den neste rettesnoren er setningsstruktur og tegnsetting – på norsk. Norske ord har mer eller mindre fast plass i setningene, mens den russiske er friere. De enkelte setningsleddene bør altså være med i den norske versjonen, men rekkefølgen må tilpasses til gode norske setninger. Tegnsettingen er heller ikke helt lik på de to språkene, men jeg forsøkte likevel å ligge så tett opp til originalen som mulig. For eksempel har Búin en tendens til å knytte de to siste ordene i oppramsing sammen med komma, mens på norsk skal vi etter regelen bruke «og». Her har jeg sett på hvert enkelt tilfelle, og brukt komma hvis setningen likevel har fungert godt. Den tredje rettesnoren er forsøk på å bruke samme type ord som forfatteren. Der teksten gir inntrykk av fart, blir det gjerne brukt korte enkeltord, bundet sammen av komma. Da gjelder det å velge slike ord selv.

Hva betyr så dette i praksis? Ordvalg, tegnsetting, syntaks, tillegg og strykning av ord er såpass viktig i fremgangsmåten, at her følger et avsnitt der jeg viser hvordan jeg løste en setning fra fortellingen. Nedenfor vises tankegangen og vurderingene i følgende setning:

«Солнце, дробясь через листву, ветви и грушевый цвет, горячими пятнами пестрило, щекотало его лицо» (s. 178).

Først følger ordene slik jeg fant dem i Bérkovs ordbok. Der det var flere aktuelle ord på norsk, skrev jeg dem under hverandre i kladdeboka mi. Slik ble setningene oversiktlige å jobbe med.

Sol – **bli knust/knuses**/bli spredt/spres – gjennom – løvverk/løv/bladheng – grener - pære – **farge**/blomst – varm/het – flekk/plett//lyspunkt/**skjold/dropler** – gjøre brokete/flimre – kile/kildre – hans – ansikt.

De ordene jeg forkastet med en gang er merket med fet skrift, de skrev jeg heller ikke ned. Deretter prøvde jeg ut kombinasjoner som ga en fornuftig betydning, der grammatikk, syntaks og tegnsetting passet.

Setningen ble slik: «Solen spredte seg gjennom løvverket, grenene og pæreblomstene, mens de varme lyspunktene flimret og kilte ansiktet hans».

Det første som må avklares er formen av verbet «Дробиться». I setningen står verbet i presens gerundium passiv, refleksiv form. Det vil si at det skjer to samtidige handlinger. På norsk kan man binde sammen to setninger med «mens» eller «og», og jeg valgte førstnevnte fordi det gir god flyt i språket. Deretter står valget mellom «løvverk»/ «bladheng»/ «løv». «Листву» står i entall, slik at alle de tre substantivene kan passe. Jeg valgte «løvverk», men det var nok en smakssak. I det neste leddet, «grenene og pæreblomstene» står sistnevnte i entall på russisk, men det ville blitt rart på norsk, derfor flertall. Av de neste tre substantivene, «flekke»/ «plett»/ «lyspunkt», synes sistnevnte mest dekkende. Lyspunkt passer godt til solstråler, og sammen med verbet «flimre» virket det som en god kombinasjon, men de to andre substantivene er også mulige. Bindeordet «og» ble valgt i stedet for det siste kommaet. De eneste ordene jeg flyttet på, var innbyrdes mellom «hans ansikt», fordi bestemt form passer best stilistisk. Slike vurderinger ble gjort gjennom hele teksten. Kanskje har det blitt mye «småpirk», men det skal lite til for at en slik tekst fremstår som unøyaktig.

3.7 Mitya's Love som referansetekst

Den amerikanske utgivelsen, «Mitya's Love» (Hettlinger, 2007), har etter min mening en helt annen tilnærming til oversettelse. Der målet for teksten min hele tiden har vært å føre leseren nærmere forfatteren, ser det ut som om Hettlingers tekst prøver å føre forfatteren nærmere leseren. Det vil si at oversetteren fyller inn og forklarer originalteksten i mye sterkere grad enn min tekst gjør. Jeg har ikke gått gjennom hele Hettlingers oversettelse, men har sammenlignet de eksemplene jeg har brukt i oppgaven min, med de tilsvarende amerikanske setningene. Det har vært nyttig å se hvordan andre har løst oversetterarbeidet. Slik blir det også enklere å få fram noen av poengene mine ved å vise til forskjeller i den amerikanske oversettelsen.

4 Å oversette Búnins lyriske prosa

Selv om Búnin er en såkalt vanskelig forfatter å yte rettferdighet på et annet språk, er likevel utgangspunktet mitt at det er mulig å gjenskape teksten til et noenlunde godt norsk språk! I dette kapitlet skal jeg først vise noen eksempler på oversettelsen fra tiden i Moskvá og landsbyen. Deretter gjøres det samme med tid og rom, oppramsing, gjentakelse, ordvalg og tankestrek.

4.1 Fra kjærlighet til sjalusi i Moskvá

«В Москве последний счастливый день Мити был девятого марта». Slik starter fortellingen *Mítina ljubóv*. Min oversettelse ble: «I Moskvá var Mítjas siste lykkelige dag den niende mars». I den amerikanske utgaven har Hettlinger oversatt på denne måten: «The ninth of March was Mitya's last happy day in Moscow» (s. 132). Dette er ikke noen viktig forskjell i syntaksen, men viser at Hettlinger og jeg velger ulike oversetterstrategier. Jeg beholder Búnins syntaks, fordi den vektlegger sterkere stedet Mítja ikke var lykkelig etter den niende mars. Såfremt det ikke ødelegger syntaks og flyt i språket, er målet mitt å oversette så likt kildeteksten som mulig.

I de seks første kapitlene er handlingen lagt til Moskvá. Det er vårstemning i luften, og Mítja og Kátja spaserer oppover Tver-bulevarden. Moskvá blir beskrevet på en stemningsfull og idyllisk måte i begynnelsen av fortellingen, noe som gjenspeiler forholdet mellom Mítja og Kátja: «Высокие облака расходились тонким белым дымом, сливаясь с влажно синеющим небом. **Вдали с благостной задумчивостью высился Пушкин, сиял Страстной монастырь**» (s. 145). Hettlingers versjon av siste del er «In the distance Pushkin's statue rose, pensive and benevolent; the domes of the Strastnoy Monastery gleamed in the sun» (s. 132). Den amerikanske versjonen legger til «sol» og «statue», som mangler i originalteksten. Sistnevnte tilfelle kan man forstå, fordi noen lesere kan tro at Púsjkin er et levende menneske. Schleiermacher skriver at man skal oversette for den «intelligente» leseren, og det blir også min rettesnor. Vi forventer at leseren av teksten skal forstå dette, slik at «statue» og «sol» utelates fra den norske versjonen. Dessuten blir «statuen» nevnt noen linjer nedenfor i kildeteksten. Derfor blir den norske versjonen slik: «I det fjerne strålte Strastnój-klosteret med en salig og tankefull Púsjkin».

4.2 Destruktiv kjærlighet i landsbyen

I kapittel VII har Mítja satt seg på toget, og reiser hjem til landsbyen. Allerede her begynner han å føle på en ro og stillhet som forsterker seg de neste dagene. Vi får snart innblikk i hendelser som viser seg å bli viktige utover i fortellingen. Det første er duften av Kátjas glacéhanske, som er det siste minnet Mítja har fra jernbaneperrongen i Moskvá. Minnet i Búnins fiksjon etter emigrasjonen er ofte fremkalt av lukt, heller enn av visuelle objekter eller stimuli. Dette ligner på «*mémoire involontaire*», eller «ubevisste minner» etter mønster fra Marcel Proust (Petrušewicz, 1996, s. 21). Minnet om hansken dukker opp helt spontant, og er utgangspunktet for de mange assosiasjonene han gjør seg om henne i tiden framover:

Mítja tenkte på jenter, på unge bondekoner, sovende i disse bondestuene, på alt det kvinnelige, som han nærmet seg om vinteren med Kátja, og alt fløt sammen til ett, Kátja, jenter, natt, vår, lukten av regn, lukten av pløyd mark, klar til befruktning i jorda, lukten av svette hester og minnet om lukten av en glacéhanske.... (Russisk tekst s. 161-162)

Det virker som om lukten fra regnet, den pløyde marken og de svette hestene flyter over i minnet om lukten av Kátjas hanske. Utdraget er full av erotiske metaforer. Dette kommer tydelig fram på russisk, med alle hunkjønnsordene «ночь», «весна», «земля» og перчатка, i tillegg til «девки» og «баба». Det som befrukter jorda, er hankjønnsordene «дождь» og «лошадиный пот». På norsk får vi ikke fram det feminine aspektet like tydelig som på russisk, fordi mange av de russiske hunkjønnsordene er hankjønn på norsk, samtidig som «regnet» som gir liv er intetkjønn. Likevel er det mulig å få fram det erotiske i Mítjas tanker også på norsk. Dessuten flyter assosiasjonene nokså fritt i dette utdraget, slik at det hele minner om «tankestrømmer».

Bare en gang den første tiden ble Mítja minnet på Kátjas eksistens, og det skjer gjennom en erotisk ladet, men skremmende hendelse i hagen sent på kvelden. Her har han gått ned fra vindfanget og inn i den mørke alléen:

Mítja fór sammen, stivnet, deretter gikk han forsiktig ned av vindfanget og inn i mørket, som fiendtlig så ut til å vokte **alléen** hans fra alle kanter, igjen stoppet han, ventet, lyttet: hva var dette for noe, hvor var det, — det som så uventet og fryktelig fylte hagen. (Russisk tekst s. 166)

Dette virker som en konkret allé. Det at selve ordet forekommer så mange ganger i fortellingen, og at dette er et av de sentrale modernistiske trekkene ved Búnins skrivestil på denne tiden, gjør at det ikke kan utelukkes et symbolsk bilde. Akkurat som Kátja er alléen også splittet. Om dagen blir hagen (som alléen delvis går gjennom) gang etter gang beskrevet med farger som «млечный снег», «снежная белизна» og «белоснежные ветви». Dette er en parallell til de hvite klærne som Kátja hele tiden bruker. Bildet av de «mørke alléer», og kontrasten mellom det mørke og hvite er sentralt for forståelsen av teksten. Om det er en konkret eller symbolsk allé får ikke noen direkte konsekvenser for oversettelsen. Jeg ville likevel hatt et etterord som kunne opplyst leserne om de (symbolske) mørke alléene som Petruszewicz skriver om, fordi de omtales så ofte i fortellingen. I tillegg går det røde disige lyset fra solnedgangen eller månen igjen flere steder. Merkelige framstillinger av spedbarn finner vi også to steder i *Mítina ljubóv*⁴

I kapittel XVI skjer en viktig endring med Mítja. Han slutter ikke å følge med på alle endringene i den vakre naturen, men de har ingen selvstendig verdi for ham. Samtidig blir Kátja en stadig større besettelse. Han føler at han har mistet henne, og at hun gir sin kjærlighet til andre. Flere steder de neste dagene dukker hun uventet opp i tankene hans. Denne overraskelsen viser seg tydelig i språk og tegnsetting. «И всякий раз, как он открывал глаза и взглядывал на луну, он тотчас же мысленно произносил, как одержимый: — «Катя!» (s. 182). Hos Hettlinger står «the garden and the moon peered constantly into his room, and the moment he opened his eyes on that white disk, Mitya uttered in his thoughts the word «Katya» (s. 161). Her mener jeg at overraskelsen i stor grad uteblir i den amerikanske utgaven. Utelatelsen av «одержимый» (besatt) gjør også overraskelsen mindre. Min oversettelse er «Og hver gang han åpnet øynene og kikket på månen, uttalte han som en besatt straks det han hadde i tankene: — «Kátja!». Det er viktig å få fram det spontane, derfor må utropstegnet være med. Disse utropene gjentar seg flere ganger de neste dagene, og hver gang er assosiasjonen knyttet til naturfenomenet.

⁴ Det første eksemplet med spedbarn står i begynnelsen av kapittel IX, og det andre er knyttet til Mítjas feberfantasier i kapittel XXVIII. Det røde lyset står i kapittel II, i setningen «Denne tiden var i desember, med kaldt, fint vær, dag etter dag som pyntet Moskvá med tykk rimfrost, og en dunkel rød kule med lav sol».

Búnin bruker også andre måter for å få fram Mítjas sinnsstemning. I kapittel X ser vi i et tilbakeblikk fra hans barndom, der faren ligger død hjemme i huset:

Han gikk ut i hagen, inn i en **lindeallé**, fargerik av lyset. Deretter gikk han inn i en **annen allé**, enda mer solrik. Han så på trærne og de første hvite sommerfuglene, og lyttet til de første, søte kvitrende fuglene — **og dro ikke kjensel på noe**: døden var i alt, det redselsfulle bordet i gangen og det lange brokadelokket i vindfanget! (Russisk tekst s. 168)

Her er vi faktisk i to alléer, men det viktige i utdraget er derimot detaljen «og dro ikke kjensel på noe», altså det russiske «ничего не узнавал». Her virker den vakre naturen som en kontrast til Mítjas sinn, han er «blind» for de vakre omgivelsene. Dette uttrykket blir brukt flere ganger i ulike varianter. «— Jeg skyter meg! — tenkte Mítja fast, kikket i boka, **uten å se noen ting**». På russisk er setningen «**и ничего не видя**» (s. 185). Dette er en nektet presens gerundium, og den inneholder ingen motsetning, derfor passer det best å bruke «uten å» på norsk. Helt på slutten i fortellingen går han ute i striregnet, men ser ikke ut til å bry seg noe om at han blir våt til skinnet: «Fra tid til annen kom et vindkast og utløste et styrtregn fra trærne også, en hel strøm av dråper. Men Mítja **så ingenting** og la heller ikke merke til noe». På russisk er setningen «Но Митя **ничего не видел**» (s. 210). Man kunne ha oversatt «ничего не видя» og «ничего не видел» likt på norsk, men det er en nyanseforskjell som bør komme fram i oversettelsen.

4.3 Tid og rom

Mange av de tekstene Búnin skrev fra midten av 1920-tallet og senere, er flyttet til en før-revolusjonær fortid. I og med at Kátja går på «Zimmermann» og kjøper noter av komponisten Skrjábin, og at diktet *Koltsó* av Balmónt er fra 1905, er nok handlingen lagt til tiåret før revolusjonen. En nøyaktig tidfesting er likevel ikke så viktig. Det er også to lengre tilbakeblikk i teksten. Det ene er knyttet til farens død, mens det andre skildrer Mítjas forhold til jenter fra han var liten gutt, til han kom på gymnaset.

Flere steder bryter fortellingen opp kronologien ved at omtrent det samme blir gjentatt flere ganger. Det er en typisk modernistisk måte å bruke tid på, ved at det fokuseres mer på stemninger enn å få fram en sammenhengende historie. I *Mítina ljubóv* er disse stemningene knyttet til naturskildringer. Kapittel XIV starter slik:

En gang, etter å ha tatt seg en blund etter middagen, — de spiste midt på dagen, — gikk Mítja uten å forhaste seg ut i hagen. I hagen arbeidet det ofte jenter, som gravde ved epletrærne, de arbeidet også i dag. Mítja gikk og satte seg ved siden av dem, småpratet med dem, det hadde allerede blitt en vane. (Russisk tekst s. 174)

Neste avsnitt begynner på denne måten: «Dagen var varm, stille. Han gikk gjennom den skyggefulle alléen, og så langt øyet rakk så han krøllete snøhvite grener omkring seg». Her har vi en liten forskyvning av tiden, fordi nå er han på vei til jentene, som han hadde satt seg hos i forrige avsnitt. Så følger en lang naturskildring, før det fortsetter slik:

Mítja, la som alltid kursen mot dem fra midten av alléen, bøyde seg, gikk mellom de lave og skyggefulle grenene, så det kvinnelige streifet ansiktet hans, duftende både av honning og sitron. Og som alltid brast en av jentene ut i vill latter og ropte så snart hun fikk øye på ham. Det var den rødhårede, slanke Sónja. (Russisk tekst s. 174)

Her har ikke Mítja gått langt fra forrige utdrag, men Glasjká og Sónja har i alle fall oppdaget ham. Deretter skildrer teksten at de to arbeider, til «Mítja gikk bort og satte seg på Sónjas plass, på en gammel pæretre-gren som lå på veiskillet». Her har Mítja brukt nesten en bokside på å komme fram til de to jentene og sette seg ved siden av dem, men vi er likevel bare tilbake dit sekvensen startet. Dette bruddet i kronologien er det viktig å være klar over for oversetteren, slik at beskrivelsen blir nøyaktig. På en måte er dette også en del av Búnins måte å bruke gjentagelse.

Handlingen i fortellingen forflytter seg ikke bare i tid, men også i rom. Den kanskje mest åpenbare kontrasten er mellom Moskvá og landsbyen. Da Mítja reiser fra byen i kapittel VII, brukes et uttrykk vi finner i eventyrene for å understreke at nå kommer han til en helt annen verden, «[Y]же отошедшим куда-то в тридесятое царство» (s. 160). I Bérkovs ordbok finner vi «в тридевятом царстве» og «в тридесятом государстве». Her dreier det seg nok om at kjært barn har mange navn, og at vi har ulike varianter for mer eller mindre det samme. Hos Bérkov blir det oversatt med «langt, langt borte» og «østenfor sol og vestenfor måne». Jeg valgte førstnevnte variant, fordi den andre gir for sterke assosiasjoner til norske folkeeventyr. Så kan man spørre seg om hvorfor det er brukt et slikt bilde? Er det for å vise ekstra tydelig avstanden mellom Moskvá og den verden som Mítja kommer til? Det kan også

ligge et frampek i setningen, om at nå kommer Mítja til en «eventyrverden», og dit kommer man ikke bestandig tilbake fra.

I kapittel VI drar Mítja til togstasjonen for å reise hjem til landsbyen. Som Tolstóј benyttet ofte Búnin jernbane og tog som symbol på de mektige og upersonlige kreftene for forandring eller fremgang på den russiske landsbygda (Connolly, 1982, s. 24). I Moskvá fungerer jernbanestasjonen litt på samme måten. Her er situasjonen med folkemengden og bærere kaotisk og uoversiktlig, og det gjenspeiles også i språket:

И из всей огромной и безобразной толпы, осаждавшей поезд, из-за всех носильщиков, с грохотом и предупреждающими покрякиваниями кативших тележки с вещами, он мгновенно выделил, увидел то, что, «красой своей сияя», одиноко стояло вдали и казалось совершенно особым существом не только во всей этой толпе, но и во всем мире. (s.158-159)

Den russiske versjonen med lange ord for bevegelse uten tegnsetting fremhever tempo og flyktighet. Dette impresjonistiske virkemiddelet gir inntrykk av en kaotisk situasjon. Det lar seg gjenskape på norsk, fordi flere av de norske ordene også er lange, slik at vi får det samme inntrykket. Jeg oversatte setningen slik: «[M]ed skramlende trillevogner fulle av bagasje som skrikende varslet forbipasserende».

4.5 Oppramsing og gjentakelse

Oppramsing av enkeltord kan også brukes for å gi et inntrykk av fart. I kapittel V ser vi et eksempel på gatebildet i Moskvá: «И так же воспринимал он и все окружающее, — дома, улицы, идущих и едущих по ним, погоду, все время по-весеннему хмурившуюся, запах пыли и дождя, церковный запах тополей» (s. 155). De oppramsede enkeltordene er relativt korte på russisk, og de får fram fart og bevegelse i teksten. Det er også målet i den norske versjonen: «Og slik fornemmet han også alle omgivelsene, — hus, gater med gående og kjørende på dem, været, hele tiden vårlig som om det trakk opp til uvær». Framheving av tempo og flyktighet ved hjelp av presens partisipp er igjen et trekk ved impresjonismen. Hettlingers versjon er slik: «houses and streets, the people walking past, the people riding in their coaches, the typically cloudy spring weather» (s. 140). Etter min mening ødelegges rytmen i språket ved å fylle inn flere ord enn i originalteksten. Dessuten vektlegges ikke

tempo og flyktighet i den amerikanske utgaven. Så må det sies at på engelsk blir «идуших» og «едуших» vanskelig å oversette uten å sette «people» foran dem.

Gjentagelse som språklig virkemiddel er vanlig i lyrikk, men heller ikke uvanlig i prosa. I denne fortellingen brukes det ofte som språklig virkemiddel, og det blir nærmere behandlet under lyrikk og lyrisk prosa i kapittel 6. I tillegg til språklig virkemiddel virker det som om Búnin bruker gjentakelse på andre måter. Den generelle regelen er å skape variasjon i språket ved å bruke synonymmer. Å gjenta samme ord kan gjøre teksten ensformig, og kan antyde at skribenten mangler ordforråd. Hos Búnin er ikke det tilfelle, men det er påfallende hvor ofte noe gjentas. Kapittel I avsluttes med setningen «И вот вдруг Катя **заговорила** о его маме и **заговорила** так, точно само собой подразумевалось, что мама — ее будущая свекровь» (s. 147). Jeg oversatte setningen slik: «Og så begynte Kátja plutselig å **snakke** om moren hans, og **snakket** som om det i seg selv var underforstått at moren var — hennes fremtidige svigermor». I en mer «effektiv» tekst kunne oversettelsen blitt «Og så begynte Kátja plutselig å snakke om moren hans som om det i seg selv var underforstått at moren var — hennes fremtidige svigermor». Innholdsmessig er gjentakelsen av «snakke» unødvendig, fordi vi trenger ikke begge verbene på norsk. Det er også verdt å legge merke til at på russisk er verbet «заговорить», «begynne å snakke». Det ville blitt veldig tungt å gjenta på norsk. Jeg beholder altså begge verbene, men utelater «begynte å» i det andre verbet. Muligens er gjentagelsens funksjon at den tar seg tid og roer ned setningen slik at den synker bedre inn hos leseren?

En annen type gjentakelse er mellom setninger der det er en viss avstand i tid. Dette kan vi se i beskrivelsen av Kátjas mor. I kapittel II blir hun beskrevet som: «всегда курящая, всегда накурянная дама с малиновыми волосами, милая, добрая женщина (давно жившая отдельно от мужа, у которого была вторая семья)» (s. 148). I kapittel V, rett før Mítja forlater Moskvá, drar han hjem til Kátjas mor for å ta farvel. Nå blir hun beskrevet på denne måten: «**Милая, добрая женщина с малиновыми волосами сидела одна, курила и очень грустно посмотрела на него**, — она, вероятно, все давно понимала, обо всем догадывалась» (s. 157). Første del av denne beskrivelsen av moren er nesten identisk med den i kapittel II. Siden det meste her er kjent informasjon, oversatte jeg med bestemt form: «Den søte, snille kvinnen med karmosinrødt hår satt alene, røykte og så trist på ham». Likevel er det påfallende med en slik gjentakelse. Formuleringen blir et attributt for Kátjas mor, og får

kanskje fram hva Mítja assosierer med henne? Dette kan igjen være et impresjonistisk grep, der scenen skaper et inntrykk av ensomhet, heller enn å fortelle det med rene ord, altså «show, don't tell».

4.6 Ordvalg

Ordvalg er viktig gjennom hele teksten, men noen ganger er likevel valget litt mer komplisert. I kapittel X blir Mítja skremt av noen fryktelige lyder, men når han får summet seg, tror han at de kommer fra et kjærlighetsritual mellom noen ugler. I teksten står det «**Сыч, лесной пугач**, совершающий свою любовь, и больше ничего, думал он, а весь замирал как бы от незримого присутствия в этой тьме самого дьявола» (s. 166). I Bérkovs ordbok står «лесной сыч» oversatt med perleugle, mens i Oxford Russian Dictionary er det oversatt med «little owl». Derimot er «лесной пугач» mer problematisk. Hos Bérkov finner vi «пугач» bare som leketøyspistol. I *Bolsjój Tolkóvyj slovár Rússkogo Jazyká* og hos Vladímir Dal er «пугач» synonymt med hubro. Den er et gammelt symbol på ondskap, og passer slik sett godt i konteksten. Det ukjente og tvetydige bidrar til å skape og forsterke illusjonen av uro. Derfor holder jeg det åpent hva slags ugle det er, og oversetter slik: «En ugle, kanskje er det en skogsugle på kjærlighetsjakt». Dette utdraget er også et interessant eksempel på at synsvinkelen ligger hos Mítja. Fortelleren gjør oss flere steder i fortellingen oppmerksom på de minste detaljene i naturen, men her forblir det uklart hva disse lydene kommer av.

Moren til Mítja blir beskrevet på denne måten: «Ольга Петровна, **крупная** и сухощавая, **черная** и серьезная сорокалетняя женщина» (s. 180). Jeg oversatte det slik: «Ólga Petróvna, **kraftig** og mager, en **svarthåret** og alvorlig førti-års gammel kvinne». Det første ordvalget er «крупная» som kan bety grov. Det er ikke så typisk å beskrive kvinner på den måten, derfor ble valget «kraftig». Det andre valget var ved ordet «черная». Jeg mener det er sannsynlig at det har med hårfarge å gjøre, selv om ordet står uten en ordentlig kontekst. Mítjas hår og øyenbryn blir flere ganger beskrevet med fargen svart, så hårfargen til moren kan godt være i samme farge. Jeg vurderte «mørkhåret», siden det er en mer typisk hårfarge, men synes at «svart» tross alt dekker betydningen best. Det eneste logiske var at ordet henspilte på håret, selv om «волос» er hankjønn, og vanligvis blir brukt i flertall. Helt sikker kan man ikke være i dette tilfellet.

Noen steder er det som om Búnin velger overraskende ord som skiller seg ut i resten av setningen. Et typisk eksempel er beskrivelsen av gymnasjenta i kapittel IX: «[E]ё резвость, насмешливость, коричневое платье, круглый гребешок в волосах, **грязные ручки**, смех, звонкий крик —» (s. 164). Setningen oversatte jeg slik: «hennes lekenhet, ironi, brune kjole, runde kam i håret, skitne hender, latter, klangfulle rop —». «Грязные ручки» harmonerer ikke med resten av beskrivelsen av gymnasjenta. Slike merkelige ordvalg ser vi flere steder i fortellingen. Så hvorfor blir dette gjort? «Skitne hender» kan selvfølgelig fremheve det barnslige ved henne? I avslutningen av setningen beholdt jeg også kommaet mellom de to siste ordene, selv om norske skriveregler vanligvis krever «og». Grunnen kan være tankestreken som kommer etterpå, som ikke gir et like klart stopp som et punktum gjør. Det gir inntrykk av at oppramsingen kan fortsette lenger – kanskje fortsetter det i Mítjas hode?

Begynnelsen av kapittel XXVII starter slik: «Росы не было, не могли быть поэтому особенно **слышны** запахи вечернего сада» (s. 206). Jeg oversatte dette med «Det var ikke noe dugg, derfor kunne man heller ikke fornemme noen spesiell duft av hagen om kvelden». Her var det fristende å skrive «høre», fordi «слышны» blir oversatt som «hørlig» og «hørbar» i ordbøkene fra Bérkov, Norstedt og Oxford. Det kunne gi et større preg av besjeling, som en kveldsstemning der hagen «lever» og dermed gir fra seg lyd. Dessuten står det videre at Mítja ikke hadde «møtt slik kraft og mangfoldighet i duftene som nå». Å «høre» duftene fra hagen er likevel såpass uvanlig, at valget falt på «fornemme».

4.7 Tankestrek

Búnin bruker svært mye tankestrek i fortellingen. Ifølge Språkrådet (Tankestrek 2015) brukes tankestrek på norsk ved direkte tale og mellom tall, tid og rom, men også ved innskudd og tilføyelser. Terje Mathiassen skriver at tankestrek blir brukt langt oftere i russisk enn i norsk, og at det i enkelte tilfeller ikke står for noe annet enn et komma, en parentes eller kolon. Reglene for bruk av tankestrek i russisk er mindre faste enn for bruk av komma, slik at den angir en pause som er sterkere markert enn den et komma gir uttrykk for (Mathiassen, 2009, s. 593). Tankestrek ved direkte tale har den hyppigste utbredelsen i fortellingen, og dette blir beholdt i den norske oversettelsen. Det samme gjelder naturlig nok når teksten påpeker at Mítja tenker, slik som i dette tilfellet: «'Все знают, все догадываются!' — подумал Митя и

через силу спросил» (s. 179). «'Alle vet, alle gjetter seg til det!'», — tenkte Mítja og spurte motvillig».

Den stemningsfulle og vakre beskrivelsen av Moskva i kapittel II blir gjort på en kortfattet måte: «Этим временем был декабрь, — морозный, погожий, день за днем украшавший Москву густым инеем и мутно-красным шаром низкого солнца» (s. 148). Jeg har oversatt slik: «Denne tiden var i desember, med kaldt, fint vær, dag etter dag som pyntet Moskvá med tykk rimfrost, og en dunkel rød kule med lav sol». Her fjernet jeg tankestreken og la til preposisjonen «med» i stedet. Flere steder virker det unødvendig å bruke tankestrek på norsk. Et typisk eksempel er at det står tankestrek både foran og etter direkte tale: «— Мамаша спят? — спросил он негромко» (s. 185). Jeg beholdt likevel tankestreken: «— Fruen sover? — spurte han stille». Dette er ett av mange eksempel der det er uklart hvorfor Búnin bruker tankestrek. Det kan selvfølgelig være et komma, eller en litt lengre pause, slik Mathiassen skriver.

5 Replikkene i fortellingen

Flere av personene i *Mítina ljubón* setter oversetteren på prøve. En av utfordringene er å få fram den muntlige tonen på norsk, mens en annen er å belyse karaktertrekkene som fortelleren gjør leserne oppmerksom på. Mange av replikkene får tydelig fram at flere av karakterene i fortellingen er interessante, individuelle personligheter, fordi det er så stor spennvidde i måten de bruker språket på. Før jeg går inn på dette, er det nødvendig å se litt nærmere på tiltaleformene i fortellingen.

5.1 Tiltaleformer

Det er vanligere å bruke høflighet gjennom språket i russisk enn i norsk. Derfor må oversetteren ta et valg om hvordan tiltaleformene skal gjengis. Búnin framstiller et idealisert bilde av den russiske landsbygda, der den sosiale ulikheten nok er mindre enn den egentlig var på denne tida. Tiltaleformene i fortellingen viser likevel at det er en viss forskjell i personenes sosiale status. Mítja og Kátja tiltaler hverandre «ты», men det forekommer et unntak når de to er sammen med moren til Kátja: «— Вы, Митя, вообще рассуждаете о женщинах по Домострою. И из вас выйдет совершенный Отелло. Вот уж никогда бы не влюбилась в вас и не пошла за вас замуж!» (s. 149-150). Den høflige formen her kan skyldes at moren er til stede, eller kanskje at Kátja gjør det for å markere avstand til ham? Jeg valgte likevel å bruke «du». Mítja bruker «ты» når han snakker med både formannen og jentene, mens de bruker «вы» tilbake. Mítjas sosiale omgang med arbeiderne på gården er likevel så uhøytidelig, at jeg bruker den norske «du-formen» i de tilfellene også. Jeg har gjort ett unntak ved bruk av høflig form, og det er avskjedsbrevet Kátja sender til Mítja helt på slutten. I første del av brevet bruker hun «вы», som nok skaper en distanse mellom dem. På slutten skifter hun til en mer familiær tone:

«Дорогой Митя, не **поминайте** лихом, **забудьте**, забудьте все, что было! Я дурная, я гадкая, испорченная, я недостойна **вас**, но я безумно люблю искусство! Я решила, жребий брошен, я уезжаю — **вы** знаете с кем... **Вы чуткий, вы умный, вы поймете** меня, умоляю, не мучь себя и меня! Не **пиши** мне ничего, это бесполезно!» (s. 210)

Den første linja oversatte jeg med «tenk ikke dårlig om meg, glem, glem alt som var mellom oss!». Jeg valgte bort høflig form her, siden pronomenet «вы» mangler, og imperativ ikke skiller mellom høflig og «du-form». I linje to valgte jeg høflig form: «jeg er **Dem** ikke

verdig». Det fortsetter i linje tre og fire, før omslaget kommer i slutten av linje fire: «jeg reiser bort — **De** vet med hvem ... **De** er fintfølende, klok, **De** vil forstå meg, for Guds skyld, ikke pin **deg** selv eller **meg!** **Du** må ikke skrive til meg, det er nytteløst!» Siden dette er et brev, er det mer naturlig å bruke høflig form, fordi brev ofte er mer formelle enn muntlig tale. Den andre grunnen er at kontrasten fra «ВЫ» til «ТЫ» også må komme fram på norsk. I de neste linjene ser vi at dette har stor og negativ innvirkning på Mítja.

5.2 Mítja og Kátja

Tankestrømmene går i ett i Mítjas hode gjennom hele fortellingen, men han sier egentlig svært lite. Det interessante med ham er nettopp denne kontrasten mellom alle tankene og hans knappe setninger. Kátja snakker litt mer den tiden de tilbringer i Moskvá, og har også litt mer på hjertet enn ham. I kapittel I står Mítja og Kátja ved statuen av Púsjskin, mens forholdet deres ennå har noe idyllisk over seg:

— Hva slags barnaktighet har vi i forholdet, det virker som vi ikke står så langt fra hverandre. Og jeg ser like mye ut som en bysantiner, som du ser ut som en kinesisk keiserinne. Dere to er alle bare besatt av disse bysantinerne, renessansen ... Jeg forstår meg ikke på moren din!

Til dette svarer Katja «— Что ж, ты бы на ее месте меня в терем запер? — спросила Катя» (s. 146). Jeg oversatte det slik: «— Vel, i hennes sted ville du vel ha låst meg inne i et tårn? — Spurte Kátja». «Тéрем» var en skikk i det gamle Moskvá, der kvinner av høy byrd som regel bodde i atskilte kvartal (Pipes, 1974, s. 205). Kátja får fram på en enkel måte hvor gammeldags og innskrenket hun synes Mítja er. Bérkov oversetter «Тéрем» med «tårn», og det passer fint inn i handlingen. Likevel mister man de historiske assosiasjonene som mange russiske lesere vil gjøre seg. Dette er et av ordene i fortellingen som kunne trengt en egen note med forklaring. Mítja og Kátja har her en nokså vanlig meningsutveksling, men etter dette har ikke Mítja flere replikker under oppholdet i Moskvá. Det er ikke helt åpenbart hvorfor, men en tanke kan være at dette understreker hans sjalusi og den mentale helsen som blir stadig dårligere.

Litt senere forteller Kátja i morens nærvær følgende til Mítja:» — Вы, Митя, вообще рассуждаете о женщинах по Домострою» (s. 149-150). «— Du, Mítja tenker i det hele tatt på kvinner på samme måte som Domostrójs». Dette er en bok med råd og regler på alle

områder av det sosiale, familiemessige, økonomiske og religiøse livet fra 1500-tallet av, som definerte mannen som overhode i familien (Moss, 2005, s. 197). Kátja får også her fram synet sitt på Mítja. «Domostrój» ville på samme måte som Térem ha trengt en forklaring i teksten. Tilrettelegging og forklaringer er nødvendig i enkelte tilfeller, fordi den vanlige leseren ikke kan forvente å ha kunnskap om dette.

Mítjas replikker i fortellingen er stort sett korte og uten særlig særpreg. Han tar etter noe av landsbyspråket når han kommer hjem til landsbyen, men ellers sier han ikke mer enn han må. Da er det heller andre personer som har mer på hjertet enn ham.

5.3 Protásov

Protásov er Mítjas nærmeste og eneste venn i Moskvá. Fortelleren fremstiller ham lett ironisk som en student med stor tro på egne kunnskaper innen både filosofi, litteratur og historie. Han prøver å virke eldre og mer erfaren enn han egentlig er. Likevel har han forstått noe viktig når det gjelder Mítja. I den første replikken nevner han «любезный мой Вертер из Тамбова» (s. 156). Werther er en allusjon til Goethes *Unge Werthers lidelser* fra 1774. Werther led av sterk kjærlighetssorg til Lotta, men endte med å skyte seg fordi et forhold mellom dem var umulig. Senere nevner Protásov den lille russiske regla av Kozmá Prutkóv om *Junker Schmidt* fra 1854, som også handler om en mann som vil skyte seg. Dette viser at han er den eneste personen i fortellingen som har skjønt dybden i Mítjas tilstand. Problemet med Protásov er at han snakker på en slik måte at Mítja ikke forstår ham. Han er som et orakel som bare gir svar i form av gåter.

Protásov bruker et fargerikt språk, med en blanding av ulike stiler. I samme setning som «Werther fra Tambov» står ordet «любезный». Det er et merkelig valg mellom venner, da det er en mer høytidelig form enn «дорогой». Videre sier han «Ты, естество мужское, лезешь на стену» (s. 156). Dette er heller ikke hverdagsspråk, fordi «естество» er noe man bruker i vitenskapelige tekster. Han fortsetter med «все сие совершенно законно», der ordet «сие» er kirkeslavisk og står for «со это». Setningen kan oversettes med «alt dette er tillatt etter loven».

I den uthevede delen av setningene «Юнкер Шмит, честное слово, лето возвратится! **Свет не лыком шит, не клином на Кате сошелся**» blander han to ordtak. I Bérkovs ordbok blir «не лыком шит» oversatt til «han er ikke tapt bak en vogn», mens «Свет клином не

сошелся» er oversatt med «det er flere flekkete bikkjer enn prestens», som igjen kan forenkles med «det er flere fisk i havet». «КЛИН» står for en kile av tre, men kan i overført betydning stå for et menneske som blir fremhevet på bekostning av andre, for eksempel i rampelyset. Denne «kilen» er altså Kátja. Jeg oversatte den uthevede delen som «Verden er ikke gått av hengslene, det er flere fisk i havet enn Kátja». Protásov's språk er flere steder uklart, derfor er målet mitt å gjenspeile dette. Spørsmålet er også om Protásov blander ordtakene fordi han ikke behersker språket han bruker? Det kan likevel tenkes at Búnin helt bevisst bruker to gamle ordtak som har mistet noe av sin mening. Å slå dem sammen kan forsterke meningen i dem. Derfor er det mulig at Protásov bruker de to ordtakene nettopp fordi han behersker språket godt.

Rett etter at Protásov har gått, tenker Mítja: «Сошелся так сошелся» (s. 157). Dette uttrykket henger sammen med de to før nevnte ordtakene. Vi finner ikke uttrykket i ordbøkene, og det er godt mulig at Búnin har laget det selv. Derfor har metoden vært å bruke analogi med uttrykket «Суп так суп», som betyr at noen synes at «suppa som er igjen må spises». «Сошелся так сошелся» er knyttet til «свет клином сошелся», som altså betyr at «det er flere fisk i havet». I sammenheng med dette betyr uttrykket «jeg aksepterer at det er slik», «ja vel», «ok», «greit». Jeg oversatte det slik: «Vel, det som skjer det skjer».

Den originale måten Protásov snakker på, er med på å understreke hans personlighet. Han snakker ikke hele setninger, han tenker høyt og snakker mest til seg selv. Første steg for oversetteren må rett og slett være å forstå hva uttrykkene og ordtakene egentlig betyr. Deretter kan de oversettes slik at de blir mer eller mindre forståelige for den norske leseren, eller bevisst uklare i noen tilfeller.

5.4 Sónja

Alle de unge jentene i fortellingen blir tiltalt med diminutiv form av fornavnet. Jeg bruker også disse formene, med unntak av Sónja. Navnet hennes i kildeteksten er «Сонька», men jeg synes ikke «Sonka» passer på norsk. Sónja er diminutivform av Sofíja, så man kunne ha brukt navnet «lille Sónja om henne. Hun liker i alle fall Mítja, men prøver på alle måter å skjule det. Det lykkes hun ikke helt med, og oppfører seg derfor keitete sammen med ham. Hun har mistanke om at han har et forhold til Parásja, og derfor er hun også sjalu. Hun ender opp med å bli (påtatt) kald og fiendtlig mot ham. Alle de unge jentene omgås Mítja uten overdreven høflighet, men ingen av dem er likevel så fri i tale og oppførsel som Sónja. Hun bruker et fargerikt og direkte språk, som hun krydrer med forskjellige uttrykk og ordtak.

Sónja er svært så kjapp i replikken. Da en kalv napper henne i kjolen, utbryter hun med en gang: «— Ах, оморок тебя возьми! Вот еще сыночка бог послал!» (s. 176). Dette oversatte jeg til «— Å, fanden ta deg! Her er enda en sønn Gud sendte!» Dette virker bare som en morsom kommentar, som gjør «den første sønnen Gud sendte» til Mítja. Hos Hettlinger står det: «A fainting fit for you!» she shouted, waving it away. «Go find a mother somewhere else!» (s. 156). Denne kommentaren er muligens tydeligere enn den norske, men jeg synes nok at den amerikanske versjonen har forandret seg for mye fra kildeteksten.

I samtalen som følger mellom Sónja og Mítja, blander også Glásjka seg inn. Hun mener at Sónja bør passe munnen sin, og for å få fram det, bruker hun et ordtak, «— Уж и несешь ты, девка, и с Дону и с моря!» (s. 177). Dette kan oversettes med «Usj, og du jente, frakter vann fra Don til havet». I ordboka *Bolsjój slovár russkíkh pogovórok* står ordtaket som «Говорить ерунду, вздор». Siden det er usikkert om den direkte oversettelsen vil bli forstått av norske lesere, valgte jeg å oversette på denne måten: «— Usj, og du jente, prater bare tull!» Hettlinger velger en variant som ligger nærmere originalen: «Words run out of you like water from the Don!» (s. 156). Dette er et eksempel på at jeg beveger forfatteren mot leseren, men noen ganger bør man være sikker på at ordtak blir forstått.

Sónja bruker ikke bare et fargerikt språk, fortellerkommentaren får i tillegg frem tonen i det hun sier. Når Mítja spør om noen frir til henne, og at gården til den aktuelle frieren er rik, svarer hun, «— Богат, да дурковат, а в голове рано смеркается, — **бойко ответила Сонька, несколько польщенная**» (s. 176). Dette oversatte jeg med «— Han er rik ja,

men tåpelig, det mørkner tidlig i hodet i hodet hans, **svarte Sónja kjapt, litt smigret**. Hun kan også være dristig i ordvalget. I replikken «и опять **закричала, смеясь**: — Пойдемте со мной в салаш отдыхать, я на все согласная!» (s. 177) spiller hun på sex, mest sannsynlig som en spøk. Jeg oversatte slik: «Og igjen **ropte hun leende**: —Kom med meg til løvhytta for å hvile, jeg går med på alt! «Салаш» er nok landsbyspråk for «шалаш». Denne livfullheten til Sónja kommer enda sterkere fram i denne scenen: «— Ох, ничего не делала, а уможилась! — **крикнула она, смеясь**. — Сапоги мои худые, —**пронзительно запела она**, — Сапоги мои худые, / Носки лаковые —» (s. 177). Etter en lang rekke morsomme og utfordrende replikker, blir man overrasket når de unge jentene samles neste gang. Da sitter Sónja hjemme og forbereder bryllupet sitt ...

5.5 Formannen

Formannen er en eks-militær som hjelper Mítjas mor med forvaltningen av gården. Han er ofte på jordene og går til sengs når det mørkner. Han ser at Mítja kjeder seg og venter på brev som sjelden kommer. I kapittel XVII oppsøker formannen ham og kommenterer ironisk at han leser. Han skjønner at brevene Mítja venter på, dreier seg om kjærlighetsproblemer, og spør hvorfor han lever som en munk. Da Mítja avviser å snakke om temaet, svarer han sarkastisk og drar sin vei. Formannen snakker et typisk landsbyspråk, med setninger som «— Да ай вы ее не знаете?», der «ай» betyr «или».

Etter hvert begynner Mítja å interessere seg mer for gårdsdriften, og slik blir det mer kontakt med formannen. De kommer i snakk igjen, og temaet blir snart jenter. Denne gangen er Mítja mer interessert. Han sier at jentene bare lokker, men at det er lite håp om å finne seg noen. Formannen mener at han ikke kan å håndtere dem, og dette forklarer han ved å bruke ordtaket «А сухая ложка рот дерет» (s. 189). På norsk blir det «Og ei tørr skje bare river i munnen». Dette står i sammenheng med «— И опять же скупитесь», «— Dessuten er du litt knipen». Da forstår man at det må være noe på skjea, han må ha noe å tilby jentene.

Ettersom samtalen mellom Mítja og formannen fortsetter å dreie seg om jenter, tilbyr han seg å hjelpe ham, kun for å gjøre ham en tjeneste. Uttrykket han bruker er «Мне не целковый, не подарок ваш дорог» (s. 190). Jeg oversatte dette med ««Jeg trenger ingen penger, det er ikke din gave som er viktig for meg». «Целковый betyr «rubel», og er analog til «skilling», men det passer ikke her. I neste del av setningen står det «не подарок ваш дорог». Dette går

tilbake til en folkesang kalt «По улице мостовой». Siste strofe i sangen lyder «Мне не дорог твой подарок, /Дорога твоя любовь! /Не хочу перстня носить - / Стану так дружка любить!» (Rustikh, 2022). Formannen vrir litt på denne teksten. «Дорог» er her kortform av adjektivet «дорогой», med betydningen «viktig».

Formannens bruk av språket skaper noen vanskeligheter for oversetteren, fordi de ulike uttrykkene ikke skiller seg så mye fra resten av ordbruken. Det er lett å overse hva som er vanlig språk og hva som er sitater og parafrafer fra sanger og ordtak. Utrykket «Det må være noe på skjea» er selvfølgelig figurativt, men meningen er helt åpenbar. Den kan bare tolkes som at Mítja må ha noe å tilby jentene. Problemet med uttrykket «Jeg trenger ingen penger, det er ikke din gave som er viktig for meg» er at han ikke mener det han sier. Han vil jo nettopp ha noe igjen for bryderiet. Han sier beskjedent at han bare trenger et par rubel til tobakk. Likevel bruker han mye tid og energi på å koble Mítja sammen med en av jentene.

5.6 Aljónka

I motsetning til de andre personene Mítja møter, beskriver ikke fortelleren Aljónkas egenskaper særlig nøye. Det som slår Mítja med det samme, er at hun er så lik Kátja, og denne likheten blir gjentatt flere ganger. Utseendet og klærne blir også beskrevet i større detalj enn hos de andre jentene:

Hun var heller ikke så stor, men livlig. Til tross for at hun kom til det sølete arbeidet, var hun kledd i en pen bomullsbluse (hvit med røde prikker), med et svart lakkbelte, samme type skjørt, i rosa hodetørkle, røde ullstrømper og svarte myke flettesko.
(Russisk tekst s. 192)

Etter at formannen har kalt henne til seg, setter hun seg hos Mítja. Det er tydelig at hun kjenner til ham fra før, for hun stiller følgende spørsmål: «— А правда, вы, барчук, с бабами не живете? Как дьячок какой?» (s. 194). Dette oversatte jeg med: «— Er det sant, herre, at du ikke liker jenter? Hva slags klokke er du?». Hos Berkov er «барчук» oversatt med «ungherre», men «herre» passer bedre i sammenhengen. «Herre» har jeg brukt flere steder for å få fram en viss avstand i sosial status, men uten at den som sier det skal virke for ydmyk. Hos Bérkov står «дьячок» som kirketjener, og det hadde nok også passet her.

Når Aljónka skjønner hva formannen og Mítja vil, prøver hun å snakke seg fra det. Hun roper først på Anútka, og når hun ikke vil komme, foreslår hun Nástja. Om henne sier hun «— Настьку, она тоже **чисто ходит**, в городе жила ...» (s. 194). Her oversatte jeg med «Nástja, hun går også i rene klær, hun har bodd i byen ...». Dette viser mest sannsynlig til at jenter som bor på landet ofte ble skitne av arbeidet, mens Nástja som har bodd i byen er mer opptatt av å ha rene klær. «Jeg legger til «klær» så setningen blir tydeligere på norsk. Formannen beskriver også Aljónka med at hun «**ходит чисто**» (s. 190). Her oversatte jeg kun med at «hun går rent», fordi det mangler kontekst. Så er spørsmålet om «rent» kan bety noe helt annet, som for eksempel «jomfruelig», i betydningen «å være ren»? Jeg lot det stå åpent her, siden teksten selv er uklar.

Noen dager senere har formannen lånt vognen på gården og tar med Mítja på besøk til birøkteren, der formålet med turen er å avtale et stevnemøte med Aljónka. Mítja forlater snart boligen til birøkteren, og i skogen møter han på henne, og de avtaler å møtes dagen etter. Før de går fra hverandre sier hun «Хочете, в салаш в лощине у вас в саду? Только вы смотрите, не обманите, — **даром** я не согласна... Это вам не Москва, — сказала она, засмеявшимися глазами глядя на него снизу, — там, говорят, **бабы сами плотят...**» (s. 203). Jeg oversatte med «Bare så du vet det, jeg vil ikke bli narret, — for en slikk og ingenting går jeg ikke med på det. Dette er ikke Moskvá, — sa hun, med smilende øyne, og så på ham nedenfra, — der, sier de, at kvinnfolkene selv betaler ...». Ordet «даром» kan oversettes med «gratis», «fritt» og «for en slikk og ingenting». Det er klart at stevnemøtet mellom Aljónka og Mítja har sterkt preg av å bytte sex mot penger. Jeg valgte likevel bort uttrykkene «gratis» og «fritt», fordi de gir for sterk assosiasjon om prostitusjon. «For en slikk og ingenting» betyr vel bare at hun ønsker å få noe igjen for det hun gjør. Aljónka avslutter med å si «бабы сами плотят», der «бабы» kan oversettes med «kjerring», «fruentimmer» eller «kvinnfolk». Jeg valgte det siste fordi de to første er for negativt ladet. Hun sier både «салаш» og «плотят», som viser at hun også bruker landsbyspråk.

Mítja og Aljónka møtes i løvhytta i en senkning på eiendommen deres. Etter at de har ligget med hverandre, er han fra seg av frustrasjon. Mens hun knepper igjen tørkleet og retter på håret, hvisker hun opprømt: «— Вы, говорят, в Субботино ездили. Там поп дешево поросят продает. Правда ай нет? Вы не слыхали?» (s. 209). Dette oversatte jeg med «— Det sies at du har vært en tur til Subbotinó. Der selger presten spegriser billig. Er det sant

eller ikke? Du har vel ikke hørt det?» Aljónkas replikk viser kanskje at stevnemøtet ikke betydde så mye for henne, derfor denne trivielle kommentaren. Det kan også si noe om Mítjas innsats som elsker, eller at hun føler seg ukomfortabel og bare sier det første og beste som faller henne inn.

6 De lyriske partiene i fortellingen

Det er ikke bare lyrisk prosa som dominerer *Mítina ljubón*, fortellingen består også av flere kortere og lengre utdrag av kjente dikt. Jeg «googlet» utdragene for å finne forfatterne og eventuelle oversettelser til norsk. Jeg fant forfatterne av diktene, men kunne ikke finne noen som var oversatt til norsk, derfor oversatte jeg dem selv. Det første jeg gjorde var å plassere diktene i tekstens kontekst, fordi utdragene har en klar funksjon. De understreker og utdyper den handlingen de er en del av. Deretter går jeg nøyere inn på oversettelsen av dem.

«Naturmaleriene» er også plassert i dette kapitlet, fordi de har så mange likhetstrekk med dikt. Til slutt vil jeg se nærmere på de lyriske virkemidlene vi finner gjennom hele fortellingen.

Erik Egeberg mener at oversettelse av metrisk, rimet poesi nesten bestandig blir et sørgelig kompromissmakeri (2007, s. 47). Min første prioritet ved oversettelse av diktene ble derfor å få fram meningen, men det var også et mål å få fram stemningen i dem. Rim og rytme er selvfølgelig en utfordring, men hvis setningene virker harmoniske og gjengir meningen er målet mitt nådd.

6.1 Diktutdrag

Det første korte diktutdraget står i første kapittel og er fra diktet *Koltsó* (1905) av Konstantín Balmónt (1867–1942). Dette er kanskje overraskende, siden han tilhørte symbolistene. Han var selv emigrantforfatter og døde i Paris. Utdraget lyder «Меж нами дремлющая тайна, /Душа душе дала кольцо ...» (s. 146), som jeg oversatte med «Mellom oss en søvndyssende hemmelighet, /En ring fra sjel til sjel ...». Tema i diktet er den mystiske kjærligheten, og Búnin prøver kanskje å understreke at forholdet mellom Mítja og Kátja fremdeles var godt på dette tidspunktet. I ettertid er det hennes affekterte fremførelse som er spesielt smertefull for ham.

I kapittel V, etter at Protásov har gått, hører Mítja at naboen øver på sangen *Azra*. Teksten er fra et dikt av den tyske lyrikeren Heinrich Heine (1797-1856), og den ble tonesatt av den russiske komponisten Antón Rubinstein (1832–1891), mens Pjotr Tsjajkóvskij (1840-1893) oversatte den til russisk. Her er det tydeligvis den russiske versjonen som Mítja hører. Før selve diktutdraget gir fortelleren en kort oppsummering av diktets første deler, der sultanens datter besøker en fontene der det står en svart slave. Hun spør til slutt hvem han er. Utdraget er fra siste strofe av Heines dikt, og første vers lyder: «— Зовусь Магометом я ... —».

Deretter avslutter han med et tragisk utrop «— Я из рода бедных Азров, /Полюбив, мы умираем!» (s. 157). Den tyske originalen av Heine er slik: «Und der Sklave sprach: «Ich heiÙe Mohamet/ und bin aus Yemen, / und mein Stamm sind jene Asra, / welche sterben, wenn sie lieben» (Heine, 2022). På norsk oversatte jeg det slik: «— Muhammed heter jeg ... / — Jeg er fra den fattige Azra-slekten, /Som må d, hvis vi elsker.» I versjonen fra *Mítina ljúbov* (og derfor i min), kan vi se at verselinjen med Jemen ikke er tatt med. Kanskje er det fordi assosiasjonen til Mítja ville svekkes? Dette er nok ett av flere frampek i fortellingen. Også Mítja må d dersom han elsker

I kapittel XIII sitter Mítja i biblioteket og venter på brev fra Ktja. Han leser «vidunderlige linjer» av gamle poeter i gamle gulnede magasin, om det som alle dikt og sanger er fulle av, nemlig kjærlighet. Han leser igjen og igjen, men de vakre diktene gir ham bare pine. Det første diktutdraget på to linjer heter *Ljdi spjt, moj dråg* og er skrevet av Afansij Fet (1820-1892). Det neste utdraget står kun noen få linjer nedenfor, og er fra *Prizvnie* (1844) av Ivn Turgénev. Bnin ser ut til  ha forandret på første og andre vers, og tegnsettingen er litt annerledes i hans versjon. Hos Turgénev går det slik: «Слышны клики ... над водами/ Машут лебеди крылами ...». Mítja føler det som om henvendelsen i Turgnevs dikt er hans egen, og rettet kun til en, nemlig Ktja. Det skjer en negativ forandring i ham når han leser disse diktene, det brer seg noe «truende, illevarslende og besvergende», og deretter gjentas de tre siste linjene av diktet.

Diktet *Prizvnie* er gjengitt slik: «Над зеркальными водами/ Машут лебеди крылами/ И колышется река:/ О, приди-же! Звезды блещут, / Листья медленно трепещут, / И находят облака...» (s. 173). Diktet har enderim, der første og andre linje danner et parrim, mens tredje og sjette, og fjerde og femte linje rimer, slik at vi kan kalle de fire siste verselinjene for et omsluttende rim. Jeg oversatte diktet slik: «Over speilenes vann/ Vinker svaner med vingene —/ Og elven gjør en sving: /, kom! Stjernene skinner, /Bladene skjelver sakte, /Og finner skyene ...». Dette diktet er typisk nok en stemningsfull naturbeskrivelse. Min norske versjon har ikke fått enderim, men hver linje har ett eller to ord som begynner på bokstaven «S». Dette alliterasjonspreget til S-lydene understreker den være bevegelsen i både vingene, stjernene, bladene og elva.

I kapittel XIV har Mítja oppsøkt jentene som arbeider på vollen. Etter en lengre samtale begynner Sónja å synge «gjennomtrengende», «Сапоги мои худые, / Носки лаковые —» (s. 177). Dette er nok bare en slags spontan, morsom sang, som hun synger som en kommentar til de grove støvlene og skitne sokkene hun har på seg. Deretter legger Mítja hodet i fanget hennes, og tenker på alle diktene han har lest de siste dagene. Utdraget i fortellingen er fra andre strofe av diktet *Róza* (1864) av Afanásij Fet. *Róza* er ikke knyttet til de samme sterke følelsene som de forrige diktene. Nå er det en nærmest gemyttlig tone, og det virker som om Kátja er fraværende. Det vil si, helt til han rører ved magen til Sónja, og duften av skjørtet hennes blander seg med den blomstrende hagen og Kátja ...

Róza er nok det diktet med de største utfordringene for oversetteren. Det har lyktes å gjenskape noen av virkemidlene i diktet, men muligens går det utover stemningen? Den russiske versjonen går slik: «Вижу, роза, — счастья сила/ Яркий свиток свой раскрыла/ И увлажила росой —/ Необъятный, непонятный, / Благовонный, благодатный/ Мир любви передо мной ...» (s. 178). Diktet har også enderim, der det er parrim i de to første verselinjene, mens de fire siste har omsluttende rim. Første og andre verselinje har alliterasjon med bokstaven «S», mens fjerde verselinje har alliterasjon med bokstaven «N», og femte verselinje med bokstaven «B». Fjerde og femte verselinje skiller seg ut fordi begge består bare av to lange ord som begynner på samme konsonant. Min versjon ble slik: «Jeg ser, rosen — lykkens kraft / Fuktet rosen — / En skinnende blomst åpnet seg / Uendelig gåtefullt / Velsignet velduftende / Verdens kjærlighet foran meg ...». I vers fire var det mulig å oversette med «Uendelig uforståelig», og på den måten beholdt alliterasjonspreget fra russisk. Men «Uendelig gåtefullt» får bedre fram meningen og stemningen. I vers fem er det flere synonym til «velduftende», men i kontekst med rosen passer nok «duft» bedre enn for eksempel «lukt».

Diktene i fortellingen er fra den perioden Mítja oppholder seg oftere inne på biblioteket og leser. Han har tydeligvis stort utbytte av lesingen, men akkurat som med naturinstrykkene, bare for en stund. I lengden klarer heller ikke de å erstatte tankene på Kátja.

6.2 Naturmalerier

«A most powerful ‘connoisseur of colours’. One could write an entire dissertation on his colour schemes» (Vladímir Nabókov, 2008, fra omslagsarket av *Dark Avenues*).

Flere steder i *Mítina ljubón* består av lange avgrensede partier med naturbeskrivelser. Her er språket preget av lyrisk prosa i mer konsentrert form enn i resten av fortellingen. På den måten fremstår de nesten som egne dikt. «Naturmaleriene» har nok noe av den samme funksjonen som de rene diktene, men de forekommer oftere og er mer integrert i selve fortellingen enn diktene.

Idealet for oversettelse av de lange lyriske partiene med naturstemning er Anne-Lisa Amadous oversettelse av Marcel Prousts *På sporet av den tapte tid*. Vanligvis skriver ikke Búnin så lange, komplekse setninger som Proust, men det er likevel noen lange partier med rene naturbeskrivelser. I kapittel XI har Mítja akkurat kommet til landsbyen. I dette utdraget forandrer naturen seg fra vår til sommer:

En gang om natten **kom** det kraftig regn, og etterpå **varmet** solen på en slik måte at den straks **vokste** i styrke, våren **mistet** sin saktmodighet og blekhet, og alt rundt øynene deres **begynte å forandre seg**, ikke dag for dag, men time for time. De **begynte å pløye** og stubbmarken **ble omdannet** til svart fløyel, og mellom jordene **begynte det å grønnes**. Gresset **ble saftigere** på gårdsplassen, himmelen **ble tykkere** og **sterkere blålig**, hagen kledde seg raskt med friskt, mykt, og til og med grønt utseende, som **oversvømte** og **duftet** fra de grå duskene på syrinbuskene. Og en mengde glinsende svarte og store metallaktige blå fluer **hadde** allerede **dukket opp** på det mørkegrønne blanke bladverket og på de varme lyspunktene på stiene. På epletrærne og pæretrærne var det ennå synlige grener, de **ble** knapt **berørt** av små gråaktige og spesielt myke blad. Men disse epletrærne og pæretrærne, som overalt strakte ut et nett av sine skjeve grener under andre trær, var allerede **krøllet sammen** med melkeaktig snø. Og for hver dag **ble** denne fargen **hvitere, tykkere og mer velluktende**. (Russisk tekst s. 169-170)

I dette utdraget kunne den norske teksten stort sett følge kildeteksten. Ordstillingen måtte forandres litt, men setningene er blitt nokså like. Her er det «fargeverbene» som stort sett må forandres. Russisk har flere verb for fargeforandringer, derfor må vi noen ganger skrive om når vi oversetter til norsk. Setningen «зазеленели полевые межи», er oversatt med «mellom jordene begynte det å grønnes». Verbet passer godt i dette tilfellet, mens «гуше и ярче

засинело небо» er blitt oversatt med «himmelen ble tykkere og sterkere blålig». Selv om setningen dekker innholdet, får den ikke fram det elegante og enkle i den russiske setningen. Her er det heller ikke heldig å skrive at himmelen «blånet». På side 174 har vi setningen «Иногда находило облачко, синее небо голубело». Den er oversatt med «Av og til dekket så en liten sky den blå himmelen, som skiftet til lyseblå». Setningen dekker igjen det innholdsmessige, men også her mangler det enkle og elegante fra den russiske teksten.

Etter at sommeren har kommet i kapittel XVI, er det ikke forandringer som preger naturen, men heller en slags paradisisk, stillestående atmosfære. Denne tilstanden står gjerne som en kontrast til Mítjas urolige sinn:

Han sov nesten ikke om nettene. **Skjønnheten** i disse **månelyse nettene** var enestående. **Stille, stille** sto den **melkeaktige** hagen om natten. Nattergalene sang **forsiktig**, segneferdig av **salighet**, de overgikk hverandre i **sødme** og **varhet** i de **vakre sangene**, i deres **klarhet**, **omhyggelighet** og **klangfullhet**. Og den **stille, varsomme** og **fullstendig bleke månen** stod lavt over hagen. En **fin** og **uutsigelig, fortryllende** dønning av **blåaktige skyer** ledsaget den. (Russisk tekst s. 182)

Her er det mange ord for å beskrive nattergalene og det vakre i naturen. I den norske oversettelsen er det viktig at de ulike ordvalgene passer til hverandre, slik at denne stemningen blir beholdt. Adjektiv som «melkeaktig», «blek» og «blåaktige» passer godt som duse nattlige farger. De ordene som ellers brukes har alle dette stille og våre ved seg. Det er også fredelig om natten, slik at månen er «stille» og varsom», mens nattergalenes sang er «forsiktig» og «vakker», preget av «klangfullhet» og «varsomhet».

I disse to eksemplene er det fortelleren som beskriver naturen med all sin detaljrikdom og nyanser i skiftet fra vår til sommer, og de duse fargene og stemningen i hagen om natten. Til tross for variasjonen mellom «naturmaleriene», har de også en god del til felles. Ordvalg er viktig når det gjelder betydning, men også at de passer sammen med resten av setningen. De lange setningene med innskutte bisetninger er stort sett beholdt, fordi det ivaretar stemningen og rytmen fra kildeteksten.

I forbindelse med «naturmaleriene» kan også spørsmål om synsvinkel og tankestrømmer diskuteres. Kapittel XVIII starter med at Mítja sitter på verandaen og tenker på hvordan det vil være å skyte seg. Han ser for seg situasjonen med en knust hodeskalle og hvordan et

«sterkt ungt hjerte» slutter å slå. Deretter går tankene i flere retninger, omtrent som en tankestrøm: «[I] akkurat dette livet med Kátja og den kommende sommeren, himmelen, skyene, solen, den varme vinden, kornet på åkrene, landsbyene, jentene, mamma, gården, Ánja, Kóstja, diktene i gamle magasin». Her er det lett å se for seg at det er Mítjas tanker vi følger, men så glir tankene over til Kátja på Krim. Sekvensen etter «diktene i gamle magasin» er plutselig oversiktlig og detaljert, uten disse springende tankene. Er det en sømløs overgang fra Mítjas tanker til fortelleren vi ser her?

Og et eller annet sted der borte — Sevastópol, Bajdár-porten, lillafargete hete fjell kledd i furu- og bøkeskog, en **blendende hvit, lummer** landevei, hagene i Livádia og Alúpka, **glohet sand** ved det **skinnende havet, solbrune barn og solbrune kvinner** som bader, — og igjen Kátja, i **hvit kjole**, under en **hvit paraply**, sittende på de små steinene ved bølgene som blendet av sin herlighet fremkalte et uforvarende smil med en grunnløs lykke ... (Russisk tekst s. 186)

Her finner vi mange ord som alle passer til å beskrive det varme og strålende været vi finner på Krim om sommeren. Den typiske gjentakelsen ser vi ved at fargen hvit forekommer tre ganger. På slutten av utdraget står «— og igjen Kátja, i hvit kjole, under en hvit paraply, sittende på de små steinene ved bølgene som blendet av sin herlighet fremkalte et uforvarende smil med en grunnløs lykke ...» Her skifter synsvinkelen igjen mot Mítja, siden dette nok bare foregår i hans tanker. Om fortelleren skifter umerkelig mellom aural og personal synsvinkel, har så det noe å si for oversettelsen? En oversetter bør selvsagt forstå teksten og ha oversikt over det som skjer. Ellers kan man gå seg vill.

6.3 Gjentakelse

Jeg har allerede vært innom gjentakelse som virkemiddel, blant annet i beskrivelsen av Kátjas mor, og setninger der ord som «Заговорила» blir gjentatt to ganger. Andre typer gjentakelser i fortellingen passer bedre i dette kapitlet. Búnin begynner mange setninger med konjunksjonene «og» og «men». Det er ikke nødvendigvis feil å begynne setningene slik på norsk, men det regnes ikke som god språkskikk. De to påfølgende setningene er typiske for stilen gjennom hele fortellingen: «**И** теперь, в эти часы, Катя бывала еще страстнее, чем прежде. **Но** теперь и это стало казаться подозрительным и возбуждало порою ужасное чувство» (s. 150). «Og nå, på denne tiden var Kátja enda mer lidenskapelig enn før. Men nå begynte også dette å virke mistenkelig og vakte til tider en forferdelig følelse». Disse to setningene fungerer på norsk, slik at jeg beholdt dem i oversettelsen. Gjentakelsen av

«теперь» etter konjunksjonene er også medvirkende til å gi denne flyten i teksten. Siden mange setninger begynner på denne måten, har jeg beholdt dem der flyten i setningen ellers har fungert.

Flere steder er det påfallende mange gjentakelser i et kort utdrag.

Вот он просыпался утром, и первое, что ударило ему в глаза, было **радостное** солнце, первое, что он слышал, был **радостный**, знакомый с детства трезвон деревенской церкви — там, за росистым, полным тени и блеска, птиц и цветов садом; **радостны**, милы были даже желтенькие обои на стенах, все те же, что желтели и в его детстве. (s. 186)

Så han våknet om morgenen, og det første som slo ham i øynene var den **glade** solen, det første han hørte var en **glad** ringing fra landsbykirken, som han kjente fra barndommen. Der bak den duggvåte hagen som var full av skygge og solskinn, var det fugler og blomster. Det gule tapetet på veggene, det som fortonte seg gult også i barndommen, fremkalte også en følelse av **glede** og hygge.

Her er solen blitt besjelet, og både ringingen fra landsbyklokken og tapetet er glade. I den siste setningen med «радостны» valgte jeg likevel å oversette med «glede», slik at det er tapetet som fremkaller glede, heller enn at tapetet er «glad».

6.4 Metaforer

Fortellingen er full av metaforer, der særlig besjeling går igjen gjennom hele teksten. Det er gjerne naturen som besjeles, men noen eksempler er mer uvanlig og overraskende. I mange tilfeller blir besjeling også brukt i kombinasjon med impresjonisme. De ulike fenomenene blir ikke beskrevet særlig grundig, men ved hjelp av enkeltord skjønner vi straks meningen.

Eksempel på dette finner vi i setninger som «husene sto dystre, skitne», «elva satte seg i bevegelse, den ble lykkelig og svart på ny», «over hagen lyste himmelen høytidelig og glad» og «[h]agen kledte seg i varierte farger».

Det forekommer også mer uvanlige eksempler på besjeling, slik som i utdraget: «Bestefarens tapet **krevde** at hun delte dette med Mítja, hele den kjære landsbyen fra gamle dager, det livet som hans fedre og bestefedre levde og døde her, på denne eiendommen, i dette huset». (russisk tekst s. 187). Det gule tapetet har vært i huset siden Mítjas barndom, så konteksten

her kan være metonymisk. Tapetet kan representere alle de menneskene som har bodd og bor i huset, slik vi ser i fortsettelsen av utdraget. Metonym forekommer noen få steder i teksten, som i kapittel XV der moren til Mítja forteller om en av familiene i landsbyen: «— Kanskje du skulle ta deg en tur et sted ... Til Mesjérskijs for eksempel ... **Hele huset** er forlovelsesklart, la hun smilende til» (russisk tekst s. 181). Her er det tydelig at det er jentene i familien som er gifteklare.

I kapittel XXVI er besjelingen igjen knyttet til gjentakelse. Mítja venter utålmodig på at familien skal dra og hente Ánja og Kóstja på stasjonen, slik at han kan være alene hjemme og møte Aljónka i løvhytta. Da familien fjerner seg, blir det beskrevet på denne måten:

Наконец где-то крикнула Параша: «Барыня, лошади готовы!» — послышалось сухое **бормотание** бубенчиков, потом топот копыт, шорох подкатывающего к крыльцу тарантаса... «Ах, да когда же все это кончится!» — **пробормотал** Митя вне себя от нетерпения, не двигаясь, но жадно слушая голос Ольги Петровны, отдававшей в лакейской последние приказания. Вдруг бубенчики **забормотали** и, **бормоча** все слитнее под звуки покотившегося под гору экипажа, стали глохнуть... (s. 205)

I alle disse eksemplene har jeg oversatt med enten «mumling» eller «mumle». Første setning ble «en tørr mumling av bjeller», der substantivet «bjeller» er besjelet. I neste setning oversatte jeg med «mumlet Mítja», og de to siste med henholdsvis «Plutselig begynte dombjellene å mumle» og «de mumlet uavbrutt». Det er ellers merkelig at dombjellene og Mítja mumler på samme sted, fordi disse ordene blir ikke brukt andre steder i fortellingen. Jeg vurderte å forandre den siste setningen til «Plutselig begynte dombjellene å klinge, og de klang uavbrutt». Denne løsningen sørger for mer språklig variasjon enn «mumle», men får ikke så klart fram besjelingen og gjentakelsen som er så typisk i fortellingen.

6.5 Kontrast

Jeg har skrevet om kontraster flere steder i denne teksten allerede, men de er så sentrale i selve oppbyggingen av *Mítina ljubóv* at de fortjener en egen omtale. Mange av kontrastene ligger helt opp i dagen, som at noe av handlingen foregår i storbyen Moskvá, mens resten foregår på landsbygda der Mítja kommer fra. Mítja og Kátja står også i sterk kontrast til hverandre. Han representerer tradisjonelle verdier, mens Kátja er en utradisjonell ung dame, som ønsker å prioritere sin skuespillerkarriere framfor et forhold. Kátja selv er også kontrastfull, i hvert fall opplever Mítja henne slik. I kapittel II beskrives hun slik: «Allerede da virket det ofte som om det var to av Kátja: en som han fra første øyeblikk av deres bekjentskap inntrengende begynte å ønske seg, å kreve, og en annen – virkelig, alminnelig, pinefull og uten sammenheng med den første» (russisk tekst s. 148). Mítjas erfaring med Kátja veksler mellom øyeblikk som gjør ham «svimmel av kjærlighet», men denne lykken skifter ofte til å bli «tvilrådig og forgiftet».

Den helt sentrale kontrasten i fortellingen er mellom Mítjas (plagede) sinn og naturbeskrivelsene. Kontrasten varierer ettersom fortellingen utvikler seg. Med noen få unntak blir naturen beskrevet med alle slags positive ord, mens Mítjas sinn i landsbyen veksler mellom lange partier med fortvilelse og noen lykkelige perioder imellom. I de første ukene hjemme lever han i harmoni med naturen, kanskje fordi Kátja selv er en del av den. Når hun ikke lenger svarer på brevene han sender, mister han mye av interessen for naturen. Helt på slutten av kapittel XIV ser vi at Mítja også begynner å tenke på døden: «Han forestilte seg med ett at det ikke ville komme noe brev, og at det kanskje kunne ha skjedd noe i Moskvá, eller at det nettopp var i ferd med å skje, og at han døde, forsvant!» (Russisk tekst s. 179).

Fra kapittel XV øker kontrasten mellom naturbeskrivelsene og Mítjas sinn:

I åpningen mellom rommene, i vinduet på biblioteket, så man en jevn og fargeløs blåaktig kveldshimmel med en ubevegelig rosa stjerne over; på dette blå bildet var det malt en grønn topp på lønnetreet, og hvitheten av alt det som blomstret i hagen så ut som om det var vinter. Og han gikk fram og tilbake, han brydde seg ikke lenger om hvordan dette ble oppfattet i hjemmet. Tennene hans var så hardt presset sammen at han fikk vondt i hodet. (Russisk tekst s. 181)

Kontrasten mellom Mítjas sinn og naturen er på det mest intense til et stykke ut i kapittel XIX. Da får han mer kontakt med formannen, som tilbyr seg å finne ei jente til ham. På denne tiden er han ofte omgitt av de unge jentene som jobber på gården, og da tenker han ikke så mye på Kátja heller. Hun blir ikke borte, men styrer ikke lenger hele hans tilværelse. Etter at han har ligget med Aljónka, og fått det avgjørende brevet fra Kátja, er sinnsstemningen hans enda verre enn før. Helt på slutten av fortellingen, i kapittel XXVIII, er det ikke lenger noen kontrast mellom været og Mítjas sinn:

Onsdag tok det til å regne, og lørdag samme uke striregnet det fra morgen til kveld. Fra tid til annen denne dagen tiltok regnet i styrke på en spesielt stormfull og dyster måte.

Og hele dagen gikk Mitja utrettelig rundt omkring i hagen og hele dagen gråt han så fryktelig, at han til og med selv iblant undret seg over kraften og mengden av tårene sine. (Russisk tekst s. 209)

Her beskrives naturen og Mítjas sinnsstemning omtrent på samme måte: regn og gråt, depresjon og uvær, opprørthet og vind. Avslutningen med Mítjas selvmord følger som en naturlig konsekvens av mer eller mindre sammenfall i beskrivelsen av vær og sinn.

7 Oppsummering og avslutning

Oppgavens problemstilling slik den ble lagt fram i avsnitt 1.2 ovenfor lyder: I hvilken grad er det mulig å beholde nyansene i Búnins lyriske prosa ved en oversettelse fra russisk til norsk?

Det har vært mange interessante utfordringer med oversettelsesarbeidet av *Mítina ljubón*. Utgangspunktet mitt har vært at vi må bort fra oppfattelsen om at oversettelse er umulig, slik Anne-Lisa Amadou hevdet (s. 5). Siden det likevel har festet seg et inntrykk av at Búnin er spesielt vanskelig å oversette, har jeg gått til verket med stor respekt. Målet med arbeidet har vært å beholde nyansene fra den lyriske prosaen i fortellingen. Det vil si å gjenskape «subtiliteten» og det «rytmiske og hentydende» i det russiske språket, til et «livlig og flytende» norsk språk. I hvilken grad det har lyktes, har nok variert i de ulike delene av oppgaven.

Den første utfordringen i oppgaven har vært å forstå enkelte ord og setninger på russisk. Det er vanskelig å skrive godt norsk hvis meningen er uklar. Svært ofte har russiske ord flere betydninger, og et nøkkelord for oversetteren er ordvalg. Hvis avveiningen rundt enkeltord bare gjaldt ett russisk ord i setningen, lot det seg gjøre uten store problemer. Når det forekom flere russiske ord med forskjellige betydninger på norsk, ble det straks mer problematisk. Av og til kunne det minne om å legge puslespill, der flere brikker ikke passet inn. Det betød at hvis ett eller flere ord ikke fungerte i helheten, fikk det konsekvenser for resten av setningen. Da er sjansen større for at setningene også blir «flate og livløse».

Gjentagelser går igjen gjennom hele fortellingen. Noen av dem er såpass uvanlige at jeg vurderte flere ganger fram og tilbake før jeg bestemte meg. Jeg var flere ganger fristet til å variere det norske språket med synonymer, fordi gjentakelsene rett og slett virket merkelige. Jeg valgte likevel å beholde dem hvis de så ut til å passe inn i helheten. Det er også flere eksempler på ord i fortellingen der det mangler kontekst. Da forsøkte jeg å finne fram til det ordet som virket mest logisk. Avveiningen mellom de ulike ordene dreide seg ofte om de små nyansene, men det gjelder også å velge ut riktig nyanse. Jeg gjorde flere valg under oversettelsen der det var umulig å være helt sikker på betydningen.

Oversettelsen av direkte tale i fortellingen skapte en god del utfordringer. I første omgang betydde det å gå gjennom ordbøkene for å finne forklaring på ord, uttrykk og ordtak. Siden

fortellingen er nesten hundre år gammel, er det nok noen som ikke brukes lenger, og derfor ikke finnes i de nye ordbøkene. Det var særlig Protásov, Sónja og formannen som var de hardeste nøttene å knekke. Da jeg mente at oversettelsen var blitt god nok, måtte også replikkene ha en muntlig stil, slik at de skilte seg ut fra resten av fortellingen. Da gjaldt det å gi Protásov en filosofisk og uklar talemåte, mens Sónja og formannen snakker et direkte og autentisk landsbyspråk.

På forhånd antok jeg at de største utfordringene i oversetterarbeidet ville være diktutdragene og «naturmaleriene». En grunn til at diktene likevel ikke skapte så mange problemer, kan være at hvert dikt bare besto av én strofe. Da slapp jeg å oversette flere strofer og tilpasse dem til hverandre. Derfor trengte jeg kun å få den ene til å fungere så godt som mulig. Arbeidet med «naturmaleriene» var det jeg fryktet aller mest på forhånd, men det ble også enklere enn forventet. Grunnen kan være at selve setningene ikke var så kompliserte, slik at syntaksen i stor grad kunne beholdes. Dessuten besto setningene av mange synonym som skulle få fram en bestemt stemning, som for eksempel forandring, eller en nærmest «paradisisk» idyll i naturen. Det krevde en del avveining å finne ord som passet sammen, men dette var likevel ikke så vanskelig og arbeidskrevende som andre deler av oppgaven.

Schleiermachers tanker om å føre leseren mot forfatteren har fulgt meg gjennom hele oversettelsen. Amadou har virket i samme retning, fordi hennes mål med å oversette Marcel Proust, var også å nærme seg kildeteksten og forfatteren så mye som mulig. Påvirkningen fra disse to har gjort det lettere å følge Búnins tekst, også der det tilsynelatende passet bedre å fjerne seg fra kildeteksten. I noen tilfeller har Nida virket modererende på både Schleiermacher og Amadou. Nida står for en pragmatisme der vekten ligger på det praktiske oversetterarbeidet, heller enn å bli for styrt av teoriene. Et godt eksempel på at jeg fjernet meg fra kildeteksten, er Anútkas replikk til Sónja: «— Уж и несешь ты, девка, и с Дону и с моря!» (avsnitt 5.4). Her vurderte jeg at meningen i setningen «Og du jente, prater bare tull», var viktigere enn å føre leseren mot forfatteren.

Både modernismen og de impresjonistiske virkemidlene har vært sentrale i forståelsen min av fortellingen. De modernistiske virkemidlene som har påvirket oversettelsen, er brudd i kronologien, der det blir lagt større vekt på stemninger enn selve plotet. Mítjas ubevisste minner om Kátjas hansker, og de mange tankestrømmene i Mítjas hode har også vært viktige.

Siden modernistiske tekster ofte er mer eksperimentelle enn tradisjonelle tekster, har det også gjort noe med ordvalgene mine. Det er nok modernismen (med støtte av Schleiermacher) som har påvirket meg til å velge ord som «mumling/mumle» i oversettelsen av «бормотание»/ (про)бормотать» i avsnitt 6.4. Hvis jeg hadde vurdert *Mítina ljubóv* som en tradisjonell fortelling, ville jeg kanskje ha oversatt et par av ordene med «klinge»?

De impresjonistiske virkemidlene har påvirket oversettelsen i like stor grad som modernismen. Vi finner slike virkemidler i både naturskildringer og korte øyeblikksbilder i byen. Det har vært viktig å gjenskape impresjonistiske setninger, fordi de er så karakteristiske for Búnin, og medvirker til at den lette stilen gjør språket nettopp «livlig og flytende». I tillegg fører slike setninger leseren mot forfatteren. Hettlinger føyer inn mange ord i *Mitya's Love* som ikke står i kildeteksten. Dermed beveger han seg bort fra forfatteren, og blir på sett og vis en medforfatter, like mye som en oversetter. Eksemplene fra den amerikanske versjonen ga meg større bevissthet om min egen strategi, og gjorde meg sikker på hva jeg ønsket å gjøre.

Selv om Búnins språk er preget av de små nyansene, har ikke analysen vært jakten på den eneste mulige oversettelsen. Jeg mener absolutt at noen løsninger fungerer bedre enn andre, men jeg er sikker på at det fins andre måter å gjøre det på, som fungerer minst like godt som de jeg valgte. Hele prosessen med å oversette fra *Mítina ljubóv* til *Mitjas kjærlighet* har gitt meg større forståelse for hva som kreves av innsats i oversetterarbeidet. Jeg mener at jeg har lykket med å gjenskape mange av nyansene fra Búnins russiske tekst til norsk. Om jeg i tillegg har lykket med å gjøre språket «livlig og flytende», — det får det være opp til leserne å avgjøre!

Appendiks

Mítjas Kjærlighet av Iván Alekséjevitsj Búnin (1924)

I

I Moskvá var Mítjas siste lykkelige dag den niende mars. Slik virket det i hvert fall for ham.

Han og Kátja gikk oppover Tvér-bulevarden klokka tolv om formiddagen. Vinteren hadde plutselig veket for vår, og i sola var det nesten varmt. Det virket akkurat som om lerkene brakte med seg varme og glede når de kom flygende. Alt var vått etter snøsmeltingen, fra husene dryppet det, portnerne hakket snø fra fortauene, og overalt var det folksomt og livlig. Skyene skilte lag, og tynn hvit røyk smeltet sammen med den fuktige blå himmelen. I det fjerne strålte Strastnój-klosteret med en salig og tankefull Púsjkin. Men best av alt var at Kátja var spesielt søt denne dagen, hun pustet åpenhertig og nært, ofte med barnlig troskyldighet, tok Mítja under armen og så ham inn i ansiktet nedenfra. Lykkelig, til og med litt arrogant, gikk han med lange brede skritt, slik at hun så vidt holdt tritt med ham.

Ved siden av Púsjkin sa hun plutselig:

— Så morsom du er. Når du ler, strekkes den store munnen din ut med en slags barnaktig forlegenhet. Ikke bli fornærmet, det er jo dette smilet jeg elsker ved deg. Ja, og så dine bysantiske øyne ...

Han prøvde å ikke le, ble herre over seg selv med hemmelighetsfull tilfredshet og lett fornærmet mine. Mítja svarte vennlig, mens han så på statuen som raget opp over dem:

— Hva slags barnaktighet har vi i forholdet, det virker som vi ikke står så langt fra hverandre. Og jeg ser like mye ut som en bysantiner, som du ser ut som en kinesisk keiserinne. Dere to er alle bare besatt av disse bysantinerne, renessansen ... Jeg forstår meg ikke på moren din!

— Vel, i hennes sted ville du vel ha låst meg inne i et tårn? — Spurte Kátja.

— Ikke i et tårn, jeg ville ikke sluppet deg over dørstokken. Alle disse angivelige kunstneriske bohemene, alle disse fremtidige berømmthetene fra studioet og konservatoriet, fra teaterskolene — svarte Mítja, mens han fortsatte å gjøre sitt beste for å være rolig og

elskverdig overlegen. — Du har selv fortalt meg at Bukovétskij allerede har invitert deg på middag på Strélna, og Jegórov tilbød deg å stå aktmodell, i form av en slags døende havbølge, og du er selvfølgelig fryktelig smigret over en slik ære.

— Jeg er uansett ikke rede til å gi opp kunsten for din skyld, — sa Kátja — Kanskje jeg også er ekkel, slik du ofte sier — sa hun, selv om Mítja aldri hadde sagt henne det, — kanskje jeg er fordervet, men ta meg slik som jeg er. Og vi begynner ikke å krangle, du må slutte å være sjalu i det minste på en slik vidunderlig dag! — Forstår du ikke at for meg er du likevel den beste av alle og den eneste? — Hun spurte stille og insisterende, og tilgjort forførerisk så hun inn i øynene hans, og tankefull, sakte deklamerte hun

Mellom oss en søvndyssende hemmelighet,

En ring fra sjel til sjel ...

Det siste, dette diktet smertet virkelig Mítja. I det hele tatt var det mye, til og med denne dagen, som var ubehagelig og smertefullt. Ubehagelig var spøken som angikk gutteaktig klossethet: Det var ikke første gangen han hørte lignende vitser fra Kátja, og de var ikke tilfeldige, — Kátja viste seg ofte som en annen, mer voksen enn han. Ikke sjelden (og ufrivillig, altså helt naturlig) viste hun sin overlegenhet overfor ham og han oppfattet det smertefullt, som et tegn på hennes hemmelige lastefulle erfaring. Det var tross alt ubehagelig («du er likevel den beste for meg») og av en eller annen grunn ble det sagt med uventet lav stemme. Spesielt ubehagelig var diktet, dets affekterte deklamasjon. Likevel, selv deklamasjonen av diktet var det som mest av alt minte Mítja på onsdagen som tok fra ham Kátja, som skarpt hisset opp hans hat og sjalusi. Han holdt forholdsvis lett ut denne lykkelige dagen niende mars, hans siste lykkelige dag i Moskvá, slik det ofte framsto for ham senere.

På denne dagen, på vei tilbake fra Kuznétskij-broen, kjøpte Kátja noen av Skrjábins verk hos Zimmerman. Hun begynte blant annet å snakke om ham, Mítja, om moren og sa lattermildt: - Du kan ikke forestille deg hvordan jeg gruer meg til å møte henne! Av en eller annen grunn berørte de ikke spørsmålet om kjærligheten i fremtiden en eneste gang på hele denne tiden, hvordan kjærligheten deres ville ta slutt. Og så begynte Kátja plutselig å snakke om moren hans, og snakket som om det i seg selv var underforstått at moren var – hennes fremtidige svigermor.

II

Deretter gikk alt som før. Mítja fulgte Kátja til studioet ved Moskvá kunstnereteater, til konserter, litterære kvelder, eller satt hjemme hos henne på Kislóvka og holdt seg oppe til to om morgenen, og benyttet den merkelige friheten som moren ga henne, den alltid røykende, alltid sminkede moren med karmosinrødt hår, en elskverdig, snill kvinne (som lenge har bodd atskilt fra mannen sin, som nå bodde med sin andre familie). Kátja stakk også innom til Mítja, i hans studentværelse på Moltsjanóvka, og møtene deres forløp også som før nesten helt og holdent i en alvorlig rus av kyss. Men Mítja merket plutselig noe uventet og forferdelig, at noe endret seg, som begynte å forandre seg i Kátja.

Den uforglemmelige lette tiden, da de akkurat hadde møttes, da de knapt var blitt kjent med hverandre, fløy av sted, og plutselig følte de at det var mest interessant å snakke (om så fra morgen til kveld) bare med hverandre. Da var det Mítja så uventet befant seg i den eventyrlige verden av kjærlighet, som han i hemmelighet hadde ventet på siden barndommen, ja fra ungdomsårene. Denne tiden var i desember, med kaldt, fint vær, dag etter dag som pyntet Moskvá med tykk rimfrost, og en dunkel rød kule med lav sol. Januar, februar gjorde Mítja svimmel av kjærlighet, i en virvel av sammenhengende lykke, eller i det minste en lykke klar til å bli til virkelighet hvert øyeblikk. Men allerede da begynte noe (og alt stadig oftere) å forstyrre, forgifte denne lykken. Allerede da virket det ofte som om det var to av Kátja: en som han fra første øyeblikk av deres bekjentskap inntrengende begynte å ønske seg, å kreve, og en annen — virkelig, alminnelig, pinefull og uten sammenheng med den første. Og noe lignende som dette hadde Mítja aldri opplevd før.

Alt kunne forklares. Om våren begynte de kvinnelige bekymringer, innkjøp, bestillinger, endeløs omsying av det ene eller det andre, og Kátja måtte ofte besøke skreddere sammen med moren. I tillegg hadde hun en kommende eksamen på den private teaterskolen der hun studerte. Derfor kunne hennes bekymring og åndsfraværelse være helt ut naturlig. Og slik trøstet Mítja seg ustanselig. Men denne trøsten hjalp ikke. Hva dette mistenksomme hjertet sa ham om motsetningen mellom dem, det ble sterkere, det ble bekreftet og mer åpenbart; Kátjas indre likegyldighet mot ham vokste, og samtidig vokste hans mistenksomhet og sjalusi. Direktøren på teaterskolen fordreide hodet på Kátja med ros, og hun kunne ikke la være å fortelle Mítja om denne rosen. Direktøren fortalte henne: «Du er skolens stolthet», — han sa

«du» til alle studentene sine — og i tillegg til felles leksjoner, begynte han å befatte seg med faste særskilte timer med henne, for at hun spesielt kunne briljere til eksamen. Det var kjent at han forførte kvinnelige studenter, hver sommer tok han med seg noen til Kaukasus, til Finland eller til utlandet. Og Mítja begynte å tenke at direktøren hadde lagt seg etter Kátja, og selv om hun ikke var skyld i det, følte hun det sannsynligvis, forsto det og befant seg derfor allerede i et avskyelig og lettsindig forhold til ham. Og tanken pinte ham desto mer ettersom det ble altfor tydelig at han fikk mindre oppmerksomhet fra Kátja. Det virket i det hele tatt som om noe begynte å lede henne bort fra ham. Han kunne ikke tenke rolig og behersket på direktøren. Men, hva er det med denne direktøren! Det virket i det hele tatt som om andre interesser begynte å vinne Kátjas kjærlighet. Til hvem, til hva? Mítja visste ikke, han var sjalu på Kátja, på alle, på alt. Det viktigste var at hun hadde begynt et liv i hemmelighet fra ham. Det virket for ham som om hun ble dratt mot et eller annet bort fra ham, og kanskje mot noe som det til og med var fryktelig å spekulere på.

En gang i nærvær av moren sa Kátja halvt i spøk til ham:

— Du, Mítja tenker i det hele tatt på kvinner på samme måte som Domostrój. Og fra deg utgår en fullkommen Othello. Jeg ville aldri forelske meg og gifte meg med deg!

Moren innvendte:

— Og jeg kan ikke forestille meg kjærlighet uten sjalusi. Den som ikke er sjalu, elsker etter min mening, heller ikke.

— Nei mamma, sa Kátja med sin stadige tilbøyelighet til å gjenta andres ord, — sjalusi er mangel på respekt for den du er glad i. Det betyr at du ikke elsker meg hvis du ikke tror meg, — sa hun. Med vilje så hun ikke på Mítja.

— Og etter min mening, — innvendte moren, — er sjalusi også kjærlighet. Jeg har til og med lest det et sted. Der var det svært godt bevist, det var til og med brukt eksempler fra Bibelen, der selv Gud kalles sjalu og hevner ...

Når det gjelder Mítjas kjærlighet, ble den nesten helt og holdent uttrykt i sjalusi. Og denne sjalusien var ikke enkel, men på en eller annen måte, virket den spesiell for ham. Kátja og han hadde ennå ikke krysset den siste linjen av intimitet, selv om de hadde tillatt seg altfor mye i

de timene de var alene. Og nå, på denne tiden var Kátja enda mer lidenskapelig enn før. Men nå begynte også dette å virke mistenkelig og vakte til tider en forferdelig følelse. Alle følelsene som sjalusien hans besto av var forferdelige, men blant dem var én den mest forferdelige av alle, og den som Mítja aldeles ikke visste hvordan han kunne finne ut av, til og med forstå. Det besto av disse utslagene av lidenskap, det som var så salig og sødmefylt, det høyeste og det vakreste av alt i verden, som med hensyn til dem, Mítja og Kátja, ble usigelig avskyelig og til og med virket som noe naturstridig når Mítja tenkte på Kátja og en annen mann. Da vekket Kátja et skarpt hat i ham. Alt det som han selv gjorde med henne, ansikt til ansikt, var fullt av paradisisk ynde og kyskhets. Men så snart han forestilte seg noen annen i hans sted, forandret alt seg øyeblikkelig. — alt forvandlet seg til noe skamløst, og vekket begjæret etter først og fremst å kvele Kátja, framfor alt henne og ikke en innbilt rival.

III

På dagen for Kátjas eksamen, som til slutt fant sted (i den sjette uken av fasten) ble berettigelsen i Mítjas pinsler spesielt bekreftet.

Kátja verken så eller la merke til ham i det hele tatt, hun var helt fremmed, som en offentlig person.

Hun hadde stor suksess. Hun var kledd i helhvitt, som en brud, og nervøsiteten gjorde henne fortryllende. Det ble applaudert varmt og vennskapelig, og direktøren, en selvtilfreds skuespiller med uberørte og sørgmodige øyne, satt på første rad, og bare for å vise sin stolthet kom han av og til med en bemerkning til henne. Han snakket med lav stemme, men en stemme som på en eller annen måte ble hørt i hele salen, og det lød uutholdelig.

— Mindre opplesning, — sa han vektig, rolig og så myndig, akkurat som om Kátja var hans eiendom. — Ikke spill, men vær bekymret, sa han klart og tydelig.

Og det var uutholdelig. Ja, uutholdelig var selve opplesningen som fremkalte applausen. Kátja brant med en varm rødme og forlegenhet, stemmen brast noen ganger, hun hadde ikke nok pust, det var rørende og sjarmerende. Men hun leste med en triviell velklang, falskhets og tåpelighet i hver lyd, som ble regnet som den høyeste kunst av opplesning i dette miljøet som Mítja hatet, der Kátja allerede levde med alle sine tanker: hun snakket ikke, men hele tiden utbrøt hun med en slags påtrengende matt lidenskap, en overdrevet, ubegrunnet og

inntrengende bønn, og Mítja skammet seg på hennes vegne så han ikke visste hvor han skulle feste blikket. Det verste av alt var blandingen av engelens renhet og fordervelse som var i henne, i det blussende ansiktet hennes, i den hvite kjolen, som virket kortere på scenen, siden alle i salen så Kátja nedenfra, i de hvite skoene med føttene i hvite silkestrømper. «Jenta sang i kirkekoret», — Med tilgjort overdrevet naivitet leste Kátja om en eller annen engleaktig uskyldig jente. Og Mítja følte en skjerpert nærhet til Kátja, — som du alltid føler til den du elsker i en folkemengde, — og en ond fiendtlighet. Han følte også stolthet over henne, bevisstheten om at hun jo likevel tilhører ham, og samtidig var hjertet hans i ferd med å breste: Nei, hun tilhører ikke ham lenger!

Etter eksamen ble det igjen lykkelige dager. Men Mítja trodde ikke lenger på dem så ubekymret som før. Kátja som husket eksamen, sa:

— Så dum du er! Følte du virkelig ikke at jeg leste så godt for deg alene!

Men han kunne ikke glemme det han følte på eksamen, og kunne heller ikke erkjenne at disse følelsene ikke forlot ham nå. Kátja ante også hans hemmelige følelser, og en gang under en krangel, utbrøt hun:

— Jeg forstår ikke hvorfor du elsker meg, hvis alt etter din mening er så dårlig ved meg! Hva vil du egentlig ha fra meg?

Men han forsto ikke selv hvorfor han elsket henne, selv om han følte at kjærligheten ikke bare minket, men vokste sammen med den sjalu kampen, som han kjempet mot noen, mot noe, på grunn av henne, på grunn av denne kjærligheten, på grunn av dens anspenne kraft, den stadig økende kravfullheten.

— Du elsker bare kroppen min, og ikke sjelen! sa Kátja bittert engang.

Igjen var dette noen andres teatralske ord, men på grunn av sin urimelighet og forslitthet, rørte de også ved noe smertefullt og uløselig. Han visste ikke hvorfor han elsket, han kunne ikke si nøyaktig hva han ville ... Hva betyr det i det hele tatt — å elske? Det var ikke mulig å svare på dette, verken det Mítja hørte om kjærlighet, eller i det han leste om det, så var det ikke ett ord som definerte det presist. I bøker og i livet ser det ut til at alle bestandig avtalte å snakke om en nesten ulegemlig kjærlighet, eller bare om det som kalles lidenskap, sanselighet. Hans

kjærlighet var ikke lik verken den ene eller den andre. Hva følte han for henne? Hva er det som kalles kjærlighet og hva er det som kalles lidenskap? Kátjas sjel eller kropp førte ham nesten til besvimelse, til en slags dødelig salighet, når han løsnet blusen hennes og kysset hennes bryst; paradisisk yndig og jomfruelig, avslørte det en slags sjel, uutslettelig ydmykhet, skamløshet av den reneste uskyld.

IV

Hun forandret seg stadig mer.

De gode eksamensresultatene betydde mye. Men det var også andre grunner.

På en eller annen måte forvandlet Kátja seg straks med vårens frembrudd, som om hun var en slags ung verdensdame, elegant der hun skyndte seg alle steder. Nå skammet Mítja seg rett og slett over den mørke korridoren når hun kom på besøk, — nå kom hun ikke til fots, men alltid kjørende, — da gikk hun raskt gjennom korridoren med raslende silkeslør trukket over ansiktet. Nå var hun bestandig kjærlig mot ham, men til stadighet for sen og hun forkortet stevnemøtene, og sa at hun igjen måtte dra med moren til sydamen.

— Du må forstå at moteløver ikke tar hensyn til noe! — sa hun, rund, munter med forundrede, strålende øyne, mens hun utmerket godt visste at Mítja ikke trodde henne, og likevel sa hun det, fordi det ikke var noe å snakke om nå.

Og nå tok hun nesten aldri av seg hatten og slapp ikke paraplyen med hendene. Mítja, sittende for seg selv på sengen, og leggene hennes under stramtsittende silkestrømper gjorde ham gal. Og før hun dro, sa hun at i dag ble hun heller ikke hjemme om kvelden, — igjen er det nødvendig å dra til noen sammen med mamma! — Hun gjorde til stadighet det samme, med det åpenbare mål å føre ham bak lyset, å belønne ham for hans «tåpeligheter» som hun uttrykte seg, med pine: tilgjort-tyvaktig kastet hun et blick på døren, gled ned fra sengen, smøg hoftene over føttene hans, snakket hastig og hviskende. — Nå, kyss meg!

Og i slutten av april bestemte Mítja seg til slutt for å gi seg selv hvile og reise hjem til landsbyen.

Han plaget fullstendig livet av seg selv og Kátja, og denne pinen var desto mer utålelig, fordi det ikke syntes å være noen årsaker til den: hva hadde i det hele tatt skjedd, hva var Kátja skyldig i? Og en gang fortalte Kátja ham med hardhet og fortvilelse:

— Ja, reis, reis, jeg har ikke mer krefter! Vi må skilles fra hverandre en tid, og finne ut av forholdet vårt. Du har blitt så tynn at mamma er overbevist om at du har tæring. Jeg kan ikke dette lenger!

Og Mítjas avreise ble bestemt. Men Mítja dro, til sin store overraskelse, selv om han var ute av seg av sorg, likevel nesten lykkelig. Når bare avreisen ble bestemt, kom hele fortiden uventet tilbake. Tross alt ønsket han lidenskapelig å ikke tro noe så forferdelig, som ikke ga ham ro hverken dag eller natt. Og den minste forandring hos Kátja var nok til at alt endret seg igjen i hans øyne. Og Kátja ble igjen øm og lidenskapelig helt uten å forstille seg, — han følte det med en ufeilbarlig varhet i sin sjalu natur, og igjen begynte han å sitte hos henne til klokka to om natten, og igjen var det noe å snakke om, og jo nærmere avreisen kom, desto mer meningsløs syntes atskillelsen å være, nødvendigheten av «å finne ut av forholdet». En gang begynte Kátja til og med å gråte, — og hun gråt aldri, — og disse tårene gjorde henne plutselig fryktelig kjær for ham, de gjennomboret hans følelser med en hvass medlidenhet, som på et eller annet vis gjorde ham skyldig overfor henne.

Kátjas mor dro til Krim for hele sommeren i begynnelsen av juni og tok henne med seg. De bestemte seg for å møtes i Miskhór. Mítja skulle også komme til Miskhór.

Og han gjorde seg klar med forberedelser til avreisen, gikk rundt i Moskvá i en merkelig beruselse, noe som skjer når et menneske ennå er rask og rørig og holder seg på beina, men allerede er syk med en eller besværlig sykdom. Han var sykkelig, beruset ulykkelig og samtidig smertefullt lykkelig, rørt av Kátjas tilbakevendte nærhet og omsorg for ham, — hun gikk til og med sammen med ham for å kjøpe belter til reisen, som om hun var forloveden eller kona hans, — og i det hele tatt vendte det nesten tilbake til noe som minte om den første tiden av deres kjærlighet. Og slik fornemmet han også alle omgivelsene, — hus, gater med

gående og kjørende på dem, været, hele tiden vårlig som om det trakk opp til uvær, lukten av støv og regn, kirkelig duft av popler, blomstringen bak gjerdene i smugene: alt snakket om den bitre avskjeden og om det søte håpet for sommeren, om møtet deres på Krim, der ingenting ville forstyrre dem og alt ville bli til virkelighet (selv om han heller ikke visste hva det egentlig var).

På avreisedagen kom Protásov innom for å si farvel. Blant gymnasiaster på høyeste trinn, og blant studenter, er det ikke sjelden man møter unge gutter som har tilegnet seg manerer for å holde seg med en godmodig-mutt og sarkastisk mine til andre mennesker, som om de var eldre og mer erfaren enn noen andre i verden. Slik var Protásov, en av Mítjas nærmeste venner, hans eneste ekte venn, som visste, til tross for all innesluttethet og Mítjas taushet, alle hemmelighetene om hans kjærlighet. Han så hvordan Mítja pakket kofferten, så hvordan hendene hans ristet, flirte så med trist visdom og sa:

— Dere er rene barn, Gud tilgir dere! Men i alt dette, min kjære Werther fra Tambóv, er det på tide å forstå at Kátja først og fremst har en kvinnelig natur, og at selv politimesteren ikke kan gjøre noe med det. Du, en mannlig natur, kan klatre opp veggen, og stille det høyeste krav til hennes instinkt om å videreføre slekten, og selvfølgelig er alt dette tillatt etter loven, til og med etter noens hellige tanker. Kroppen din er den høyeste fornuft, som herr Nietzsche med rette bemerket. Men loven sier også at du kan knekke nakken på denne hellige veien. Det fins individer i dyreverdenen som ifølge naturlovene betaler med sin egen eksistens for sin første og siste kjærlighetshandling. Men siden denne tilstanden ikke er nødvendig for deg, ha øynene med deg, ta vare på deg selv. I det hele tatt, ta det med ro. «Junker Schmidt, ærlig talt, sommeren kommer tilbake!» Verden er ikke gått av hengslene, det er flere fisk i havet enn Kátja. Jeg ser av anstrengelsen din med å kvele kofferten at du ikke er fullstendig enig i det, og at hun er deg svært kjær. Nå, tilgi meg for de ubudne rådene, og ja, må vår helgen Nikoláj ta vare på deg, med alle dine drømmer.

Og da Protásov klemte Mítjas hånd og gikk, strammet Mítja til reimene over puten og sengeteppet, mens han gjennom de åpne vinduene på gårdsplassen, hørte lyden av stemmen til studenten som bodde vis-a-vis. Han lærte en sang og øvde seg fra morgen til kveld, — han sang «Azra». Mítja fikk det travelt med reimene, spente dem som det falt seg, grep lua og dro til Kislóvka, — for å si farvel til Kátjas mor. Motivene og ordene som studenten sang, hørtes

så inntrengende og ga gjenklang i ham, slik at han verken så gatene, eller de møtende. Han gikk enda mer beruset enn han hadde gått de siste gatene. Det var uansett som om denne jenta var alt i verden, og at Junker Schmidt ønsket å skyte seg med pistol. Vel, det som skjer det skjer, tenkte han og kom igjen tilbake til sangen om hvordan "strålende av sin skjønnhet" vandret gjennom hagen, og der møtte sultanens datter en svart slave som sto ved fontenen kalt "blekere enn døden". Hun spurte en gang, hvem var han og hvor kom han fra, og hvordan han svarte henne. Han begynte illevarslende, ydmykt, med veldig enkelhet:

— Muhammed heter jeg ...

Og avsluttet med et overspent og tragisk utrop:

— Jeg er fra den fattige Azra-slekten,

Som må dø, hvis vi elsker.

Kátja kledde seg for å dra på stasjonen for å følge ham, og hun ropte kjærlig til ham fra rommet sitt, — fra rommet der han hadde tilbrakt så mange uforglemmelige timer! — at hun skulle komme til første ringesignal. Den søte, snille kvinnen med karmosinrødt hår satt alene, røykte og så trist på ham, — hun hadde sannsynligvis lenge forstått, gjettest seg til alt. Han, helt skarlagensrød, skjelvende innvendig, kysset hennes bløte og slappe hånd, bøyde seg på en sønnlig måte, og hun kysset ham med en moderlig ømhet flere ganger på tinningen og gjorde korsets tegn.

— Akk, kjære, — sa hun med Gribojédovs ord med et fryktsomt smil, — lev med latter! Nå, Kristus være med deg, dra nå ...

VI

Etter å ha gjort alt det siste som måtte gjøres i rommene og lagt sakene sine i en skjev hestedrosje ved hjelp av etasjehjelpen, satte han seg til slutt keitete ved siden av bagasjen. Drosjen satte seg i bevegelse, og med det samme følte han det spesielle, det som avreise innebærer, at den kjente perioden av livet er over for godt! — og samtidig en uventet lettelse, et håp om begynnelsen på noe nytt. Han roet seg litt og var ved godt mot, som om han begynte å se seg omkring med nye øyne. Endelig, farvel Moskvá, og alt man har opplevd der! Det småregnet, trakk opp til uvær, i smugene var det tomt, brosteinen var mørk og skinte som jern, husene sto dystre, skitne. Vognmannen kjørte med pinefull treghet og det fikk Mítja til å

vende seg bort og han anstrengte seg for ikke å puste. De kjørte gjennom Kreml, deretter Pokróvka og dreide igjen inn i smugene, der en ravn i regnet mot kvelden, skrek hest i hagene, og alt var vår, en vårlig duft i luften. Men, til slutt ankom de, og Mítja la på sprang etter bæreren, gjennom den overfylte stasjonen, ut på perrongen, deretter til tredje spor, der det lange og tunge Kursk-toget allerede var klart til avgang. Og fra hele den store og fæle folkemengden som trengte seg på toget, på grunn av alle bærerne med skramlende trillevogner fulle av bagasje som skrikende varslet forbipasserende, valgte han ut «skinnende med sin skjønnhet», som sto alene langt unna og virket som en helt spesiell skapning ikke bare i denne folkemengden, men også i hele verden. Det hadde allerede ringt for første gang, — og denne gangen kom han for sent og ikke Kátja. Hun var rørt da hun kom før ham, ventet på ham og kastet seg omsorgsfullt mot ham igjen som en kone eller en brud:

— Kjære ta plassen din med en gang, nå ringer de for andre gang!

Og etter det andre signalet sto hun enda mer rørt på plattformen, hun sto og så på ham nedenfra, i den tredjeklasses vognen, allerede fylt til randen, fullpakket og stinkende. Alt ved henne var sjarmerende — hennes søte, pene ansikt, hennes lille skikkelse, hennes friskhet, ungdom, hvor kvinneligheten fremdeles var blandet med barnslighet, hennes hevede strålende øyne, den lyseblå beskjedne hatten, i kurvene som var sirlige og elegant friske, og til og med hennes mørkegrå drakt, som Mítja med tilbedelse til og med kunne føle stoffet og silken i foret på. Han sto der tynn og hengslete. På veien hadde han tatt på seg høye grove støvler og en gammel jakke, med slitte knapper som var blitt til rød kobber. Og likevel så Kátja på ham med et oppriktig kjærlig og trist blick. Det tredje signalet slo ham så uventet og skarpt i hjertet at Mítja styrtet fra plassen i vognen som en vanvittig, og like vanvittig, med forferdelse la Kátja på sprang for å møte ham. Han trykket seg inn til hennes hanske og hoppet opp tilbake i vognen, gjennom tårene viftet han med lua til henne med vill henrykkelse, og hun løftet opp skjørtet med hånden og seilte av sted tilbake mot plattformen, uten å ta øynene fra ham og med løftet blick. Hun seilte alt raskere, vinden rusket i håret som stakk ut fra Mítjas vindu, men lokomotivet fikk opp dampen desto voldsommere, mer nådeløst, uforskammet, truende og tutende, og krevde dette togsporet, og med ett var det som både hun og enden av plattformen ble revet vekk ...

VII

Den langvarige vårsfumringen var kommet for lenge siden, mørk med regnskyer. Den tunge vognen skramlet mot målet i det kjølige landskapet, — våren var fremdeles tidlig på markene, konduktøren gikk langs vognkorridoren, spurte om billetter og stakk lys inn i lyktene. Men Mítja sto fremdeles nær det klirrende vinduet, følte duften av Kátjas hanske, nær leppene sine, fremdeles blussende med den skarpe gløden av det siste øyeblikkets avskjed. Og hele den lange Moskvá-vinteren stod allerede foran ham, lykkelig og smertefull, som en helt ny verden. I den nye verden, igjen det nye, stod også Kátja foran ham nå ... Ja, ja, hvem er hun, hva er hun for en? Og kjærlighet, lidenskap, sjel og kropp? Hva er det for noe? Nei, det er ingenting av dette, — det er noe annet, noe helt annet! Og denne lukten av hansken — tro om det heller ikke er Kátja, ikke kjærlighet, ikke sjel, ikke kropp? Og bøndene, personalet i vognen, kvinnen som leier sitt stygge barn til do, matte lys i klirrende lykter, skumringen på vårens tomme marker, — all kjærlighet, all sjelfullhet, og all pine, og all usigelig glede.

Om morgenen var det Orjól, togskifte, provinstoget stod ved den bortre plattformen. Og Mítja følte: for en enkel, stille og kjær verden sammenlignet med Moskvá. Han hadde allerede forlatt et eller annet, langt, langt borte; hvis sentrum var Kátja, som om hun bare var ensom og stakkarslig, og som han elsket ømt! Selv himmelen, her og der sminket med bleke blå regnskyer, til og med vinden her var enklere og stillere ... Toget fra Orjól var uten hastverk, Mítja spiste sakte pepperkaker fra Túla, sittende i en nesten tom vogn. Så delte toget seg i to, rullet av gårde og dysset ham i søvn.

Han våknet bare i Verkhóv. Toget sto, det var folksomt og travelt, men også på en eller annen måte provinsielt. Det duftet behagelig av dunsten fra stasjonskjøkkenet. Mítja spiste med glede en tallerken kålsuppe og drakk en flaske øl, og deretter falt han i søvn igjen, — en dyp tretthet kom over ham. Og da han våknet igjen, suste toget gjennom vårbjørkeskogen før den siste stasjonen. Igjen et vårlig, dunkelt mørke. Det luktet regn og skogsopp gjennom det åpne vinduet. Skogen sto fremdeles bar, men hele det buldrende toget ga gjenlyd i ham klarere enn på jordene, i det fjerne viste allerede de vårlige triste lysene på stasjonen seg i et glimt. Og det høye grønne lyset fra semaforen, — spesielt sjarmerende i en slik skumring i den nakne bjørkeskogen, — og toget begynte å skifte til et annet spor med et dunk ... Gud, for en landsbyaktig, fattigslig og kjekk arbeider som ventet på den unge herren på plattformen!

Skumringen og regnskyene hadde tyknet mens de kjørte fra stasjonen gjennom en stor landsby, også fremdeles vårlig, skitten. Alt druknet i denne usedvanlige myke skumringen, i jordens dypeste stillhet. Den varme natten smeltet sammen med det mørke og ubestemmelige, de lave regnfulle skyene, og igjen undret Mítja seg og gledet seg: så stille, enkelt, den usle landsbyen, de duftende røykfulle stuene, allerede gått til ro for lenge siden, — fra Marijas bebudelsesdag har gode mennesker ikke fyrt mer i ovnene, — og hvor godt det er i denne mørke og varme steppeverdenen! Vognen stupte over humpene, over gjørmen, eikene bak gårdsplassen til den rike bonden raget ennå helt nakne. De fortonte seg uvennlige og svarte som kornkråkenes reir. Ved stua stod en bonde som så ut som han var fra oldtiden, og kikket ut i den merkelige skumringen: bare føtter, lurvete jakke, lue av saueull på et langt glatt hår ... og det begynte å falle et varmt, søtt, duftende regn. Mítja tenkte på jenter, på unge bondekoner, sovende i disse bondestuene, på alt det kvinnelige, som han nærmet seg om vinteren med Kátja, og alt fløt sammen til ett, Kátja, jenter, natt, vår, lukten av regn, lukten av pløyd mark, klar til befruktning i jorda, lukten av svette hester og minnet om lukten av en glacéhanske ...

VIII

Livet i landsbyen begynte med fredelige fascinerende dager.

Om natten på vei fra togstasjonen så det ut til at Kátja hadde bleknet, blitt oppløst i alt som omga henne. Men nei, det syntes bare slik og virket slik ennå i noen dager, mens Mítja sov så lenge han ville, kom til seg selv, ble vant til nyhetens interesse fra barndommens bekjente og inntrykk fra hjemmet, landsbyen, våren i landsbyen, vårens nakenhet og tomheten i verden, igjen rene og unge og klare til ny blomstring ...

Gården var ikke stor, huset var gammelt og enkelt, husstanden ukomplisert, det krevde ikke en stor gårdsplass, — livet for Mítja begynte stille. Søsteren Ánja gikk i andreklassen på gymnaset, og broren Kóstja, en halv voksen kadett, var ennå i Orjól og studerte. De skulle ikke komme tidligere enn i begynnelsen av juni. Moren, Ólga Petróvna, var, som alltid, opptatt med husholdningen, som bare en forvalter hjalp henne med, — «arbeidsformannen» som de kalte ham på gården, — var ofte på jordene, og gikk til sengs så snart det mørknet.

Den andre dagen etter ankomst, etter at Mítja hadde sovet i tolv timer, vasket han seg godt og gikk ut av det solfylte rommet sitt. Det hadde vinduer mot hagen, mot øst, — og han gikk gjennom alle de andre rommene. Han opplevde den levende, fredelige følelsen av slektskapsbånd, som var så beroligende for sjelens og kroppens enkelhet. Overalt stod tingene på sine vante steder, som det hadde gjort for mange år siden, og luktet like kjent og behagelig. Det var ryddet overalt til hans ankomst og i alle rommene var gulvene vasket. Bare hallen, som lå vegg i vegg med forstuen, eller lakeirommet som det fremdeles het, var vasket ferdig. En fregnede jente, en dagarbeiderske fra landsbyen, sto ved vinduet nær dørene til balkongen, strakte seg til det øverste glasset, mens hun plystret tørket hun av dem og det ga en god effekt på de nedre blå glassene, som en gjenspeiling i det fjerne. Tjenestepiken Parásja trakk ut en stor fille fra en bøtte med varmt vann, barbeint, hvitfotet, gikk hun på det oversvømte golvet på små hæler, og mens hun tørket svette av et blussende ansikt med bøyde oppbrettede hender sa hun vennskapelig familiært og meget hurtig:

— Gå og drikk te, moren din dro til stasjonen med formannen ennå før det ble lyst, du har vel heller ikke hørt ...

Og med det samme minnet Kátja herskesyk om seg selv: Mítja grep seg selv i å begjære den oppoverbøyde kvinnelige hånden og den kvinnelige kurven på jenta som strakte seg mot vinduet, skjørtet hennes under det solide nattbordet der hun gikk ut på bare ben. Og med glede fornemmet han Kátjas kraft, at han tilhørte henne. Han følte hennes hemmelige tilstedeværelse i alle inntrykkene denne morgenen.

Og denne tilstedeværelsen føltes alt mer levende og virkelig for hver ny dag, og ble vakrere etter hvert som Mítja kom til seg selv, falt til ro og glemte den alminnelige Kátja, som i Moskvá så ofte og så smertefullt ikke smeltet sammen med den Kátja som var skapt av hans begjær.

IX

For første gang bodde han nå hjemme som voksen, til og med moren holdt ham på en eller annen måte for å være en annen. Men det viktigste var at han for første gang levde med en sann kjærlighet i sjelen, allerede virkeliggjort slik som hele hans vesen i all hemmelighet hadde ventet på fra barndommen, fra ungdomsårene.

Selv i barndommen rørte det seg noe vidunderlig og hemmelig i det menneskelige språket, noe ujevnelig. En gang og et sted, det må også ha vært om våren, i hagen, ved siden av syrinbuskene, — husket han den skarpe lukten av spanske fluer. Han, ganske liten, sto sammen med en eller annen ung kvinne, — sannsynligvis med barnepiken sin, — og plutselig ble noe liksom lyst opp foran ham i et himmelsk lys, — enten ansiktet hennes eller sarafanen over det fulle brystet, — som om det gikk en varm bølge gjennom ham, virkelig som et barn i mors liv ... Men det var som en drøm. En drøm som syntes å være til stede i alt som skjedde senere, — i barndommen, i ungdomsårene, i gymnastiden. Det var noe spesielt, som ikke kom i konflikt med hans hemmelige og begjærlige beundring, nysgjerrighet i hver inntagende bevegelse, av den ene eller andre av jentene som kom til hans barnebursdag sammen med sine mødre. Det kom heller ikke i konflikt med en liten skapning i kjole, i sko, med en liten silkesløyfe på hodet. En mye mer bevisst beundring var det for gymnasjenta (dette var allerede senere, i provinsbyen), som varte nesten hele høsten og som ofte viste seg om kvelden under treet bak gjerdet til nabohagen: hennes lekenhet, ironi, brune kjole, runde kam i håret, skitne hender, latter, klangfulle rop — alt var slik at Mítja tenkte på henne fra morgen til kveld, sørgmodig, innimellom gråt han til og med, usløkkelig ønsket han noe fra henne. Senere endte også dette på en eller annen måte av seg selv, glemt, og det ble nye, mer eller mindre lange, — og igjen hemmelige, — beundringer, det var en slik skarp glede og sorg av plutselig forelskelse på gymnasballene ... Det var en slags lengsel i kroppen, en vag forutelse i hjertet, forventninger om noe ...

Han var født og oppvokst i landsbyen, men som gymnasiast, mot sin vilje, tilbrakte han våren i byen, med unntak av ett år, i forfjor, da han kom til landsbyen for fastelavn, ble syk og kom seg igjen, tilbrakte mars og halve april i landsbyen. Det var en uforglemmelig tid. Han lå i to uker og bare så forandringene gjennom vinduet hver dag sammen med økningen i temperaturen i verden og lyset på himmelen, snø, hagen, dens trestammer og grener. Han så:

det var morgen, og i rommet var det så lyst og varmt fra solen at det allerede kravlet fluer på vinduene som hadde våknet tidlig til liv... ved ettermiddagstimen neste dag: solen sto bak huset på den andre siden, og opp til vinduet var det allerede blåblek vårsnø og store hvite skyer i det blå, i toppen av trærne ... men ennå neste dag, på den overskyete himmelen var det et slikt intenst lys, og på barken på trærne var det slik våt glans, og det falt dråper fra taket over vinduet, som han ikke gledet seg over, og ikke kunne se seg mett på... Så kom varm tåke, regn, snøen smeltet og ble tæret bort i løpet av noen dager, elva satte seg i bevegelse, den ble lykkelig og svart på ny, det ble snøfritt både i hagen og i jorda på gårdsplassen ... I lang tid framover husket Mítja en dag i slutten av mars, da han for første gang red til hest på åkeren. Himmelen skinte ikke så sterkt, men så levende, så ungt og blekt i de fargeløse trærne i hagen. På jordet blåste det fremdeles friskt, stubbmarken var vill og rød, og der hvor det var pløyd ny jord, var det allerede lagt havre under ploegen, — jorda var oljeaktig og med primitiv kraft fortonte den seg svart og virvlende. Og han red helt over denne stubbmarken og virvlet opp jorda helt til skogen, og langt borte fra så han skogen i den klare luften, — naken, liten, synlig fra ende til annen, — så red han ned i senkningen og begynte å støye med hestens hover over fjorårets dype løvverk, på noen steder helt tørt, blekgult, andre steder våte, brune. Der gikk han over de overstrødde kløftene der det fortsatt rant halvfullt med vann, fram under buskene i nærheten forsøkte en gyllenbrun rugde å trenge seg klaprende fram rett foran hestens hover ... Hva var denne våren for ham, og spesielt denne dagen, da det blåste så friskt mot ham fra jordet, og hesten som maktet å løpe på den mettede stubbmarken og på den svarte pløyde jorda, som pustet med støyende brede nesebor, prustet og brølte med praktfull og vill kraft? Det virket som om denne våren også var hans første ekte kjærlighet, dagevis med sammenhengende forelskelse til alt og alle, da han elsket alle gymnasiepike og alle jentene i verden. Men hvor lenge siden virket ikke denne tiden nå! Da var han knapt mer enn en liten gutt, uskyldig, åpenhjertig, fattig i sine beskjedne sorger, gleder og drømmer. En drøm eller rettere sagt, minnet om en eller annen vidunderlig drøm var da hans hensiktsløse, usanselige kjærlighet. Nå i denne verden var Kátja, var sjelen hennes, hun legemliggjorde denne verden i seg og triumferte overalt over den.

Bare én gang i løpet av den første tiden minnet Kátja illevarslende om seg selv. En gang sent på kvelden gikk Mítja ut bakerst på vindfanget. Det var svært mørkt, stille, marken anget av våthet. Fram bak de natlige skyene, over vage konturer av hagen, dugget små stjerner. Og plutselig ett eller annet sted i det fjerne, hojet noe vilt, noe djevlesk og rullet gjøende, hvinende. Mítja fór sammen, stivnet, deretter gikk han forsiktig ned av vindfanget og inn i mørket, som fiendtlig så ut til å vokte alléen hans fra alle kanter, igjen stoppet han, ventet, lyttet: hva var dette for noe, hvor var det, — det som så uventet og fryktelig fylte hagen. En ugle, kanskje er det en skogsugle på kjærlighetsjakt og ikke noe mer tenkte han. Men jo, hele han stivnet som fra en usynlig tilstedeværelse, i dette mørket var selve djevelen. Og plutselig igjen lød det ett eller annet sted i nærheten, rungende, hele Mítjas sjel rystet av ulet i toppen av alléen. Det begynte å knake og støye — og så flyttet djevelen seg lydløst til et annet sted i hagen. Der begynte han å gjø, etterpå begynte han klagende, bønnfallende som et barn, å sutre, gråte, klappe med vingene og skrike med pinefull nytelse, begynte å utstøte hvin, brast ut i hånende latter, akkurat som om noen kilte og pinte ham. Mítja skalv over hele seg, stirret inn i mørket med øyne og hørsel. Men djevelen falt plutselig ned, holdt på å kveles, skar hull i den mørke hagen med et dødslignende, utmattet skrik, akkurat som om den falt gjennom bakken. Etter å ha ventet en stund på en gjenopptakelse av denne kjærlighetsredselen i enda noen minutter, vendte Mítja stille hjemover — og gjennom hele natten plaget drømmen ham med alle de sykelige og avskyelige tankene og følelsene, de som i mars hadde forvandlet hans kjærlighet i Moskvá.

Men om morgenen, i solen, forsvant de natlige pinslene hans sporløst. Han husket hvordan Kátja gråt da de fast besluttet at han måtte reise fra Moskvá en stund, han husket med hvilken glede hun grep tanken om at han også skulle komme til Krim i begynnelsen av juni, og hvor rørende hun hjalp ham med forberedelsene til avreisen, hvordan hun ledsaget ham til stasjonen ... Han tok fram fotografiet av henne. Lenge, lenge studerte han det lille elegante hodet hennes, ble forbauset over renheten, klarheten i hennes direkte, åpne (litt runde) blick ... Etterpå skrev han et spesielt langt og spesielt inderlig brev til henne, fullt av tro på deres kjærlighet, og igjen kom han tilbake til en uavlatelig fornemmelse av hennes kjærlige og lyse tilstedeværelse i alt som han levde i og gledet seg over.

Han husket hva han gjennomgikk da faren døde for ni år siden. Det var også om våren. Dagen etter dødsfallet, fryktsom, med forvirring og redsel, gående gjennom hallen. Der, på bordet lå faren, med høyt hevet bryst og med de store bleke hendene foldet over det, med sitt svarte skjegg og bleke nese i den elegante adelsuniformen. Mítja gikk ut på vindfanget, kastet et blick på det store kistelokket som sto ved døren, — og plutselig følte han: døden er i verden! Den var i alt: i sollyset, i vårgresset i gården, i himmelen, i hagen ... Han gikk ut i hagen, inn i en lindeallé, fargerik av lyset. Deretter gikk han inn i en annen allé, enda mer solrik. Han så på trærne og de første hvite sommerfuglene, og lyttet til de første, søte kvitrende fuglene — og dro ikke kjensel på noe: døden var i alt, det redselsfulle bordet i gangen og det lange brokadelokket i vindfanget! Det var ikke som før, på en eller annen måte skinte ikke solen, gresset var ikke så grønt, ikke slik at våren stoppet opp, men fremdeles bare med sommerfugler på toppen av det varme gresset. Alt var ikke slik som for et døgn siden, alt ble forvandlet som om det nærmet seg en slutt på verden. Og det ynkelige og bedrøvelige ble til en sjarmfull vår, med dens evige ungdom, og det varte lenge og vel, det varte hele våren, hvordan han lenge følte seg, eller innbilte seg at det var i det vaskede og mange ganger gjennomluftede huset, den forferdelige, vemmelige søttaktige lukten ...

Den samme besettelsen, — bare av et annet slag, — opplevde Mítja også nå: denne våren, våren for hans første kjærlighet, var også helt forskjellig fra alle tidligere vårer. Verden ble igjen forvandlet, igjen full av noe fremmed, men ikke bare fiendtlig, ikke forferdelig, men tvert imot, — noe vidunderlig som fløt sammen med vårens glede og ungdom. Og dette fremmede var Kátja, eller rettere sagt, den mest sjarmerende i verden. Det han ønsket av henne, det begjærte Mítja. Nå som vårdagene gikk, begjærte han mer og mer av henne. Og nå da hun ikke var her, var det bare hennes skikkelse, en skikkelse som ikke eksisterte, men som han bare ønsket. Det var som om ingenting forstyrret det uplettede og storartede, som han begjærte av henne, og for hver dag ble alt mer og mer levende, det følte Mítja i alt, uansett hva han så på.

Han hadde med glede overtalt seg selv om å bli hjemme denne første uken. Det var fremdeles som om våren umiddelbart ville komme. Han satt med en bok ved siden av det åpne vinduet i stuen, så mellom stammene på gran- og furutrærne gjennom palisanderen på den skitne elva som rant gjennom engene. Kornkråkene skrålte i de nakne hundreårige bjørkene som var nabo til godseierens hage. De holdt på fra morgen til kveld, utrettelig, segneferdig av enfoldig geskjeftighet i landsbyen på åsene bak elva: og utsikten over landsbyen i hellingen var fortsatt vill og grå. Og ennå var bare en vidjebusk der borte dekket til med gulaktig grønt ... Han gikk inn i hagen, og hagen var fremdeles lav og naken, gjennomsiktig, — bare lysningen var grønn, alt var overstrødd med små turkise blomster, ja dekket av akasier langs alléen. Et lite kirsebærtre blomstret i senkningen, det bleke hvitnet i den sørlige, nedre del av hagen ... Han gikk ut på jordet, fremdeles tomt, det var grått på jordet, det stakk fremdeles ut bust på stubbmarken. De uttørkede åkerveiene var fremdeles fiolette og delte Og alt dette var utilslørt ungdommelig, det var tid for forventning, og alt dét var Kátja. Det virket som om Mítjas tanker ble distraherert bort fra henne av alt: av de kvinnelige dagarbeiderne som arbeidet med det ene og det andre i herskapshuset, av arbeiderne i drengestuen, studiene, spaserturer, gåturer til bekjente bønder i landsbyen, samtaler med mamma, turer med formannen (en høy, grov forhenværende soldat) på jordene i en lett hestevogn.

Slik gikk enda en uke. En gang om natten kom det kraftig regn, og etterpå varmet solen på en slik måte at den straks vokste i styrke, våren mistet sin saktmodighet og blekhet, og alt rundt øynene deres begynte å forandre seg, ikke dag for dag, men time for time. De begynte å pløye og stubbmarken ble omdannet til svart fløyel, og mellom jordene begynte det å grønnes. Gresset ble saftigere på gårdsplassen, himmelen ble tykkere og sterkere blålig, hagen kledde seg raskt med friskt, mykt, og til og med grønt utseende, som oversvømte og duftet fra de grå duskene på syrinbuskene. Og en mengde glinsende svarte og store metallaktige blå fluer hadde allerede dukket opp på det mørkegrønne blanke bladverket og på de varme lyspunktene på stiene. På epletrærne og pæretrærne var det ennå synlige grener, de ble knapt berørt av små gråaktige og spesielt myke blad. Men disse epletrærne og pæretrærne, som overalt strakte ut et nett av sine skjeve grener under andre trær, var allerede krøllet sammen med melkeaktig snø. Og for hver dag ble denne fargen hvitere, tykkere og mer velduftende. I denne vidunderlige tiden fulgte Mítja glad og oppmerksomt med på alle vårens forandringer som

skjedde rundt ham. Men Kátja trakk seg ikke tilbake, hun ble ikke borte blant dem, tvert imot, hun deltok i dem, i alle. Og hun ga seg selv til ham, sin skjønnhet, sprunget ut med blomstringen om våren, med denne helt praktfulle hvitaktige hagen og en stadig mørkere blå himmel.

XII

En dag han gikk ut i gangen, som var fylt av ettermiddagssolen, for å drikke te, fikk Mítja uventet øye på posten han forgjeves hadde ventet på hele morgenen, ved siden av samovaren. Han gikk raskt bort til bordet, — Kátja burde ha svart på minst ett av brevene han hadde sendt henne for lenge siden, — og intenst og nifst lyste en liten utsøkt konvolutt ham i øynene med skrift fra en kjent, elendig håndskrift. Han grep brevet og skrittet bort fra huset, deretter gjennom hagen langs hovedalléen. Han gikk til den borteste delen av hagen, der det gikk en senkning gjennom den, og stoppet, så seg om og rev raskt opp konvolutt. Brevet var kort, i alt bare noen få linjer, men Mítja måtte lese gjennom det fem ganger for endelig å forstå, — slik banket hjertet hans. «Min elskede, min eneste!» — leste han igjen og igjen, — og jorden svømte under føttene hans av dette utbruddet. Han løftet blikket, over hagen lyste himmelen høytidelig og glad, omkring skinte hagen i sin snøhvite farge, nattergalen ante allerede ettermiddagens kjølighet, tydelig og sterkt, med hele den søte nattergals selvforglemmelse. Den slo triller i de friske grønne og fjerne buskene — og blodet strømmet tilbake fra ansiktet hans, han skalv av spenning ...

Han gikk sakte hjem — hans kopp av kjærlighet var fylt til randen. Og like varsomt bar han henne med seg de neste dagene, stille, lykkelig ventende på et nytt brev.

XIII

Dagene gikk, men det ønskede brevet kom ikke.

Hagen kledte seg i varierte farger.

Det enorme gamle lønnetreet, som raget opp over hele den sørlige delen av hagen, synlig allestedsfra, ble enda større og mer synlig, — ikledd en frisk, tett grønnfarge.

Høyere og mer synlig ble også hovedalléen, som Mítja hele tiden så fra vinduene: toppen på de gamle lindetrærne, selv om de fremdeles var gjennomsiktige, også overstrødd, med et mønster av ungt løvverk. De steg og strakte seg opp over hagen i et lysegrønt høydedrag.

Og under lønnetreet, nedenfor alléen lå noe sammenhengende krøllete, duftende og kremfarget.

Og alt dette: en stor og praktfull topp på et lønnetre, et lysegrønt høydedrag i alléen, epletrærnes hvithet som på et bryllupsslør, pæretrær, hegg, solen, den blå himmelen og alt det som vokste i nederste del av hagen, i senkningen langs sidealléene og stiene og under fundamentet på den sørlige veggen av huset, — syrinbusker, akasier og ripsbusker, borrar, nesler, burot — alt var slående i sin tetthet, friskhet i alle de nye vekstene.

På den rene, grønne gårdsplassen hvor vegetasjonen nærmet seg fra alle kanter, syntes alt å bli stadig tettere, huset ble mindre og vakrere. Det så ut som det ventet gjester — hele dagen var dørene og vinduene i alle rom åpne: i den hvite hallen, i den blå gammeldagse stuen, i den lille stuen med sofaer som også var blå, behengt med ovale miniatyrer. Dørene og vinduene var også åpne i det solfylte biblioteket, i det store og tomme hjørnerommet med gamle ikoner i fremste hjørne, og i de nedre bokskapene av asketre langs veggene. Og overalt i rommene så det festlig ut, når de forskjellige grønne fargene, snart lyse, snart mørke, fra trærne med sterk blåfarge mellom grenene nærmet seg huset.

Men det kom ikke noe brev. Mítja kjente til Kátjas manglende evne til brevskrivning, hvor vanskelig det var for henne å samle seg om å sitte ned ved skrivebordet, finne en penn, papir, konvolutt, men det viktigste, ikke glemme å kjøpe frimerker og stoppe ved siden av en postkasse. Men fornuftige hensyn var igjen en dårlig hjelp. Den lykkelige, til og med stolte vissheten han hadde hatt i noen dager mens han ventet på det andre brevet forsvant, — det pinte ham og gjorde bekymringene hans stadig sterkere. Et slikt brev som det første skulle jo straks ha blitt fulgt av noe enda vakrere og hjerteligere. Men Kátja var taus.

Han begynte å gå sjeldnere til landsbyen, han red på jordene, satt i biblioteket, bladde gjennom magasiner, som i ti-år hadde gulnet og blitt uttørket i skapene. I magasinene var det mange vakre dikt av gamle poeter, vidunderlige verselinjer, som nesten alltid fortalte om én ting, dét som alle dikt og sanger har vært fylt av siden verdens begynnelse, dét som var blitt

levende i hans sjel, og dét som han alltid kunne knytte til sin uforanderlige kjærlighet til Kátja. Og han satt i timevis i en lenestol ved siden av det åpne skapet og pinte seg selv, leste og leste om igjen:

Folk sover, min venn, la oss gå til den skyggerike hagen!

Folk sover, bare stjernene ser til oss ...

Alle disse fortryllende ordene, alle disse anmodningene var som om de var hans egne, henvendelsen var som om den bare var til én, som Mítja, stadig så i alt og overalt, og iblant lød det nesten truende:

Over speilenes vann

Vinker svaner med vingene —

Og elven gjør en sving:

Å, kom! Stjernene skinner,

Bladene skjelver sakte,

Og finner skyene ...

Med lukkede øyne, frøs han til, flere ganger uten opphold gjentok han denne anmodningen, hjertets kall, overfylt av kjærlighetens kraft, tørstende etter sin triumf, den lykksalige løsning. Etterpå så han lenge framfor seg, lyttet til landsbyens dype taushet som omkranset huset, — og ristet bittert på hodet. Nei, hun svarte ikke, hun skinte stille et eller annet sted i en fremmed og fjern Moskvá-verden! — Og igjen strømmet ømheden fra hjertet — igjen vokste, bredte det seg dette truende, illevarslende og besvergende:

—Å, kom! Stjernene skinner,

Bladene skjelver sakte,

Og finner skyene ...

XIV

En gang, etter å ha tatt seg en blund etter middagen, — de spiste midt på dagen, — gikk Mítja uten å forhaste seg ut i hagen. I hagen arbeidet det ofte jenter, som gravde ved epletrærne, de arbeidet også i dag. Mítja gikk og satte seg ved siden av dem, småpratet med dem, det hadde allerede blitt en vane.

Dagen var varm, stille. Han gikk gjennom den skyggefulle alléen, og så langt øyet rakk så han krøllete snøhvite grener omkring seg. Spesielt sterk og tykk var fargen på pærene, og blandingen av denne hvitheten og den intense blå himmelen ga en fiolett fargetone. Og pæretrær og epletrær blomstret og mistet kronbladene, rotet til jorden under dem og alt ble overstrødd med falmede blomsterblad. I den varme luften føltes deres søttaktige, delikate duft sammen med lukten av den varme og råtnende gjødselen fra fjøset på gården. Av og til dekket så en liten sky den blå himmelen, som skiftet til lyseblå og både den varme luften og de forgjengelige duftene ble enda ømmere og søtere. Og all denne duftende varmen, dette vårlige søvnige paradiset og den lykksalige summingen fra biene og humlene. De gravde seg ned i den honningaktige, krøllete «snøen». Og hele tiden, som en daglig lykksalig kjedsomhet, hørte de snart her, snart der, trillene fra én nattergal til en annen.

Alléen endte ved porten til låven. Helt til venstre, ved hjørnet av hagevollen fortonte granskogen seg svart. I nærheten av granskogen arbeidet to jenter i fargerike klær blant epletrærne. Mítja, la som alltid kursen mot dem fra midten av alléen, bøyde seg, gikk mellom de lave og skyggefulle grenene, så det kvinnelige streifet ansiktet hans, duftende både av honning og sitron. Og som alltid brast en av jentene ut i vill latter og ropte så snart hun fikk øye på ham. Det var den rødhårede, slanke Sónja.

— Oj, husets herre kommer! — skrek hun med påtatt forskrekkelse, og hoppet ned fra den tykke grenen på pæretreet, som hun hvilte på og la på sprang til spaden. Den andre jenta, Glásjka, lot tvert imot som om hun slett ikke la merke til Mítja, og rolig satte hun foten i de myke filtstøvlene, prydet med hvite blomsterblad, hardt på jernspaden. Hun støtte energisk spaden ned i jorda, vendte den avkuttete jorda, og sang høyt med en sterk og behagelig stemme: «Å du hage, du min hage, for hvem blomstrer du?» Det var ei høy jente, mannhaftig og alltid alvorlig.

Mítja gikk bort og satte seg på Sónjas plass, på en gammel pæretre-gren som lå på veiskillet. Sónja kikket intenst på ham og spurte med høy, tilgjort munter stemme:

— Ai, akkurat stått opp? Du må jobbe og ikke forsove deg, ser du! Hun likte Mítja, og hun prøvde på alle måter å skjule det, men hun kunne ikke, og oppførte seg keitete sammen med ham. Hun sa det som falt henne inn, likevel antydte hun noe, gjettet vagt at åndsfraværelsen som Mítja stadig kom og gikk med, ikke var så liketil. Hun mistenkte at Mítja bodde med Parásja, eller i det minste prøvde å oppnå det. Hun var sjalu og snakket snart ømt med ham, snart skarpt, så med matthet, lot så til å bli sine følelser bevisst, og deretter ble hun kald og fiendtlig. Og alt dette ga Mítja en merkelig glede. Det kom fremdeles ingen brev, han levde ikke nå, men bare eksisterte fra dag til dag, i en uopphørlig venting, mer og mer plaget av denne ventingen og uvissheten, uten noen å dele hemmeligheten om sin kjærlighet og pine, uten å snakke om Kátja, om sitt håp for Krim. Og derfor var Sónjas antydning om en slags kjærlighet til ham behagelig: det var jo likevel som om disse samtalene berørte det innerste, det som pinte sjelen hans. Han var også bekymret for at Sónja var forelsket i ham, noe som betød at hun til dels ville komme nærmere ham, som om hun ble en hemmelig deltager i kjærlighetslivet til sjelen hans. Innimellom ga det til og med et merkelig håp om at Sónja enten kunne bli en fortrolig til hans følelser, eller en erstatning for Kátja.

Selv uten å mistenke det, berørte Sónja nå igjen hans hemmelighet: «Du må jobbe og ikke forsove deg, ser du!» Han så seg rundt. Det sammenhengende mørkegrønne villniset av grantrær som sto foran ham virket nesten svart av lysstyrken fra dagen, og himmelen lyste gjennom de skarpe tretoppene med en spesiell praktfull blåfarge. Lønn og alm trengte overalt inn i det unge lindetreet ved hjelp av lyset fra solen. Det dannet et lett og muntert overheng i hele hagen. Det strødde om seg med fargerikdom og skygge, og skinnende flekker i gresset, på stiene, i lysningene, varme og duftende farger, som ble hvite under baldakinen. Den så ut som marmor, den skinte og lyste der solen også trengte inn i den. Mítja smilte mot sin vilje og spurte Sónja:

— Hvordan får jeg sove da? Det er jo nettopp det ulykksalige, det er ingenting å gjøre med det.

— Vær taus, ikke bann, slik at jeg kan tro på deg! — Ropte Sónja muntert og grovt til svar, igjen med sin mistillit til Mítjas manglende kjærlighetsforhold, som voldte ham glede, og

plutselig ropte hun igjen, viftet vekk en rød kalv med hvit krøllete pels på pannen, som sakte hadde kommet ut fra granskogen, nærmet seg henne bakfra og begynte å tygge på rysjen i bomullskjolen:

— Å, fanden ta deg! Her er enda en sønn Gud sendte!

— Er det sant det de sier at de frir til deg? — sa Mítja, som ikke visste hva han skulle si, men ønsket å fortsette samtalen. — De sier at gården er rik, liten og vakker, men at du avslår og ikke adlyder faren din.

— Han er rik ja, men tåpelig, det mørkner tidlig i hodet hans, — svarte Sónja kjapt, litt smigret. — Jeg går kanskje til noen andre ...

Den alvorlige og tause Glásjka ristet på hodet uten å avbryte arbeidet:

— Usj, og du jente, prater bare tull! — sa hun lavt, — Du lyver om hva som helst, og ryktet vil spre seg i landsbyen ...

— Vær stille, ingen kakling! Ropte Sónja. — Jeg er kanskje ikke en kråke, jeg kan forsvare meg!

— Og hvem er den andre du tenker på? Spurte Mítja.

— Jeg skal innrømme det! — sa Sónja. — Jeg ble forelsket i din gjeter-bestefar. Når jeg ser ham, blir jeg het i hele meg. Jeg er ikke verre enn deg, alle kjører med gamle hester, — sa hun utfordrende, hun henviste åpenbart til den tjue år gamle Parásja, som allerede ble ansett som ei gammel jente i landsbyen. Så kastet hun uventet spaden og, med en dristighet som hun med sin hemmelige forelskelse i den unge herren mente å ha rett til, satte hun seg på bakken, strakte seg ut og trakk bena i gamle, grove støvler og i flekkede ullstrømper til siden og lot hendene falle hjelpeløst ned.

— Akk, jeg har ikke gjort noen ting, men ble utkjørt, — ropte hun leende. — Støvlene mine er for små, — sang hun gjennomtrengende, —

Støvlene mine er for små,

Strømper av lakk —

Og igjen ropte hun leende:

—Kom med meg til løvhytta for å hvile, jeg går med på alt!

Denne latteren smittet Mítja. Han smilte bredt og keitete, hoppet ned fra grenen, gikk bort til Sónja, la seg ned og la hodet i fanget hennes. Sónja skjøv det bort, han la hodet i fanget igjen, mens han tenkte på alle diktene han hadde lest de siste dagene:

Jeg ser, rosen — lykkens kraft

Fuktet rosen —

En skinnende blomst åpnet seg

Uendelig gåtefullt

Velsignet velduftende

Verdens kjærlighet foran meg ...

— Ikke rør meg! — ropte Sónja med oppriktig redsel, mens hun strevde med å løfte og kaste vekk hodet hans. — Ellers vil jeg skrike slik at alle ulvene i skogen hyler med! Jeg har ingenting imot deg. Ja, det brant i meg, men nå har det sloknet.

Mítja lukket øynene og ble stille. Solen spredte seg gjennom løvverket, grenene og pæreblomstene, mens de varme lyspunktene flimret og kilte ansiktet hans. Sónja trakk varsomt og sint i det svarte stive håret hans, — "hår som hesten!" — ropte hun og dekket øynene hans med lua. På baksiden av hodet kjente han bena hennes, de verste bena i verden, kvinneben! — han rørte ved magen hennes, kjente på duften av sirsskjørtet, og alt dette blandet seg med den blomstrende hagen og Kátja; de smektende trillene av nattergalen, fjernt og nær, den uopphørlige, vellystig-søvndyssende surringen av talløse bier, den honningvarme luften, og til og med den enkle fornemmelsen av jorda under ryggen pinte ham, plaget av tørst etter en eller annen overmenneskelig lykke. Og plutselig fikk noe det til å rasle i skogen, det brast ut i munter og skadefro latter, og det lød et rungende: «Ko-ko! Ko-ko!» — og så uhyggelig, så opphøyd og så tydelig, var den rallende og skjelvende lyden av en skarp tunge. Men ønsket om Kátja, og ønsket, kravet om at hun ville gi ham nettopp denne overmenneskelige lykke, det grep Mítja så vilt at han til Sónjas ytterste forundring brått hoppet opp og skrittet bort med lange steg.

Sammen med dette rasende ønsket, dette kravet om lykke, som kom over ham der i granskogen under denne rungende røsten, som bante seg vei med slik klarhet, så det ut til at dagen åpnet skjødet til hele denne vår-verdenen. Han forestilte seg med ett at det ikke ville komme noe brev, og at det kanskje kunne ha skjedd noe i Moskvá, eller at det nettopp var i ferd med å skje, og at han døde, forsvant!

XV

I huset stoppet han et øyeblikk foran speilet i gangen. «Hun har rett, tenkte han, hvis øynene mine ikke er bysantiske, er de i alle fall gale. Men denne magerheten, grovheten og hengslete kroppsbygningen, de dystre kullsvarte øyenbrynene, det stive svarte håret, det er da virkelig nesten som på hesten, som Sónja sa»?

Men bak ham hørtes den raske tramping av bare føtter. Han ble forlegen og snudde seg.

— Visst er du forelsket, for du står lenge foran speilet, sa Parásja med kjærlig spøkefullhet, mens hun løp forbi med en kokende samovar i hendene på vei til balkongen.

— Moren din lette etter deg, la hun til, mens hun brått plasserte samovaren på tebordet og snudde seg rundt, kikket hurtig og årvåkent på Mítja.

«Alle vet, alle gjetter seg til det!», — tenkte Mítja og spurte motvillig:

— Og hvor er hun?

— Hun er på rommet sitt.

Solen, på sin vei rundt huset, hadde allerede gått over til den vestlige himmelen, og gjenspeilte seg i furutrærne og grantrærne, som med sine barnåler og grener skygget for balkongen. Buskene under dem glitret aldeles sommerlig, glassaktig. Bordet ble dekket av en lett skygge og her og der skinte varme, flekkete lys på duken. Vepsene svedde over kurven med hvitt brød, over skålen med syltetøy, over koppene. Og hele dette bildet fortalte om en vakker landsbysommer og om hvordan man kunne være lykkelig, bekymringsløs. Han gikk til moren for å treffe henne alene. Hun forsto situasjonen hans like godt som andre, og han ville vise at han absolutt ikke hadde noen tunge hemmeligheter. Mítja gikk ut av stua til gangen, der døren til rommet hans gikk ut, i tillegg til morens rom og to andre rom, der Ánja og

Kóstja bodde om sommeren. Det var halvmørkt i gangen, i rommet til Ólga Petróvna var det blåaktig. Hele rommet var tett og trivelig overfylt med de eldste møblene de hadde i huset, med høye kommoder og en stor seng. Selv om Ólga Petróvna aldri viste noen spesiell religiøsitet, sto ikonene foran en liten oljelampe som brant som vanlig. Bak de åpne vinduene, på et forsømt blomsterbed foran alléen lå en bred skygge, og bak denne skyggen var det en festlig grønn og hvit opplyst hage. Uten å ha tatt inn denne kjente utsikten på lenge, så hun ned på strikkesøyet gjennom brillene. Ólga Petróvna, kraftig og mager, en svarthåret og alvorlig førti-års gammel kvinne, satt ved vinduet i lenestolen og fiklede med en heklenål.

— Du spurte etter meg, mamma? — sa Mítja, gikk inn og stoppet ved dørterskelen.

— Ja, nei, jeg ville bare se deg. Jeg ser deg jo nesten aldri, bortsett fra ved middagen, svarte Ólga Petróvna på en altfor rolig måte, uten å avbryte arbeidet.

Mítja husket da Kátja den niende mars sa at hun av en eller annen grunn var redd for moren hans. Han husket den mystiske sjarmerende undertonen, som utvilsomt var i kommentaren hennes ... Han mumlet utilpass:

— Men kanskje du ville si meg noe?

— Ingenting, bortsett fra at det virker som du har begynt å kjede deg de siste dagene, sa Ólga Petróvna. — Kanskje du skulle ta deg en tur et sted ... Til Mesjérskijs for eksempel ... Hele huset er forlovelsesklart, la hun smilende til, — i det hele tatt er det en svært hyggelig og gjestfri familie.

— En av dagene drar jeg med glede, svarte Mítja med besværlig stemme, — men la oss gå og drikke te, det er så hyggelig på balkongen ... Der kan vi snakke, sa han, vel vitende om at moren med sin skarpsindige forstand og i sin tilbakeholdenhet ikke ville komme tilbake til denne fåfengte samtalen igjen.

De satt på balkongen nesten til solnedgang. Etter at de hadde drukket te, fortsatte moren å hekle og snakke om naboene, om husstanden, om Ánja og Kóstja, at Ánja skulle ta eksamen om igjen i august. Mítja lyttet, svarte innimellom, men hele tiden opplevde han noe lignende som han hadde opplevd før avreisen fra Moskvá, at han igjen syntes å være beruset av en alvorlig sykdom. Men om kvelden gikk han uavbrutt fram og tilbake med lange skritt i

omtrent to timer, gjennom gangen, stua og biblioteket, helt til det sørlige vinduet som var åpent ut til hagen. I vinduene i gangen og stua rødmet solnedgangen mykt mellom grenene av furu og sølvgran. Man kunne høre stemmene og latteren til arbeiderne, som samlet seg til kveldsmat ved siden av drengestua. I åpningen mellom rommene, i vinduet på biblioteket, så man en jevn og fargeløs blåaktig kveldshimmel med en ubevegelig rosa stjerne over; på dette blå bildet var det malt en grønn topp på lønnetreet, og hvitheten av alt det som blomstret i hagen så ut som om det var vinter. Og han gikk fram og tilbake, han brydde seg ikke lenger om hvordan dette ble oppfattet i hjemmet. Tennene hans var så hardt presset sammen at han fikk vondt i hodet.

XVI

Fra den dagen sluttet han å følge med på alle endringene som skjedde rundt ham denne sommeren. Han så og til og med følte disse endringene, men de mistet sin selvstendige verdi for ham, han nøt dem bare smertefullt: jo bedre noe var, desto mer smertefullt ble det for ham. Kátja hadde allerede blitt en sann vrangforestilling; Kátja var nå i alt, og sto bak alt helt til det absurde. Med hver ny dag ble det stadig tydeligere at hun ikke lenger eksisterte for ham, for Mítja, at hun allerede var i en annens makt, og ga seg selv og sin kjærlighet, som helt og holdent skulle tilhøre ham, Mítja, til noen andre. Derfor begynte alt i hele verden å virke unødvendig og pinefullt. Og jo mer unødvendig og pinefullt det virket, desto vakrere ble det.

Han sov nesten ikke om nettene. Skjønnheten i disse månelyse nettene var enestående. Stille, stille sto den melkeaktige hagen om natten. Nattergalene sang forsiktig, segneferdig av salighet, de overgikk hverandre i sødme og várhet i de vakre sangene, i deres klarhet, omhyggelighet og klangfullhet. Og den stille, varsomme og fullstendig bleke månen stod lavt over hagen. En fin og utsigelig fortryllende dønning av blåaktige skyer ledsaget den. Mítja sov uten å dekke til vinduene, og hagen og månen så hele natten inn gjennom dem. Og hver gang han åpnet øynene og kikket på månen, uttalte han som en besatt straks det han hadde i tankene: — «Kátja!» — og med slik begeistring, med slik smerte, at han ble helt vill. Hva var det i det hele tatt som gjorde at månen kunne minne ham om Kátja? Men jo, den minte om henne, den minte helt overraskende til og med om noe visuelt. Og innimellom så han slett ikke noe; ønsket om Kátja og minnene om det som var mellom dem i Moskvá, grep ham så sterkt at han skalv over det hele med en feberaktig skjelving som overvældet ham, og han ba

til Gud — Akk, alltid forgjeves! — om å se henne sammen med seg, på denne sengen, selv om det var i en drøm. En gang om vinteren var han med henne på Bolsjój-teateret og så «Faust» med Sóbinov og Sjaljápín. Uvisst av hvilken grunn virket den kvelden spesielt deilig: både den lyse avgrunnen, allerede het og duftende av folkemengden, som gapte under dem; og den røde gullpyntede fløyelen og losjene i etasjer som var overfylt med strålende klær, og over denne avgrunnen perleglansen fra en gigantisk lysekroner. Lydene fra ouverturen strømmet langt nede under dem fra dirigentens vifting med armene, fra gjallende djevelsk til uendelig ømt og trist: «Det var en gang en god konge i Fula ...» Etter at Mítja hadde ledsaget henne til Kislóvka etter forestillingen i den harde kalde frosten, satt han spesielt lenge hos henne, segneferdig av kyssene, og tok med seg silkebåndet som Kátja brukte å knytte til flette for natten. Nå, under de pinefulle mainettene hadde det en slik effekt at han ikke engang kunne tenke på dette båndet, som lå i skrivebordet hans, uten å skjelve.

Men om dagene sov han. Etterpå red han til landsbyen, der det var en jernbanestasjon og et postkontor. Godværsdagene fortsatte. Det regnet av og til, tordenvær og byger strømmet over jorda, og igjen skinte den varme solen, ustanselig skapte den sitt hastige arbeid i hagene, jordene og skogene. Hagen blomstret av og drysset, til gjengjeld fortsatte den ustyrlig å bli tettere og mørkere. Skogen ble helt skjult av alle blomstene, og det lange gresset; og skogens klangfulle dybde lokket en til sitt grønne indre, med sangene fra nattergalene og gjøkene. Jordenes nakenhet hadde allerede forsvunnet, de var helt og holdent dekket av forskjellige rike spirer av korn. Og Mítja kom helt bort i dagevis i disse skogene og jordene.

Det var altfor skamfullt å sitte og henge hver morgen på balkongen eller på gårdsplassen i ufruktbar forventning om at formannen eller en arbeider fra postkontoret skulle komme, og formannen eller arbeiderne hadde jo heller ikke alltid tid til å kjøre åtte verst for bagateller. Derfor begynte han å kjøre til postkontoret selv, og kom stadig hjem med et eksemplar av avisen fra Orjól eller brev fra Ánja og Kóstja. Og pinen hans begynte allerede å nå sin ytterste grense. Jordene og skogen han kjørte gjennom overveldet ham med sin skjønnhet, sin lykke, slik at han begynte å føle en smerte et eller annet sted i brystet, til og med en smerte i kroppen.

En formiddag kjørte han fra postkontoret gjennom et tomt nabogods. Der ble han stående i den gamle parken, som fløt sammen med bjørkeskogen som omga ham. Han kjørte langs

Tabélnij-avenyen, som bøndene kalte hovedalléen til dette godset. Den besto av to rekker med store svarte grantrær. Hovedalléen var storslått-dyster, bred og helt dekket med et tykt lag av røde glatte barnåler. Den førte til et gammelt hus som sto helt på enden av passasjen. Rødt, tørt og med et stille lys fra solen, synkende til venstre bak parken og skogen, lyste det opp på skrå mellom stammene under denne passasjen. Det strålte på det gylne gulvet av bartrær. En slik fortryllende stillhet hersket overalt, bare en nattergal kunne høres syngende høyt fra én ende til en annen i parken. Det duftet søtt av gran og sjasminbusker som omringet huset fra alle kanter, og en så stor lykke, fremmed og fjern, følte Mítja i alt dette ... Og så fryktelig tydelig forestilte han seg plutselig Kátja som sin unge kone, som stod på en enorm falleferdig balkong mellom sjasminbuskene, at han selv fornemmet en dødelig blekhet som lammet ansiktet hans. Høyt og fast sa han over hele alléen:

— Hvis det ikke kommer noe brev på en uke, — så skyter jeg meg!

XVII

Neste dag sto han opp sent. Etter middagen satt han på balkongen med ei bok på knærne, så på boksidene med den trykte teksten, og tenkte sløvt:

— «Skal jeg eller skal jeg ikke dra til postkontoret?»

Det var varmt; hvite sommerfugler var vridd sammen i par med hverandre over det varme gresset, over den glassaktige skinnende spolebusken. Han fulgte med sommerfuglene og igjen spurte han seg selv:

— «Skal jeg dra eller med en gang avbryte disse skammelige turene?»

Fra under knausen, ved portene, kom formannen til syne på en hingst. Formannen så mot balkongen og red rett bort til ham. Da han nærmet seg, stoppet han hesten og sa:

— God morgen! Leser du fortsatt? Og så smilte han ironisk og så seg om.

— Fruen sover? — spurte han stille.

— Jeg tror hun sover, — svarte Mítja. — Og hvorfor spør du?

Formannen ble taus og plutselig sa han alvorlig:

— Vel, min herre, bøker er bra, ja, men det må være tid til noe annet. Hvorfor lever du som en slags munk? Det er jo nok bondekoner og jenter rundt omkring.

Mítja svarte ikke og senket øynene ned i boka.

— Hvor har du vært? spurte han uten å se.

— Jeg har vært på postkontoret, sa formannen. — Og selvfølgelig var det ingen brev der, bortsett fra en liten avis.

— Hvorfor «selvfølgelig»?

— Fordi, det betyr at brevet du venter på fortsatt ikke er ferdigskrevet, — svarte formannen grovt og sarkastisk, fornærmet over at Mítja ikke ga sin tilslutning til samtalen hans. — Vær så god ta imot, han rakte Mítja avisen, vendte hesten og red bort.

— «Jeg skyter meg! — tenkte Mítja fast, kikket i boka, uten å se noen ting.

XVIII

Mítja kunne ikke unngå å forstå at det var umulig å forestille seg noe mer vilt enn dette: å skyte seg selv, knuse hodeskallen, og straks gjøre en brå slutt på pulseringen av et sterkt ungt hjerte, gjøre en brå slutt på tanker og følelser. Å bli døv, bli blind, forsvinne fra den usigelig vakre verden, som bare nå for første gang åpnet seg foran ham. Å, på et øyeblikk og for alltid miste enhver deltakelse i akkurat dette livet med Kátja og den kommende sommeren, himmelen, skyene, solen, den varme vinden, kornet på åkrene, landsbyene, jentene, mamma, gården, Ánja, Kóstja, diktene i gamle magasin. Og et eller annet sted der borte — Sevastópol, Bajdár-porten, lillafargete hete fjell kledd i furu- og bøskeskog, en blendende hvit, lummer landevei, hagene i Livádia og Alúpka, glohet sand ved det skinnende havet, solbrune barn og solbrune kvinner som bader, — og igjen Kátja, i hvit kjole, under en hvit paraply, sittende på de små steinene ved bølgene som blendet av sin herlighet fremkalte et uforvarende smil med en grunnløs lykke ...

Han forsto dette, men hva kunne han gjøre? Hvor og hvordan unnsnippe denne onde sirkelen, der jo bedre alt var, jo mer smertefullt og utålelig følte det? Det var nettopp det han ikke kunne tåle, lykken i verden gjorde ham deprimert, han som manglet det aller viktigste.

Så han våknet om morgenen, og det første som slo ham i øynene var den glade solen, det første han hørte var en glad ringing fra landsbykirken, som han kjente fra barndommen. Der bak den duggvåte hagen som var full av skygge og solskinn, var det fugler og blomster. Det gule tapetet på veggene, det som fortonte seg gult også i barndommen, fremkalte også en følelse av glede og hygge. Men med det samme, med glede og redsel, ble hele sjelen gjennomboret av en tanke: Kátja! Morgensolen glimret med hennes ungdom, friskheten i hagen var hennes egen friskhet, alt det muntre, lekende som var i de ringende kirkeklokkene, funklet av skjønnheten og elegansen i hennes skikkelse. Bestefarens tapet krevde at hun delte dette med Mítja, hele den kjære landsbyen fra gamle dager, det livet som hans fedre og bestefedre levde og døde her, på denne eiendommen, i dette huset. Og Mítja kastet av seg sengeteppe, spratt opp av senga i ei skjorte med åpen krage, langbeint, tynn, men sterk, ung og varm av søvn. Han skjøv raskt fram en skuff fra skrivebordet, tok tak i det inderligste fotografiet og falt ned i lammelse, og så begjærlig og spørrende på henne. All sjarm, all ynde, alt dette utsigelige, det strålende og oppfordrende som er i en ung pike, i det kvinnelige, alt var i det lille svikefulle hodet, i hennes hårfrisyrer, og hennes knapt utfordrende og samtidig uskyldige blick! Men gåtefullt og med uovervinnelig taushet strålte dette blikket — og hvor kunne man få kraft til å holde det ut, så nært og så fjernt, og nå, kanskje til og med for alltid fremmed; et blick som åpnet den usigelige velsignelsen ved det å leve, og som kunne bedra så skamløst og fryktelig?

Den kvelden han kjørte fra postkontoret gjennom Sjachóvskoe, gjennom dette gamle tomme godset med den svarte alléen av grantrær, var dette uventede utropet et uttrykk for at han hadde nådd den ytterste utmattelse. Mens han sto og så på postfunksjonæren som forgjeves gravde i haugen av aviser og brev, hørte han bak seg det passerende toget ankomme stasjonen, og dette bråket og lukten av røyken fra lokomotivet rystet hans lykkelige minner fra Kúrsk-stasjonen og fra Moskvá generelt. Mens han kjørte gjennom landsbyen fra postkontoret, så han med forskrekkelse noe av Kátja i hver småvokst jentunge som kom gående mot ham; i bevegelsen av hoftene deres. På jordene traff han på noens troika, i vognen, som ble ført voldsomt, dukket det opp to hatter. En av hattene tilhørte ei jente, og han ropte nesten: «Kátja!» Hvite blomster på grensen mellom jordene ble på et øyeblikk forbundet med tanken på de hvite hanskene hennes, blå bjørneører —med fargen på sløret hennes ... Og da han i solnedgangen kjørte inn i Sjachóvskoe, ga den tørre og søte duften fra grantrærne og den overdådige duften av sjasmin ham slik en skarp følelse av sommer og noens

gammeldagse liv på denne rike og vakre eiendommen, at han måtte beundre det røde og gullfargede kveldslyset i alléen, og huset som sto dypt inne i kveldsskyggen. Og han så plutselig Kátja, som kom ned i all kvinnelig blomstring og sjarm, fra balkongen i hagen, nesten like fullkomment og tydelig som han så huset og sjasminen. Han hadde for lengst mistet den virkelighetsnære forestillingen om henne, og hun innfant seg hos ham hver dag, stadig mer ualminnelig og mer forvandlet. Denne kvelden hadde forvandlingen hennes nådd en slik styrke, så triumferende seierrik, at Mítja ble enda mer forferdet enn den formiddagen da en gjøk uventet satte i å gale over ham.

XIX

Og han sluttet å dra etter posten, han tvang seg til å slutte med disse turene med en fortvilt ekstrem viljekraft. Han sluttet også å skrive selv. Alt var jo allerede prøvd, alt var skrevet: både rasende forsikringer om hans kjærlighet, slik som man aldri før hadde sett på jorden, og ydmykende bønner om hennes kjærlighet eller «vennskap» i det minste, og samvittighetsløs løgn om at han var syk, at han skrev liggende i sengen, — med mål om å fremkalle medlidenhet med seg selv, i det minste litt oppmerksomhet — og til og med truende antydninger om at det var bare en ting å gjøre: å frelse Kátja og hennes «lykkeligere rivaler» fra sitt nærvær på jorden. Og han sluttet å skrive for å kreve et svar, tvang seg selv med all kraft til ikke å vente seg noe (men likevel håpet han i hemmelighet at brevet kom akkurat når man enten narret skjebnen eller lot som om man var likegyldig, eller virkelig ble likegyldig), han prøvde på alle måter å ikke tenke på Kátja, søkte på alle måter å frelse seg fra henne, og begynte igjen å lese alt han fikk tak i. Han dro med formannen på oppdrag om økonomiske forhold til nabolandsbyene og gjentok innvendig uten å bli trett: «Jeg bryr meg ikke, går det så går det!»

En dag kom han tilbake sammen med formannen på gården, de kjørte med den lille vognen, og dro som alltid veldig fort. Begge satt i vognen, formannen foran, — han styrte, — og Mítja satt bak. Begge hoppet opp og ned, spesielt Mítja som holdt hardt på puten og vekslet mellom å betrakte det røde bakhodet på formannen, og å se på jordene som hoppet foran øynene hans. Da de kom opp til huset, senket formannen tøylene, hesten slo over i skritt. Han begynte å rulle en sigarett, gliste stort inn i tobakkspungen, og sa: — Du ble fornærmet på meg herre,

men det var uten den minste grunn. Sa jeg ikke sannheten? Bøker er bra, hvorfor ikke lese litt på fritida? Bøkene går nå likevel ikke noen steder, og det må være tid til alt.

Mítja ble blussende rød og uventet for seg selv svarte han med påtatt naturlighet og keitete smil:

— Men jeg har ingen bestemte jenter i tankene ...

— Hvordan det? — spurte formannen. — Så mange kvinnfolk, jenter!

— Jenter lokker bare, — svarte Mítja, mens han prøvde å snakke i samme tone som formannen. — Man kommer ingen vei med jenter.

— De lokker ikke, men du vet ikke hvordan du skal forholde deg til dem, — sa formannen fremdeles belærende. — Dessuten er du litt knipen. Og ei tørr skje bare river i munnen.

— Jeg ville ikke spart på noe hvis det var en fornuftig og verdig ting, — svarte plutselig Mítja skamløst. — I så fall ordner jeg det på best mulig måte, — sa formannen, mens han tente en sigarett, og fortsatte som om han var fornærmet over noe: — Jeg trenger ingen penger, det er ikke din gave som er viktig for meg, men jeg vil gjøre deg fornøyd. Hver gang jeg ser på deg, tenker jeg: herren kjeder seg! Nei, tenker jeg for meg selv, denne saken er det umulig å la ligge slik. Jeg tar alltid vare på mine herrer. Jeg bor hos dere på andre året, og hverken fra deg eller godseierfruen, takk Gud, har jeg hørt noe negativt. Andre mennesker bryr seg ikke om herrens krøtter. Hvis de har mat er det bra, hvis ikke — til helvete med det. Jeg er ikke et slikt menneske. Krøtterne er kjærest for meg. Jeg sier til ungene, det er viktig at krøtterne er mette! Mítja begynte allerede å tenke at formannen hadde drukket, men formannen skiftet plutselig ut den fornærmet-fortrolige tonen og kikket spørrende på Mítja over skulderen: — Er ikke Aljónka bra nok? Fruentimmeret har en giftig tunge, hun er ung, mannen er i gruvene ... Hun trenger selvfølgelig bare noen småting som smøring. Nå, la oss si at du bruker fem rubler alt i alt. En rubel til å spandere noe, to — i hånden. Kanskje også litt til meg for å kjøpe tobakk ...

— Det er ikke noe i veien for det, — svarte Mítja, igjen mot sin vilje. — Hvilken Aljónka er det du snakker om?

— Skogvokterens, — naturligvis sa formannen. — Kjenner du ikke henne? Svigerdatteren til den nye skogvokteren. Du så henne, tror jeg, forrige søndag i kirken ... Jeg tenkte at hun er akkurat passe for herren vår. Hun har vært gift bare i to år, hun går rent ...

— Nå, og hva så, — svarte Mítja og smilte ironisk, — nå, du ordner opp.

— Da vil jeg gjøre hva jeg kan, — sa formannen, og tok tømmene.

— Jeg mener, jeg snakker med henne en av dagene, og imens må du være på vakt. I morgen skal jentene arbeide med vollen i hagen hos oss. Du kan komme til hagen ... Men ikke ta med boka, jeg håper du kan vente med den til Moskvá ...

Og han satte hesten i bevegelse, slik at vognen igjen begynte å skjelve og hoppe. Mítja holdt hardt fast på puten og prøvde å ikke se på formannens tykke røde nakke. Gjennom trærne så han i det fjerne hagen og vidjene i landsbyen, som lå på hellingen til elva, mot ellevollen. Han gjennomgikk noe uventet vilt, meningsløst, og samtidig følte han kuldegysninger av lengsel gjennom hele kroppen. Det var allerede halvgjort. Klokketårnet han kjente fra barndommen viste seg frem bak toppen av hagen og skinte med sitt kors på en ny måte i ettermiddagssolen.

XX

Fordi Mítja var så mager, kalte jentene ham en mynde. Han var den typen menneske hvis svarte øyne alltid virker store, og som verken har bart eller skjegg selv i voksenalder, — det krøller seg bare litt tynt og stivt. Likevel barberte han seg om morgenen neste dag, etter at han hadde snakket med formannen, og tok på seg en gul silkeskjorte som underlig og vakkert belyste hans hulkinnete og tilsynelatende åndfulle ansikt.

Klokka elleve gikk han sakte inn i hagen mens han prøvde å se ut som om han kjedet seg og spaserte bare fordi han ikke hadde noe bedre å gjøre

Han gikk ned trappene på nordsiden av huset. I nord, over taket på gårdsplassen og vognskjulet, over den delen av hagen, fram fra der man så klokketårnet, sto en skiferaktig dis. Og alt var matt, det var lummert i luften og det luktet fra skorsteinen til drengestua. Mítja snudde bak huset og styrte mot lindealléen, og kikket mot toppen av hagen og på himmelen. Fram under de ubestemmelige skyene, blåste en svak og varm vind nedover bak hagen.

Fuglene sang ikke, til og med nattergalen var taus. En mengde bier fløy raskt gjennom hagen med fangsten sin.

Jentene rettet opp vollen, og arbeidet igjen i nærheten av granskogen, der de tettet igjen hullene i vollen som var tråkket opp av buskaper, fylte dem med jord, dampende og behagelig-illeluktende gjødsel, som arbeiderne fra tid til annen fraktet fra gårdstunet gjennom alléen, — hele alléen var overstrødd med våte og skinnende klumper. Det var seks jenter. Bare Sónja manglet, — familien hennes hadde endelig lyktes i å forlove henne, og nå satt hun hjemme og forberedte seg til bryllupet. Det var noen svært unge, tynne jenter. Det var den tykke, pene Anútka, det var Glásjká, som så enda strengere og mer mannhaftig ut, — og Aljónka. Og Mítja så henne straks blant trærne, og forsto med en gang at det var henne, selv om han aldri hadde sett henne. Han ble slått som av lynet, av den skarpe og uventede likheten — eller var det bare innbilning, — mellom Aljónka og Kátja. Det var så underlig at han til og med stanset, og et øyeblikk ble han forfjamsset. Så gikk han beslutsomt rett bort til henne, og tok ikke øynene fra henne.

Hun var heller ikke så stor, men livlig. Til tross for at hun kom til det sølete arbeidet, var hun kledd i en pen bomullsbluse (hvit med røde prikker), med et svart lakkbelte, samme type skjørt, i rosa hodetørkle, røde ullstrømper og svarte myke flettesko, som dekket hennes små lette føtter. De minnet igjen om Kátja, noe kvinnelig, blandet med noe barnlig. Og hodet hennes var ikke stort og de mørke øynene sto og lyste, nesten som hos Kátja. Da Mítja kom opp til henne, jobbet hun ikke. Det var som om hun følte seg spesiell blant de andre, stående på vollen satte hun den høyre foten på høygaffelen og snakket med formannen. Formannen lente seg på albuen der han lå under epletreet i jakken sin med det lurvete foret og røykte. Mítja nærmet seg — han gikk høflig framover på gresset, formannen flyttet seg for å gi ham plass på jakken.

— Sett deg, Mítrij Pálitsj, ta deg en røyk, — sa han vennlig og ringeaktende.

Mítja så på Aljónka flyktig og i smug, — det rosa hodetørkleet hennes kastet et fint lys på ansiktet, — han satte seg, senket øynene og begynte å tenne en sigarett (han hadde sluttet å røyke flere ganger i løpet av denne vinteren og våren, nå tente han en røyk igjen). Aljónka bøyde seg ikke for ham, som om hun ikke la merke til ham. Formannen fortsatte å snakke til henne om noe som Mítja ikke forstod, siden han ikke kjente begynnelsen på samtalen. Hun lo,

men på en slik måte at verken sinnet eller hjertet hennes deltok i denne latteren. Formannen snakket slik at han skjøt inn ringeaktende, sarkastiske og slibrige antydninger. Hun svarte ham lett og også ironisk, lot ham forstå at han med hensikt oppførte seg dumt, altfor frekt, men samtidig også feigt, redd som han var for kona si.

— Nå, man får aldri siste ord sammen med deg, — sa til slutt formannen, og satte en stopper for ordskiftet, som om han for anledningen var trett av nytteløsheten i det. — Det er bedre at du går og setter deg hos oss. Herren vil si deg noen ord.

Aljónka vendte øynene et sted til siden, bandt opp det mørke krøllede håret og beveget seg ikke fra stedet.

— Gå, sier jeg, fjols! — sa formannen.

Etter å ha tenkt et øyeblikk, hoppet plutselig Aljónka lett ned fra vollen, kom løpende og satte seg på huk to skritt fra Mítja som lå på jakken, muntert og nysgjerrig så hun inn i ansiktet hans med mørke, brede øyne. Så begynte hun å le og spurte:

— Er det sant, herre, at du ikke liker jenter? Hva slags klokke er du?

— Hvordan kan du vite at han ikke liker jenter? — spurte formannen.

— Ja, jeg vet, — sa Aljónka. — Har hørt det. Nei, de kan ikke. Han har noen i Moskvá, — sa hun plutselig med gnistrende øyne.

— Det er ingen som passer for ham, — svarte formannen. — Du forstår ikke mye av hans saker!

— Hvorfor ikke? — sa Aljónka smilende. — Så mange kvinnfolk, jenter! Her, Anútká, — hvem kan være bedre? Anútká, kom hit, jeg har noe å si deg! — ropte hun høyt.

Anútká, bred og myk i ryggen, med korte hender, snudde seg. — ansiktet hennes var pent, snilt og behagelig, — hun ropte noe til svar med melodios stemme og begynte å arbeide enda hardere.

— Vi snakker til deg, kom hit! — gjentok Aljónka enda høyere.

— Jeg har ingen grunn til å gå, jeg har ikke noe å gjøre med disse sakene, — sang hun med glad stemme.

— Vi trenger ikke Anútka, vi trenger noen renere, edlere, — sa formannen belærende. — Vi vet selv hvem vi trenger.

Og så svært megetsigende på Aljónka. Hun ble lett forlegen og rødmet litt.

— Nei, nei, nei, — svarte hun og skjulte forlegenheten med et smil, — dere finner ikke noen bedre enn Anútka. Og hvis Anútka ikke vil, — Nástja, hun går også i rene klær, hun har bodd i byen ...

— Nå, det er nok, hold kjeft — sa formannen uventet grovt. — Pass dine egne saker, du snakker for mye. Godseierfruen skjeller meg også ut slik, hun sier at jentene oppfører seg frekt hos meg.

Aljónka hoppet opp, — og igjen med uvanlig letthet, — tok hun tak i høygaffelen. Men en arbeider som på denne tida hadde lesset av den siste vogna med gjødsel, ropte: «Frokost!» — og begynte å rykke i tøylene, og ramlet rapt ned gjennom alléen i den tomme kassevognen. — Frokost, frokost! — ropte også jentene med forskjellige stemmer, kastet spadene og høygaflene. De hoppet over vollen, ned fra den, slik at små bare føtter og fargerike strømper viste seg i et glimt, de løp nedover under granskogen til matknyttene sine.

Formannen så skjevt på Mítja, blunket til ham for å vise at avtalen gikk i orden, satte seg opp og samtykket bydende:

— Nå, frokost er frokost ...

Jentene, fargerike under den mørke veggen av grantrær, muntre der de hadde slått seg ned tilfeldig på gresset, satte mat på nederste del av skjørtene, mellom de utstrakte beina, og begynte å tygge, drikke melk og kvas fra flaskene, og fortsatte høylytt å snakke i munnen på hverandre. De lo høyt av hvert ord, og rett som det var kastet de et blick på Mítja, med nysgjerrige og utfordrende øyne. Aljónka bøyde seg mot Anútka og sa henne noe i øret. Anútka klarte ikke å undertrykke et sjarmerende smil, skjøv henne bort med makt (Aljónka vred seg unna med latter, slik at hodet hennes falt ned på knærne) og med påtatt indignasjon ropte hun til hele granskogen med sin melodiske stemme:

— Fjolle! Hvorfor knegger du for ingenting? Hvorfor det?

— La oss gå fra synden, Mítrij Pálitsj, — sa formannen, — Djevelen plager dem.

XXI

Dagen etter arbeidet de ikke i hagen, det var helligdag, søndag.

Om natten høljregnet det, og det larmet vått på taket. Hagen var blek, men bred og eventyrlig opplyst av lynet. Om morgenen klarnet likevel været opp, igjen ble alt enkelt og trygt, og Mítja ble vekket av den muntre, solfylte kimingen av kirkeklokker.

Han vasket seg uten hastverk, kledde på seg, drakk et glass te og gikk til morgenmesse.

«Mamma har allerede gått, — bebreidet Parásja ham blidt, — men du er som en tatar ...»

Til kirken kunne man gå ut fra portene på gården, enten over eller gjennom beitemarka og vende mot høyre, eller gjennom hagen, langs hovedalléen, og deretter på veien mellom hagen og treskelåven, til venstre. Mítja gikk gjennom hagen.

Alt var allerede ganske sommerlig. Mítja gikk langs alléen rett mot sola som skinte tørt på låven og på jordet. Og dette solskinnet og kimingen av kirkeklokker, som på en eller annen svært fin og fredelig måte ble forent med denne prakten og med hele denne landsbymorgenen, og det at Mítja nettopp hadde vasket og kammet det våte og glansfulle svarte håret og satte på seg studentlua, — alt dette viste seg plutselig så godt at Mítja, som ikke hadde sovet hele natten, gikk gjennom en mengde forskjellige tanker og følelser. Han grep håpet om en lykkelig løsning, med frelse og befrielse fra alle sine pinsler. Klokkene spilte og kalte, låven i forgrunnen skinte sterkt, hakkespetten stoppet et øyeblikk, løftet fjærdusken og løp raskt oppover på den knudrete stammen på et lindetre til den lysegrønne solfylte toppen. De fløyelsaktige rødsvarte humlene gravde seg forsiktig ned i blomstene i lysningen, i solveggen slo fuglene triller over hele hagen, søte og bekymringsløse ... Alt var slik som mange, mange ganger i barndommen, i ungdomsårene. Han mintes så levende den inntagende og bekymringsløse fortiden, at det plutselig innfant seg en visshet om at Gud var barmhjertig, at kanskje kan man leve på jorden også uten Kátja.

— Jeg skal virkelig dra til Mesjérskijs, — tenkte plutselig Mítja.

Men så løftet han øynene, — og tjue skritt unna så han akkurat Aljónka passere gjennom porten. Hun var igjen kledd i et rosa hodetørkle av silke, i en lyseblå festkjole med volanger, i nye sko med jernbeslag. Hun gikk vrikkende med baken uten å se ham, og han vek impulsivt ut til siden, bak trærne.

Etter at hun ble borte for ham, skyndte han seg tilbake til huset med dunkende hjerte. Han forsto plutselig at han hadde gått til kirken med et hemmelig mål om å se henne, og at han ikke måtte se henne i kirken.

XXII

Under middagen kom det bud fra stasjonen med et telegram — Ánja og Kóstja ga beskjed om at de skulle komme i morgen kveld. Mítja forholdt seg helt likegyldig til dette.

Etter middagen lå han på ryggen på den flettede divanen på balkongen med øynene lukket, mens han lyttet på den sommerlige surringen av fluer og følte den varme solen. Hjertet skalv, i hodet sto et uløst spørsmål: men hvordan blir det videre med Aljónka? Når blir det endelig avgjort? Hvorfor spurte ikke formannen henne rett ut i går, og hvis ja, når og hvor? Samtidig var det noe annet som plaget ham. Skal han holde eller gi avkall på sin faste avgjørelse om ikke å reise mer til postkontoret? Burde han ikke ta seg en tur enda en gang, den siste? En ny og meningsløs hån mot sin egen selvfølelse? En ny og meningsløs tortur uten noe håp? Nå, hva kan det komme ut av denne turen (når alt kommer til alt en enkel ridetur) som bare vil pine ham? Var det ikke tydelig at i Moskvá var alt slutt for ham for alltid? Hva kan han i det hele tatt gjøre?

— Herre! — lød plutselig en lav stemme nær balkongen. — Herre, sover du?

Han åpnet øynene brått. Foran ham stod formannen i ei ny sirsskjorte og ny lue. Ansiktet hans var høytidelig, velnært og lett søvnig, beruset.

— Herre, la oss kjøre en snartur til skogen, — hvisket han. — Jeg har sagt til fruene at jeg må besøke Trífon angående biene. La oss kjøre raskt, mens hun hviler, ellers våkner hun og tenker over det ... Vi tar med oss noe og trakterer Trífon, han blir full, du vil holde ham opptatt med snakk, og jeg hvisker noen listige ord til Aljónka. Gå ut fort, jeg har allerede spent for ...

Mítja hoppet opp, løp servilt, grep lua og gikk raskt til vognskjulet, der det stod forspent en løpeklar, ung, varm og skjelvende hingst.

XXIII

Hingsten brakte dem som en virvelvind fra stedet og ut porten. Overfor kirken stoppet de et øyeblikk ved siden av en butikk, tok et pund flekk, ei flaske vodka og satte av sted.

Så snart de kjørte ut fra bygda, dukket et bondehus opp. Der sto en staskledd Anútka og visste ikke hva hun skulle gjøre. Formannen ropte en dum vits i en grov tone til henne. Deretter rykket han i tøylene med beruset, meningsløs og hissig dristighet, og pisket med tøylene på bakpartiet til hingsten. Hingsten satte opp farten.

Mítja satt og hoppet opp og ned, han holdt seg fast av alle krefter. I nakken kjente han en behagelig hete, i ansiktet løp varmen fra jordene, som duftet av allerede blomstrende rug, veistøv og smurning fra hjulene. Rugen beveget seg, den strømmet forbi som en sølvgrå dønning, akkurat som et vidunderlig pelsverk. Over den fløy det stadig opp lerker, de sang, steg uhørlig opp på skrå og falt ned, langt borte foran dem ble den myke skogen blå ...

Etter et kvarter var de allerede i skogen, og like raskt fortsatte de, tørnet mot stubber og røtter på den skyggefulle veien, som var glad av solstrålene og de utallige blomstene i tykt og høyt gress til alle kanter. Aljónka, i sin lyseblå kjole, hadde plassert føttene bent og jevnt i ankelstøvlene, der hun satt like ved vakthusets blomstrende eiketrær og broderte noe. Formannen fløy forbi henne, truet henne med pishen og bråstanset ved dørterskelen. Mítja ble slått av den bitre og friske angen av skogen og fra ferske eikeblad, han ble bedøvd av gjøingen fra hundene som omkranset vognen og fylte hele skogen med gjenklang. De sto og gjødde rasende av full hals, men de lodne snutene deres var snille og halene logret.

De kløv ned, bandt fast hingsten til et tørt tre under vinduene, som var svidd av tordenvær, og gikk inn gjennom den mørke gangen.

I vakthuset var det svært rent, svært koselig og svært tett, varmt fra solen som skinte fra skogen gjennom begge gluggene, og fordi det var en oppvarmet ovn, — stekte de siktebrød om morgenen. Fedósja, svigermoren til Aljónka, en ren og tiltalende gammel kvinne, satt ved

bordet med ryggen mot den solfylte gluggen, som var overstrødd med små fluer. Da hun så herren, reiste hun seg og bøyd seg dypt. De hilste, satte seg ned og begynte å røyke.

— Og hvor er Trífon, — spurte formannen.

— Han hviler på kammerset, — sa Fedósja, — Jeg går og roper på ham nå.

— Det går! — hvisket formannen og blunket med begge øynene så snart hun gikk ut. Men Mítja så ikke at noe var blitt gjort enn så lenge. Imens var det bare uutholdelig ubekvem, — det virket som om Fedósja allerede hadde forstått hvorfor de var kommet. Igjen viste det seg et redselsfullt glimt som hadde vært i tankene hans i tre dager: «Hva er det jeg gjør? Jeg går fra forstanden!» Han følte seg som en søvngjenger, som om han var underkastet en fremmed vilje, og gikk til en skjebnesvanger, men uimotståelig, tiltrekkende avgrunn. Men, han prøvde å vise en enkel og rolig mine, han satt, røykte og tok vakthuset i øyesyn. Spesielt skamfull var tanken på at nå kom Trífon inn, en bonde som det ble sagt var bister, klok, som straks forsto enda bedre enn Fedósja. Men samtidig var det en annen tanke: «Hvor sover hun? På disse briskene eller i sovekammerset?» Selvfølgelig i sovekammerset, tenkte han. Sommernatten i skogen, gluggene i kammerset uten rammer, uten glass, og hele netter bare høre en søvndyssende hvisking fra skogen, og hun sover ...

XXIV

Trífon gikk inn, bøyd seg også dypt for Mítja, men var taus og så ham ikke inn i øynene. Etterpå satte han seg på en benk foran bordet, og begynte å snakke avmålt og uvennlig til formannen: Hva er på ferde, hva skyldes besøket? Formannen skyndte seg å si at godseierfruen sendte ham, og at hun ba Trífon om å komme og se bigården, at deres birøkter er en gammel, døv tosk, og at han, Trífon, er den fremste birøkteren i hele guvernementet når det gjelder vett og forstand, — og trakk straks ut en flaske vodka fra den ene bukselommen, og fra den andre flesk i grovt grått papir, allerede fettflekket tvers gjennom. Trífon skjelte med kalde og sarkastiske øyne, likevel reiste han seg fra plassen og tok en tekopp fra hylla. Formannen skjenket først til Mítja, deretter til Trífon og så til Fedósja, — hun tømte med glede koppen til bunns, — og til slutt helte han i til seg selv. Rett etter at han hadde drukket opp, begynte han straks å bringe rundt den andre runden, tyggende på siktebrød mens han blåste i neseborene.

Trifon ble raskt beruset, men likevel mistet han ikke sin avmåltet og uvennlige sarkasme. Formannen ble sløvere etter den andre koppen. I det ytre fikk samtalen en vennlig karakter, men øynene hos begge var mistroiske, ondskapsfulle. Fedósja satt taus, høflig, men hun så misfornøyd ut. Aljónka viste seg ikke. Etter å ha mistet ethvert håp om at hun skulle komme, så han helt klart at dette var en idiotisk drøm — å planlegge at formannen skulle lykkes å hviske henne «noen ord», selv om hun til og med skulle komme, Mítja reiste seg og sa strengt at det var på tide å gå.

— Nå, nå, det haster ikke! — svarte formannen mørkt og uforskammet. — Jeg må fortelle deg noen ord i all hemmelighet.

— Nå, du kan fortelle når vi har kommet ut på veien, — Sa Mítja reservert, men enda strengere. — Vi drar.

Men formannen smelte håndflata i bordet, og gjentok med beruset og gåtefull stemme:

— Og jeg sier deg, at på veien er det umulig å si det! Kom ut til meg et øyeblikk ...

Og, han reiste seg fra plassen og rev opp døra til gangen.

Mítja gikk ut bak ham.

— Nå, hva gjør vi?

— Vær stille! — hvisket formannen hemmelighetsfull, lukket døren på klem bak Mítja og sjanglet.

— Hvorfor skal jeg være stille?

— Stille!

— Jeg forstår deg ikke.

— Stille! Vi skal få henne! Sann mine ord!

Mítja skjøv ham til side, gikk ut fra gangen og stoppet ved veien, han visste ikke hva han skulle gjøre: vente enda litt til eller kjøre alene, eller bare gå bort til fots?

Ti skritt fra ham sto det en tett grønn skog, allerede i kveldskyggen og derfor enda friskere, renere og vakrere. En ren, fin sol begynte å gå ned bak tretoppene, gjennom dens skinnende stråler drysset det ned purt gull. Og plutselig gjenlød en rungende lyd i dypet av skogen, et sted langt unna på denne siden, bak fordypningen, en kvinnelig melodios stemme så ropende, så fascinerende slik det bare kan høres i skogen, i sommerens aftenrøde.

— Hei! — ropte denne stemmen langtrukket, den moret seg tydeligvis over skogens gjenklang, — Hei!

Mítja sprang opp med en gang og løp gjennom blomster og gress inn i skogen. Skogen gikk ned i en steinete fordypning. Der stod Aljónka og spiste på en Marianøkleblom. Mítja løp over kløften og stoppet. Hun så på ham nedenfra med overraskede øyne.

— Hva gjør du? — spurte Mítja lavt.

— Jeg leter etter vår Marúska og kua, — svarte hun, også lavt.

— Vel, kommer du, hva sier du?

— Vel, skal jeg komme for en slikk og ingenting? — sa hun.

— Hvem har sagt deg at det blir for en slikk og ingenting? — spurte Mítja, også nesten hviskende. — Det skal du ikke bekymre deg over.

— Og når? — spurte Aljónka.

— Ja, i morgen ... Kan du komme da?

Aljónka tenkte seg godt om.

— I morgen går jeg til moren min for å klippe en sau, — sa hun, tiet en stund og lot forsiktig øynene gli over skogen på en liten tue bak Mítja. — Jeg kommer om kvelden når det mørkner. Og hvor? På låven er det umulig, det kan komme noen ... Hvis du vil, i hytta i senkningen i hagen deres. Bare så du vet det, jeg vil ikke bli narret, — for en slikk og ingenting går jeg ikke med på det. Dette er ikke Moskvá, — sa hun, med smilende øyne, og så på ham nedenfra, — der, sier de, at kvinnfolkene selv betaler ...

Veien tilbake var forferdelig.

Trifon ville betale med samme mynt, og derfor satte han på egne vegne en flaske på bordet, og formannen drakk såpass, at han ikke straks kunne sette seg i vognen. Først falt han på den, og den forskrekkete hingsten gjorde et rykk og nesten galopperte bort alene. Men Mítja var taus, så ufølsomt på formannen, og ventet tålmodig mens han tok plass. Formannen jaget igjen av gårde, med meningsløs villskap. Mítja var taus, holdt seg hardt fast, så på kveldshimmelen, på jordene, skjelvende og dirrende foran dem. Over jordene var lerkene nesten ferdige med sine korte sanger mot solnedgangen. I øst var det allerede blitt blått mot natten, fjerne, fredelige kornmoer blusset opp og lovet ikke noe, foruten godt vær. Mítja kjente hele denne sjarmen om kvelden, men nå var den helt fremmed for ham. I tankene, i sjelen sto det bare en ting: I morgen kveld!

Hjemme ventet det ham nyheter. Det hadde kommet et brev med bekreftelse på at Ánja og Kóstja kom med kveldstoget i morgen. Han ble forferdet, — de kommer, springer ut i hagen, de kan springe til løvhytta, til senkningen ... Med det samme husket han at fra stasjonen blir de ikke kjørt tidligere enn klokka ni, etter det skal de spise, drikke te ...

— Skal du kjøre og møte dem? — spurte Ólga Petróvna.

Han følte at han bleknet.

— Nei, jeg tror ikke ... At jeg vil det ... Ja, det er ingen steder å sitte ...

— Nå, vi kan vel anta at du kunne ri ...

— Ja, nei, jeg vet ikke ... Hvorfor egentlig? Nå, uansett, vil jeg ikke.

Ólga Petróvna så nøye på ham.

— Er du frisk?

— Helt frisk, — sa Mítja nesten frekt. — Jeg vil bare svært gjerne sove ...

Han gikk straks inn til seg selv, lå i mørket på divanen og sovnet uten å kle av seg. Om natten hørte han fjern, langsam musikk, og så seg selv hengende over en diger, svakt opplyst avgrunn. Den lyste og lyste, ble alt mer bunnløs, mer gyllen, mer skinnende, mer folksom og fremdeles helt tydelig og med usigelig tristhet og ømhet begynte det å lyde og synges i den. «Det var en gang en god konge i Fula ...» Han begynte å skjelve av bevegelse, snudde seg over på den andre siden og fortsatte å sove.

XXVI

Dagen virket endeløs. Mítja gikk fram og tilbake, stiv som en stokk for å drikke te, så til middag, før han igjen gikk inn til seg selv og la seg, og nok en gang tok fram ei bok av Pisémiskij som hadde ligget lenge og slengt på skrivebordet. Han leste uten å forstå et ord, så lenge av gangen i taket og lyttet på det jevne, sommerlige, milde suset fra den solfylte hagen utenfor vinduet ... En gang reiste han seg og gikk til biblioteket for å bytte bok. Men dette sjarmerende, gamle rommet med sin ro, der det ene vinduet hadde utsikt til den hemmelighetsfulle lønnen, og de andre vendte ut mot den lyse himmelen i vest, minte ham så skarpt om de vårdagene (nå uendelig fjerne) som han tilbrakte der inne med dikt i gamle magasin, og rommet var så fylt av Kátja, at han snudde og gikk raskt tilbake. «Til helvete! — tenkte han irritert. — Til helvete med hele denne kjærlighetens poetiske tragedie!»

Han tenkte indignert tilbake på at han ville skyte seg hvis det ikke kom brev fra Kátja, og la seg igjen og tok fatt på boka av Pisémiskij. Som før forsto han ingen ting mens han leste, og iblant så han i boka og tenkte på Aljónka. Så begynte hele han å skjelve av en stadig tiltagende sitring i magen. Og jo nærmere kvelden kom, desto oftere ble han grepet av en skjelving i kroppen. Stemmer og skritt i huset, stemmer fra gårdsplassen, — vognen som skulle til stasjonen var allerede spent for, — alt lød slik som det gjør når du er syk og ligger alene, og hverdagslivet går sin vante gang rundt deg, likegyldig overfor deg og derfor fremmed, til og med fiendtlig. Til slutt ropte Parásja fra et eller annet sted: «Frue, hestene er spent for!» — det hørtes en tørr mumling av bjeller, etterpå tramping av hover og rasling av vognen som rullet fram til vindfanget ... «Åh, men kan ikke dette snart ta slutt!» — mumlet Mítja ute av seg av utålmodighet, uten å bevege seg, mens han begjærlig lyttet til stemmen til Ólga Petróvna, som ga de siste ordene til tjenerne. Plutselig begynte dombjellene å mumle, og de mumlet uavbrutt til de døde hen, fra lydene av vognen som rullet nedover bakken ...

Mítja reiste seg raskt og gikk ut i stua. I stua var det tomt og lyst fra en klar gulaktig solnedgang. Det var tomt i hele huset, og på en merkelig måte var det fryktelig tomt! Med en merkelig følelse av avskjed kastet Mítja et blikk inn i rekken av tause rom, — inn i stua, inn i hvilerommet, inn i vinduet på biblioteket der den sørlige himmelhvelvingen lyste kveldsaktig blått, den maleriske toppen av lønnetreet ble grønn og Antares sto over den som et rosa punkt ... Deretter kikket han inn på tjenesterommet for å se om ikke Parásja var der. Da han hadde forsikret seg om at det var tomt, tok han lua fra knaggen, løp tilbake til rommet sitt, hoppet ut av vinduet og slengte de lange bena sine bort til blomsterbedet. I blomsterbedet stanset han et øyeblikk, så bøyde han seg, løp gjennom hagen og smøg seg med det samme til den bortjemte sidealléen, som var tett gjengrodd av akasier og syrinbusker.

XXVII

Det var ikke noe dugg, derfor kunne man heller ikke fornemme noen spesiell duft av hagen om kvelden. Til tross for at Mítja ikke hadde vært seg bevisst sine handlinger denne kvelden, syntes han at aldri før i livet — kanskje med unntak fra tidlig barndom, — hadde han møtt slik kraft og mangfoldighet i duftene som nå. Alt duftet — akasiebuskene, syrinbladene, solbærbladene, borrene, buroten, blomstene, gresset, jorda ...

Han tok noen raske skritt med en uhyggelig tanke: «Men hva om hun fører meg bak lyset og ikke kommer?» — nå virket det som om hele livet sto og falt med om Aljónka kom eller ikke. Blant alle duftene i vegetasjonen luktet det i tillegg av kveldsrøken fra et eller annet sted i landsbyen. Mítja stanset enda en gang, snudde seg et øyeblikk: En kveldsbille svømte sakte av sted i nærheten av ham, summet som om den sådde stillhet, fred og skumring, men det var fremdeles lyst fra solnedgangen, som bredte seg over halve himmelen med sitt lys som ikke sloknet før lenge etter sommerens første kveldsrøde. Og over taket på huset, her og der synlig fram bak trærne, skinte høyt der oppe i den klare himmelske tomhet en skarp og hvass sigd nettopp oppstått i den nye månen. Mítja kastet et hurtig og kort blikk på den, han korset seg med en liten og hastig bevegelse over brystet og tok noen skritt innover mot akasiebuskene. Alléen ledet til senkningen, men ikke til løvhytta, — for å komme til den måtte han gå litt lenger til venstre og på skrå. Etter at Mítja skrittet gjennom buskene, løp han mellom brede og lave utstrakte grener. Han bøyde seg snart under grenene, andre skjøv han bort. Et minutt senere var han allerede på avtalt sted.

Fryktsomt bøyde han seg inn i løvhytta, i dens mørke, som luktet av tørr rått halm. Han tok den i øyesyn, og forvisset seg nesten med glede om at det ennå ikke var noen der. Men det skjebnesvangre øyeblikket nærmet seg, og han holdt seg i nærheten av løvhytta med várhet og anspent oppmerksomhet. Den ualmannelige kroppslige opphisselsen hadde ikke forlatt ham et øyeblikk hele dagen. Nå var den på sitt sterkeste. Men, merkelig nok — både tidligere på dagen, og nå også, var den noe selvstendig, som ikke gjennomsyret hele ham. Det hadde herredømme over kroppen, men grep ikke fatt i sjelen. Hjertet slo likevel fryktelig. Og rundt omkring var det så forbløffende stille, at han hørte bare en ting — hjerteslagene. De fargeløse små sommerfuglene virvlet myke og vedvarende uten en lyd på grenene i det grå bladverket på epletrærne, de avtegnet seg variert og mønstret på kveldshimmelen, og fra disse sommerfuglene virket stillheten enda stillere, som om sommerfuglene tryllet og forhekset den. Plutselig knaket noe et sted bak ham — og lyden fra det rammet ham som et tordenslag. Han vendte seg brått, kikket mellom trærne i retning av vollen, og så at under grenene på epletrærne trillet noe svart mot ham. Men han rakk ikke å oppfatte hva det var, før dette mørke hadde løpt på ham med en slags vid bevegelse — som viste seg å være Aljónka.

Hun vrengte folden av det korte svarte ullskjørtet fra hodet, og han så det forskremte ansiktet hennes som lyste opp i et smil. Hun var barføtt, kun iført et skjørt og en enkel grov skjorte, stukket ned i skjørtet. Under skjorta struttet hennes ungpikibryster. En vid utringning avslørte halsen hennes og en del av skuldrene, ermene var brettet opp til over albuen og viste to runde armer. Og alt ved henne, fra det lille hodet med det gule hodetørkleet, til de små barbente føttene, kvinnelige og samtidig barnlige, var så fint, nett og fengslende, at Mítja som hittil bare hadde sett henne fullt påkledd, og først nå så henne i denne fortryllende naturlighet, sukket inni seg.

— Nå, hva om du skynder deg, — hvisket hun muntert og tyvaktig, så seg om og dukket inn i løvhytta, i dens duftende halvmørke.

Der stanset hun et øyeblikk, men Mítja bet tennene sammen for å undertrykke klappingen deres, skyndte seg å stikke hånden i lommen — føttene hans var ansente, harde som jern, — og la en krøllete femrubel-seddel i håndflaten hennes. Hun gjemte den raskt på brystet og satte seg på bakken. Mítja satte seg ved siden av henne og omfavnet halsen hennes, uten å vite hva han skulle gjøre, om han burde kysse henne eller ikke. Lukten av hodetørkleet hennes,

håret, den løkaktige lukten av kroppen hennes, blandet med lukten fra huset, røyken, — alt var svimlende godt, og Mítja forsto, han følte det. Og likevel var alt som før: den fryktelige kraften av kroppens begjær, som ikke gikk over til sjelens begjær, til lykksalighet, til henrykkelse, til eksistensiell ro i hele kroppen. Hun lente seg tilbake og la seg på ryggen. Han la seg ved siden av, lente seg mot henne og strakte ut hånden. Hun lo stille og nervøst, tok hånden hans og trakk den nedover.

— Nei, du kan ikke, — sa hun halvt på spøk, halvt på alvor.

Hun tok bort hånden hans i et hardt grep med sin lille hånd, øynene hennes så i den trekantede rammen på løvhytta, på grenene på epletrærne, på den blå himmelen som allerede hadde mørknet bak grenene og det ubevegelige røde punktet i Antares, som fortsatt sto alene på himmelen. Hva uttrykte disse øynene? Hva burde han gjøre? Kysse henne på halsen, leppene? Plutselig sa hun hastig, mens hun tok tak i det korte, svarte skjørtet.

— Nå, hva om du skynder deg ...

Da de reiste seg, — Mítja reiste seg, helt slått ut av skuffelse, — spurte hun opprømt og hviskende, mens hun tok på seg tørkleet, rettet på håret, — allerede som en nærstående, som en elskerinne.

— Det sies at du har vært en tur til Subbotinó. Der selger presten spegriser billig. Er det sant eller ikke? Du har vel ikke hørt det?

XXVIII

Onsdag tok det til å regne, og lørdag samme uke striregnet det fra morgen til kveld. Fra tid til annen denne dagen tiltok regnet i styrke på en spesielt stormfull og dyster måte.

Og hele dagen gikk Mítja utrettelig rundt omkring i hagen og hele dagen gråt han så fryktelig, at han til og med selv iblant undret seg over kraften og mengden av tårene sine.

Parásja lette etter ham, hun ropte i gården og i lindealléen. Hun kalte på ham til middag, senere for å drikke te, men han svarte ikke.

Det var kaldt, gjennomtrengende fuktig og mørkt fra uværsskyene; mot dette mørket fremsto den tette vegetasjonen i den fuktige hagen som spesielt tett, frisk og klar. Fra tid til annen kom et vindkast og utløste et styrtregn fra trærne også, en hel strøm av dråper. Men Mítja så ingenting og la heller ikke merke til noe. Den hvite lua hans hang slapt ned og ble mørkegrå, studentjakken ble svart, støvleskaftene var dekket av gjørme opp til knærne. Han var fullstendig overskylt, våt fra innerst til ytterst, likblek, med forgråtte, vanvittige øyne så han fryktinngytende ut.

Han røykte sigarett etter sigarett, gikk med brede skritt langsetter den gjørmete alléen, men fra tid til annen gikk han på måfå gjennom det høye fuktige gresset mellom eple- og pæretrærne, støtte borti de skjeve og knudrete grenene med fargerikt grå-grønt, oppbløtt lav. Han satt på en trutnet og svartnet benk, gikk ned til senkningen, og lå på den fuktige halmen i løvhytta, på den samme plassen han lå sammen med Aljónka. Fra kulden og den iskalde fuktigheten i luften ble de store hendene hans blålige, leppene ble lillafargede og hans dødbleke ansikt med innsunkne kinn antok et fiolett preg. Han lå på ryggen med bena i kors, hendene under hodet og stirret vilt på det svarte stråtakket, der det falt ned store rustne dråper. Etterpå presset han kinnbena sammen, og øyenbrynene begynte å dirre. Han spratt brått opp, tok frem fra bukselommen det allerede hundre ganger leste, tilskitnede og krøllete brevet som han mottok sent i går kveld, — levert av landmåleren som skulle være på gården og gjøre et oppdrag i noen dager — igjen for hundrede og første gang, slukte han brevet grådig:

«Kjære Mítja, tenk ikke dårlig om meg, glem, glem alt som var mellom oss! Jeg er et dårlig menneske, jeg er vemmelig, fordervet, jeg er Dem ikke verdig, men jeg elsker kunsten lidenskapelig! Jeg har bestemt meg, loddet er kastet, jeg reiser bort — De vet med hvem ... De er fintfølede, klok, De vil forstå meg, for Guds skyld, ikke pin deg selv eller meg! Du må ikke skrive til meg, det er nytteløst!»

Da han nådde fram til dette stedet, krøllet Mítja sammen brevet og skjulte ansiktet i den våte halmen, han bet rasende sammen tennene og holdt på å kveles av hulking. Dette uforvarende «du» som minnet så fryktelig og til og med igjen gjenopprettet deres nærhet og overflommet hjertet med uutholdelig ømhet, — det var mer enn et menneske kunne holde ut. Og ved siden av dette «du» — var det denne klare beskjeden om at det var nytteløst å skrive til henne nå. Å, ja ja, han visste det; nytteløst! Alt var over, og det var over for alltid!

Før kvelden jaget regnet ham til slutt inn i huset. Det hadde styrtet ned over hagen med tidobbel kraft og overraskende tordenskrall. Han var våt fra topp til tå, hakket tenner av iskald skjelving i hele kroppen. Han kikket fram fra trærne og forvisset seg om at ingen kunne se ham, løp over til vinduene og løftet opp rammen på utsiden lite grann, — rammen var av den gamle sorten, der halvparten kunne løftes opp, — og hoppet inn i rommet sitt, låste døra og kastet seg på sengen.

Og det begynte raskt å mørkne. Regnet larmet overalt, både på taket, rundt huset og i hagen. Larmen av regnet trommet på to ulike måter, — i hagen var det én type larm, og ved siden av huset, under den uopphørlige sildringen og plaskingen i takrennene, som ledet vannet ned i søledammer, — var det en annen type larm. Og dette fremkalte en uforklarlig engstelse i Mítja, som øyeblikkelig var sunket ned i en letargisk, lamslått tilstand. Sammen med varmen som glødet i neseborene, pusten og hodet hans, var det som om det innhyllet ham i en slags bedøvelse, og skapte en annerledes verden. Det var som en annerledes ettermiddagstid, i et fremmed og annerledes hus, der det var en fryktelig forutanelse om et eller annet.

Han visste, han følte at han var på rommet sitt, som allerede var nesten mørkt av regnet og den kommende kvelden, men der, i stuen, ved tebordet var stemmene til moren, Ánja, Kóstja, og landmåleren hørbare, men samtidig gikk han allerede i et eller annet fremmed hus etter en ung barnepike som var i ferd med å gå fra ham. Og han ble grepet av en uforklarlig, stadig tiltagende frykt, som likevel var blandet med begjær og en forutanelse om en nærhet mellom noen, som om dette var noe naturstridig og avskyelig, men som han også selv på en eller annen måte deltok i. Han følte alt dette takket være et barn med et stort hvitt ansikt, som ble båret i armene og vugget av en ung barnepike som bøyd seg bakover. Mítja skyndte seg for å komme forbi henne, gikk forbi og ville titte henne i ansiktet, — om det ikke var Aljónka, — men uventet kom han inn i et halvmørkt gymnas-klasserom med kalkede vinduer. Den som sto i rommet foran kommoden, foran speilet, kunne ikke se ham, — han ble plutselig usynlig. Hun hadde på seg et gult underskjørt av silke, tettsittende på runde hofter, i høyhælte sko, tynne gjennomsiktige svarte nettingstrømper, som man kunne se kroppen gjennom, og hun var søt, sjenert, skamfull og visste hva som straks skulle skje. Hun hadde allerede rukket å skjule barnet i en kommodeskuff. Hun kastet håret over skulderen, og flettet det hurtig, mens hun så skjevt mot døren. Hun kikket i speilet, som gjenspeilte det pudrede lille ansiktet hennes, de nakne skuldrene og de melkeblå små brystene med de rosa brystvortene ... Døren

fløy opp —og mens hun så friskt og uhyggelig våkent rundt seg, kom det inn en mann i smoking, med et likblekt barbert ansikt med svart og kort krusete hår. Han tok frem et flatt sigarettetu av gull og begynte familiært å røyke. Hun gjorde ferdig fletten, så sky på ham, fordi hun kjente hensikten hans. Etterpå slengte hun fletten på skulderen, løftet opp de nakne armene ... Han slo overbærende armene rundt midjen hennes — og hun omfavnet halsen hans, viste de mørke armhulene, trykket seg inn til ham og skjulte ansiktet på brystet hans ...

XXIX

Og Mítja kom til seg selv, badet i svette, med en rystende klar bevissthet om at han var død, at verden var mer uhyggelig håpløs og dyster enn det kunne være i helvete, på den andre siden av graven. Det var mørkt i rommet, utenfor vinduene støyet og plasket det, og denne støyen og plaskingen var uutholdelig (selv lyden alene) for kroppen som skalv av kuldegysninger. Aller mest uutholdelig og fryktelig var den uhyrlige naturstridigheten i den menneskelige kjønnsakten som han liksom nettopp hadde delt med den barberte herren. Fra stuen hørtes stemmer og latter. Også de var uhyrlige og naturstridige i sin kjølighet mot ham, livets råhet, dets likegyldighet og nådeløshet mot ham ...

— Kátja! —sa han, sittende på sengen, og med bena utfor sengekanten — Kátja, hva er dette for noe! — sa han høyt, helt sikker på at hun hørte ham, at hun var her, at hun var taus og ikke svarte bare fordi hun selv var knust, at hun selv forsto hvor uopprettelig fryktelig det var alt hun hadde gjort. — Akk, det er likegyldig, Kátja — hvisket han bittert og ømt. Han ønsket å si at han ville tilgi henne alt, hvis hun bare som før ville kaste seg mot ham, så de sammen kunne reddes, finne en redning for sin skjønne kjærighet i denne vakre, vårlige, verden, som for ikke lenge siden var som et paradys. Men i samme øyeblikk som han hvisket: «Akk, det er likegyldig Kátja!» — forsto han straks at nei, det var ikke likegyldig, og at frelsen, å vende tilbake til det vidunderlige synet som ble gitt ham en gang i Sjakóvskoe, på verandaen, gjenvokst av sjasmin, at det ikke var mulig, og han brøt ut i stille gråt fra en smerte som rev brystet hans i stykker.

Denne smerten var så sterk, så uutholdelig, at han ikke tenkte på hva han gjorde. Han var ikke bevisst på hva som ville komme ut av alt dette, han ønsket lidenskapelig bare én ting — nemlig å slippe unna henne om så bare for ett minutt og ikke komme tilbake til denne fryktelige verden, der han hadde tilbrakt hele dagen og hvor han nettopp hadde befunnet seg i

den frykteligste og avskyeligste av alle jordiske drømmer. Han famlet og skjøv opp nattbordskuffen, tok grep om den kalde og tunge metallklumpen på revolveren, trakk pusten dypt og med glede, åpnet munnen, og med kraft og nytelse trakk han av.

Referanseliste

- Bonámi, T. M. (2014). *I. A. Búnin i izobrazítelnoe izkússtvo*. Moskvá Rússkij impúls
- Brintlinger, A. (2014). *Fiction as Mapmaking: Moscow as Ivan Bunin's Russian Memory Palace*. *Slavic Review* 73, no. 1
- Bristol, E. (1992). *Turn of a Century: Modernism, 1895-1925*. I C. A. Moser (Red.), *The Cambridge History of Russian Literature*, (2. utg., s. 387-457). Cambridge University Press
- Connolly, J. W. (1982). *Ivan Bunin*. Twayne's world authors series; TWAS 666 Boston, MA: Twayne Publishers
- Connolly, J. W. (1992). *The Nineteenth Century: Between Realism and Modernism 1880-95*. I C. A. Moser (Red.), *The Cambridge History of Russian Literature*, (2. utg., s. 333-386). Cambridge University Press
- Egeberg, E. (2007). *Aleksánder Púsjkin. Nasjonaldikteren*. Fra Russiske stemmer. Tolv forfattere gjennom tre århundrer. Solum Forlag, Oslo
- Figes, O. (2002). *Natasha's Dance. A Cultural History of Russia*. Metropolitan Books Henry Holt and Company, New York
- Hettlinger, G. (2007). *Introduction. Mitya's Love*. Ivan Bunin: Collected Stories. Ivan R. Dee, Chicago
- Kryzyski, S. (1971). *The Works of Ivan Bunin*. Mouton & Co. N.V., Publishers, The Hague
- Lee, S. R. (1993). *An analysis of thematics, poetics and aesthetics in Ivan Bunin's prose narrative* [Doktorgradsavhandling]. UMI. 300 N. Zeeb Rd. Ann Arbor, MI 48106
- Marullo, T. G. (1995). *Ivan Bunin: From the Other Shore, 1920-1933*. Ivan R. Dee. Chicago
- Moss, W. G. (2005). *A History of Russia Volume I: To 1917*. Department of History and Philosophy Eastern Michigan University. Anthem Press, London.
- Nabókov, V. (2008). *A most powerful 'connoisseur of colours'*. Sitat fra omslagsark. Dark Avenues. Alma Classics Ltd. Richmond, Surrey.

Nielsen, M. B. (1976). *Forord. Ivan Bunin. Kjærlighetens grammatikk & andre fortellinger*. Solum Forlag A/S, Oslo

Petrusewicz, M. (1996). *Into the Heart of Darkness: Ivan Bunin and the Modernist Poetics of Memory*. [Doktorgradsavhandling]. University of Wisconsin-Madison

Pachmuss, T. (1966). *Ivan Bunin through the eyes of Zinaida Gippius*. The slavonic and East European Review, Jul, 1966, Vol. 44 No. 103 (Jul, 1966) pp. 337-350.

Pipes, R. (1974). *Russia under the Old Regime*. Charles Scribner's Sons New York

Rogatchevski, A. (2008). *Extra Material on Ivan Bunin's Dark Avenues*. Alma Classics Ltd. Richmond, Surrey

Stárostina, N. (2013). *Nostalgia and the Myth of the Belle Époque in Franco-Russian Literature (1920s-1960s)*. Historical Reflections / Réflexions Historiques, WINTER 2013, Vol. 39, No. 3, Nostalgia in Modern France: Bright New Ideas about a Melancholy Subject (WINTER 2013), pp. 26-40.

Referanser oversettelse og oversetterteori

Amadou, A. L. (1992). *I bruddets tegn*. I G. Hølmebakk (red.), *Å leve med Proust og andre essays*. Oslo: Gyldendal s. 106-116

Amadou, A. L. (1991). *Når språket blir mimetisk. Fra en Proust-oversettelsers erfaringer*. I Per Qvale mfl. (red.), *Det umuliges kunst. Om å oversette*. Oslo: Aschehoug s. 80-88

Crouter, R. (2016). *Revisiting Schleiermacher on Translation: Musings on a Hermeneutical Mandate: Rereading Schleiermacher: Translation, Cognition and Culture*. Editors: Seruya T, Justo, J.M. Springer Verlag Berlin Heidelberg

Gundersen, K. (1981). «Litteratur og oversettelse». *Anne-Lisa Amadou i samtale med Karin Gundersen*. Basar 4/1981.

Lindemann, V. (2016). *Friedrich Schleiermacher's Lecture «On the Different Methods of Translating» and the notion of Authorship in Translation studies: Rereading Schleiermacher:*

Translation, Cognition and Culture. Editors: Seruya T, Justo, J.M. Springer Verlag Berlin Heidelberg.

Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies*. Routledge Taylor & Francis Group. LONDON AND NEW YORK.

Nida, E. (2002). *Contexts in translating*. John Benjamins Publishing Company. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com>

Referanser fra skjønnlitteratur

Búnin, I. (1934). *Landsbyen*. Gyldendal Norsk Forlag Oslo. Oversettelse til norsk ved Thomas Christensen

Búnin, I. (1976). *Antonov-epler*. Kjærlighetens grammatikk og andre fortellinger. Solum forlag A/S Oslo. Oversettelse til norsk ved Marit Bjerkgeng Nielsen

Búnin, I. (1985). *Et lett åndedrett*. Herren fra San Fransisco og andre fortellinger. Solum Forlag A/S Oslo. Oversettelse til norsk ved Geir Kjetsaa

Marullo, T. G. (1998). *Cursed Days. A Diary of a Revolution*. Chicago, Ivan R. Dee

Proust, M. (1985/2014). *Veien til Swann*. På sporet av den tapte tid. Bind 1. Gyldendal Norsk Forlag AS Oslo. Oversettelse til norsk ved Amadou A. L. / Revidert av Gundersen K.

Ordbøker

Bérkov, V. (2011). *Stor Russisk-Norsk Ordbok*. Kunnskapsforlaget. H. Aschehoug & Co AS og Gyldendal ASA, Oslo 2011.

Mokijénko, V. M. & Nikítina T. G. (2008). *Bolsjój slovár naródneykh sravnénij*. OLMA MEDIA GRUPP. Moskvá 2008.

Mokijénko, V. M. & Nikítina T. G. (2008). *Bolsjój slovár rússkíkh pogovórok*. OLMA MEDIA GRUPP. Moskvá 2008.

Kuznetsóv, S.A. (Red.). (2000). *Bolsjój Tolkóvyj slovár Rússkogo Jasyká*. Sankt Petersburg «Norint»

Sharapova, E. M. (Red.). (2012). *Norstedts stora ryska ordbok*. Norstedts, Stockholm

Thompson, D. (Red.). (2007). *Oxford Russian Dictionary* Oxford University Press

Osterbo, M. G. (Red.). (1971). *Slovár Akadémii Rossíjskoj*. Izdátelstvo pri Universitété. Verk 1-7. Odense. Odense University Press, Odense, Denmark

Volf, M. O. (Red.). (1954). *Tolkóvyj Slovár Zživógo Velikorússkago Jazyká Vladímira Daljá* Verk 1-4. Librairie des Cinq Continents. Paris

Grammatikk

Christensen, A. (2004). *Russisk Grammatik*. Slavic Department. Stakbogladen Aarhus University

Mathiassen, T. (2008). *Russisk grammatikk*. Revidert utgave. Universitetsforlaget Oslo

Nettressurser

Heine, H. (2022) *Der Asra*. Hentet 27.01.2022 fra <http://www.heinrich-heine.net/asra.htm>

Rustíkh. (2022). *Po úlitse mostovój*. Hentet 06.05.2022 fra <https://rustih.ru/po-ulice-mostovoj/>

Språkrådet. (2022, 27. april). *Tankestrekk*. Hentet fra <https://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriveregler/tegn/Tankestrekk/>

